

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2010 оной апрелин 15 Четверг

№ 14 (21760)

Хабарай һүүл сагаан луу харын 1 гарагай 5

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

БУРЯАД ОРОН МОНГОЛТОЁО СУГ БАЙГААЛИЯА ХАМГААЛХА

Улаан-Баатарта Буряад Республика болон Монгол гүрэн оршон тойронхи байгаали хамгаалгын, байгаалин баялгуудыг зүбөөр ашагалгын болон аяншалгын талаар харилсаа холбоонууд тухай хэлсээ баталба.

Буряадай талааа экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.Чепик, байгаалин нөөсөнүүдэй министр Б.Ангаев, Аяншалгын талаар республиканска агентствын түтэлбэрлэгшэ Л.Максанова гэгшэд хабаадаа, Монголой талааа оршон тойронхине хамгаалгын болон аяншалгын министр Л.Гансук түрүүтэй засагай түлөөлгшэд байгаа.

Тиин оршон тойронхине хамгаалгын болон байгаалин баялгуудыг зүбөөр ашагалгын асуудалнууд тухай хэлсэгдээ: хилэ шадархи ойт талын түймэрнүүдыг суг хамта усадхалга; түймэр сарахын тула мэдээсэлээрээ андалдалга; модо ашаглалга болон болбосоруулга; модоор түлшын брикедүүдыг бүтээдэг үйлдбэри хүгжөөлгэ; намаата болон шэлбэнэтэ модонуудыг ургуулдаг түбүүдыг тогтоолго; Сэлэнгэ мүрээни болон хилэ

шадархи уна голнуудыг ариг сэбэрэй-халдабарита үбшэнүүднээ нэргылэлгын талаар гүрэнэй хиналта бөөлүүлгэ...

Аяншалга тухай хэлбэл, "Байгал - Хубсугул" болон "Сайн зам" гэхэн проектиүүдэй хэмжээндэ суг хамтын хэдэн хүдэлмэри хараалагдаа. Жэшээнь, "Монды - Ханх" гэхэн уласхоорондын хилэ гаралгын пункт болбосоруулагдаха, "Култук - Монды" гэхэн федеральна харгы заһабарилагдаха болон шэнэлэгдэхэ, "Мурун - Хатгал - Ханх" автохаргы баригдаха.

Тадна 2010-2011 онуудта "Сайн харгы" гэхэн уласхоорондын аяншалгын замаар монгол-буряад экспедици хараалагданхай. "Сайн зам" гэхэн монгол-хитад-россин проектдэ ородог регионуудаар аяншалганууд тухай мэдээнүүдэй база тогтоогоод (гурбан хэлэн дээрэ), саашадаа тэрэнээ Бүхэдэлхэйн аяншалгын эмхинин (UNWTO) хэмжээндэ хүргэхэ пэдэлгэ бии. Энээн тухай МОНЦАМЭ мэдээсэлэй агентство мэдээсэнэ.

РБ-гэй Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Буряадай Үндэнэтэнэй 1-дэхи лицей-интернатда

Регион хоорондын фестиваль

Гаяхана Улаан-Удын Буряадай Үндэнэтэнэй 1-дэхи лицей-интернатда регион хоорондын үндэнэтэнэй соёл фестиваль үнгэрөө. Эрхүүгэй областар, Забайкалийн хизаарһаа, Москва хотогоо, Арменинэй айлшад ерэжэ, эндэ хабаадаһан байна.

Тус фестивальда шэнжэлгын зорилготой ехэ конференци үнгэрөө. Киргиз, еврей, поляк, азербайджан, армян, ород, хоёт, буряад яһатад сугларжа, арадайнгаа соёл шэнжэлжэ, хаанаһаа бии болообиди гэхэн асуудалда харюу бэдэржэ, бэе бэетэйгээ бодолнуудаараа, дүй дүршлөөрөө хубаалдаа.

Таня Шутукова Ахын аймагай Сорогой дунда хургуулида һурадаг. Сорог гэхэн нютагта ехэн хидээ ноёдуй ажаһуудаг. Тиин Таня тус арад хаанаһаа уг гарбалтайб, мүнөө хэды хүн үлөөд байнаб, саашадаа нютагай зон ягаад хүгжэхэ аргатайб гэхэн асуудалнуудта харюусан, шэнжэлгын ажал хэжэ, тус фестивалин конференцидэ хабаадалсаа.

"Түрэл арадайнгаа ёһо заншал мэдэжэ, сахижа ябаха ёһотойбди. Тиигээд би нимэ ажал бэшээб. Элидхэл бэшэхэдэ, архив сооһоо, хургуулин библиотекэ сооһоо материалнуудыг бэдэрээб, баршамни хамһалсаһан байна", гэжэ Таня Шутукова хэлэнэ.

Фестивалин түгэхэдэ бүхы сугларагшад өөрын яһатанайнгаа ёһо заншал, арадайнгаа баян аман зохёолоо, соёл болбосоролоо харуулан, гоёхон концерт наада сугларагшадта харуулаа.

Эржена БАТОВА. Авторай фото.

Агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 65 жэлэй Илалтын һайндэрэй ойн баярта дашарамдуулан мүнгэнэй түлбэринүүд хэгдэнэ. Улаан-Үдэдэ нимэ түлбэринүүдтэ эрэмдэг зоной болон наһатай зоной Байшан-интернатда ветеранууд хүртөө.

Илалтын һайндэртэ - бэлэг

Дайнай ветеран Виктор Наумов нимэ гүрэнэй түлбэридэ хүртөө. 1945 оной майн 9-й Илалтын һайндэр Виктор Наумов Чехословакида угтаа. Тэрэнэй эгээл дуратайгаар, наринаар хадагалда Улаан-Одоной орден.

Улаан-Үдэдэ нимэ түлбэридэ 10 мянган зон хүртэхэ. Энэ хэрэгтэ 18 миллион түхэриг гаргашалагдаха юм. Республика дотор бүхыдөө 23 мянган зон түлбэридэ хүртэхэ. Тэдэнэртэ 50 миллион түхэриг дамжуулагдаха гээд Россин Федерациин Пенсионно жасын Буряадай таһагай мэдээсэлэй албан мэдүүлнэ.

Янжама ЖАПОВА.

БУРЯАДАЙ БААТАРНУУД - СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙНУУД

Буряадай элитэ уран зохёолшо Николай Гармаевич Дамдинов буряадуудай дундаһаа гараһан Советскэ Союзай Геройнуудта «Баатарнуудай соло» гэхэн шүлэг бэшэһэн.

АЛДАР СОЛО
Арбахан жэлнээ эгэрдэггүй,
Зууншь жэлэй саанаһаа Зуралзаса толордог.
Алдар соло - алтан мэтэ Жэбэрдэггүй
Эрдэни шулуундал,
Элэхэ бүрээ, үнгэ ородог.
Алдар солодо Суурга, ласашье

байдаггүй
Аялга дуундал, тэрэш
Хашаа, ханаһаа айдаггүй.
Үхэлтэ номонһоо дальтирангүй үрдижэ,
Үбсүүгээрээ урагшаа дүүлийн баатарнуудаа,
Уеынгөө нүхэртэл басагадууднай дурдажа,

Убгэд хуурдан суурхуулдаг лэ байтараа. Амиды, нэргэг нойроор унтана сэрэгшэд, Амиды сээсүүд шэмэглэнэ добыень.
Эхэ оромнай, энэрхы харуулда эргэшээд, Шэбшэлэнтэйгээр, шэбэнэнэ нэрэ обогыень. Хожомдоо гэхэн шагнал эндэ угы Харийшь жэл болоод, манан сооһоо бодон, Оложорхидог лэ, эзэнэйнгээ энгэр бэеын Орденинь гү, али Баатарай Алтан Одон!

Бидэнэр, буряадууд, бага яһатанай дунда бултанһаан олон 8 - Советскэ Союзай Герой, 4 Алдар Солын дүүрэн орденото кавалернүүдээрээ омогорхохол ёһоороо омогорхонобди! Газетын 8-дахы, 9-дэхи нюурнуудта Владимир Баторовай материалнуудыг уншагты.

21 апреля с.г. в 15.00 в Национальной библиотеке Республики Бурятия состоится литературный вечер к 100-летию со дня рождения Героя Социалистического Труда, Народного писателя Бурятии Цокто Номтоевича Номтоева.

Совместная акция УФСРБ - филиала ФГУП "Почта России" и Бурятского Республиканского Совета ветеранов

Подписка - Благотворительная акция «Ветераны войны, инвалиды и пенсионеры нуждаются в нашей заботе»

2010 год - особый. Скоро наша страна будет отмечать 65-летие Великой Победы над фашистской Германией. Полным ходом идет подготовка к юбилею.

К большому сожалению, ветеранов Великой Отечественной войны и труженников тыла становится все меньше.

Наш долг - постоянно заботиться о них и проявлять особое внимание к ним.

Благотворительная подписка для ветеранов - это одно из проявлений нашей общей заботы о людях старшего поколения.

Поэтому мы обращаемся к министрам, депутатам Народного Хурала, главам городских и районных администраций, руководителям предприятий, банков, организаций, фирм, компаний, учреждений и к частным лицам с просьбой принять активное участие в благотворительной подписке и тем самым оказать посильную помощь ветеранам и инвалидам, малоимущим слоям населения, вашим первичным ветеранским организациям, госпиталям, больницам.

Мы убедительно просим вас сделать подарок ветеранам и на этот раз - оформить подписку на любые периодические печатные издания, в т.ч. на газету "Ветеран".

Тем, кто нуждается в вашей помощи, живут рядом с вами. вспомните о тех, кто долгие годы добросовестно трудился на вашем предприятии. вспомните о тех, кто не в состоянии сегодня выписать газету.

К большому сожалению, нынче советы ветеранов, госпитали, где лечатся фронтовики, труженники тыла, "афганцы", "чернобыльцы", нынешние воины, больные, дома престарелых, воинские части также испытывают большие финансовые трудности с оформлением подписки.

Мы призываем руководителей разных структур принять активное участие в акции.

Подписку можно оформить на 2 п/г 2010 г., а также с любого последующего месяца. Для подписки ветеранам выписан специальный каталог Российской прессы "Почта России", где каталожная цена ниже, а также "Почта России" предоставляет всем ветеранам и участникам ВОВ скидку на услуги связи 20% на все периодические издания.

Участникам акции будет предоставлена скидка на услуги связи в размере 10% на ведомственную подписку.

По всем вопросам обращаться в г. Улан-Удэ: в группу по распространению печати ОСП Улан-Удэнского почтамта (Главпочтамт, 1 этаж, 4 кабинет), тел. 214538, 216390, а также в Республиканский Совет ветеранов (ул. Ленина, 30, каб. 204.), тел: 210959. В сельских районах республики обращаться в районные почтамты и районные Советы ветеранов.

О благотворительной деятельности всех участников акции УФСРБ - филиал ФГУП "Почта России" и Бурятский Республиканский Совет ветеранов расскажут на страницах республиканских газет.

«БУРЯАД ХЭЛЭН БАЯН ДАА!»

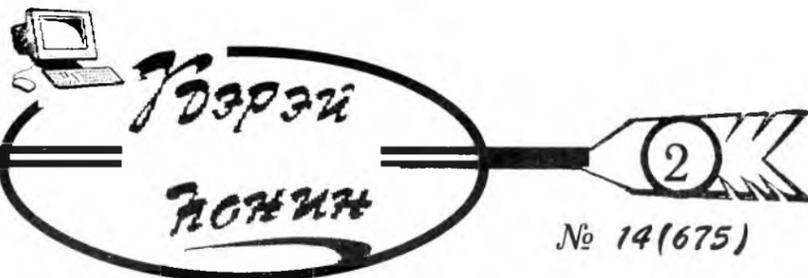
Ивалгын хургуулида үнгэрһэн нимэ фестиваль-олимпиада урда жэлэйхилээ бүри үргэн дэлисэ абаа: энэ удаа Хяагтын, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй аймагуудһаа хабаадагшад бууба. Зургаатай үхибүүднээ эхилээд, 70 наһа хүрэнэн зон хоёр бүлэг боложо, буряад хэлээр мурсыбэ. Тиихэдээ мэдэсээ мэдүүлхэнээ гадна, дуулаха, хатарха, уянгата мурнуудыг уранаар уншаха бэлиг шадбарияа харуулаа.

Мухар-Шэбэрэй Хошуун-Үзүүрэй дунда хургуулин 11-дэхи классай хурагша Людмила Дригунова энэ мурсыендэ хабаадагшад дундаһаа түрүүлжэ гараа. Томошуулай тэмсээндэ Хорин аймагай Тэгдэ нютагай Рафиду Разумова бусадһаа һайнаар буряад хэлэ мэдэхэ байжа, шанга шалгалта дабажа, түрүүшын шанда хүртэбэ.

Республикадаманай ажаһуудаг элдэб үндэнэ яһатануудыг эблүүлһэн энэ фестиваль-олимпиадыг эмхидхэгшэд ерэхэ жэлдэ регион хоорондын хэмжээндэ болгохо хүсэлтэй.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

АВТОРАЙ ФОТО ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Людмила Дригунова.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович НАГОВИЦЫНАЙ түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүдээр

Түсэблэлгын зүблөөн дээрэ Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын министерство болон албан зургаануудай ажал хэрэгүүд тухай элидхэлнүүдые шагнаад, тус тустай даалгаваринуудые үгөө: мал худалдажа абаха асуудал шийдэхын тула Монголой Хүдөө ажахын министерствэтэй суг хамтын хүдэлмэрин бүлэг байгуулаха; үншэн хүүгэдые гэр байраар хангалгын асуудалда зорюулагдан зүблөө бэлдэхэ; залуу гэр бүлнүүдые гэр байраар хангахын тула РФ-гэй Сбербанктэй харилсан хүдэлмэрилхэ талаар Удмуртин Республикын дүй дүршэл хаража үзөөд, тэрэниень хэрэглэхэ дурадхалнуудые оруулаха; загананай ажахы хүгжөөхэ болон загананай магазинуудые бариха талаар Новосибирскэ областин дүй дүршэл хаража үзөөд, тэрэниень хэрэглэхэ дурадхалнуудые оруулаха; "Таряашадай ажахын үндэһэ нуури дээрэ гэр бүлын нүтэй мал ажалдай туршалгын фермнүүдые хүгжөөдгэ" гэнэн гүрэнэй программа бэелүүлхэ талаар Тамбовско областин дүй дүршэл хаража үзэхэ; "Нургуулин нүи" гэнэн федеральна программада хабаадаха арга боломж дээрэ хүдэлмэрилхэ; нурагшадай физкультурна бэлдэхэлэй областной программа нэргээхэ талаар Кемеровскэ областин губернаторай үүсхэл шэнжэлээд, республикада нимэ түхэлэй программа нэбтэрүүлхээр ажал ябуулаха; олон дахтартай гэр байра түлэблэхэдөө, нэн түрүүн нэгэдэхэ дахтартайн хүүгэдэй богони сагай туршада байхаар бүлэгүүдые байрлуулха арга боломж хараадаа абаха; ойн түймэрнүүдые саралгын аймагууд хоорондын түбүүдые тогтоохо талаар Забайкалийн хизаарай дүй дүршэл хаража үзөөд, зохистой дурадхалнуудые оруулаха; Улаан-Үдэдэ бага гидроэлектростанци бариха тухай Тушинска машина бүтээлгын заводой дурадхал хаража үзэхэ, электрын элшэ хүсэ ашаг үр эхэтэйгээр хэрэглэлгэ болон тарифта оруулагдадаг гаргашануудые хороолго дээрэ хүдэлмэрилхэ.

Түгэхэлдөө Бурядай Президент "Захааминай аймаг" болон "Прибайкалийн аймаг" муниципальна байгууламжануудай толгойлогшодой анхарал салин түлбэрийн талаар үрийн дээшлэлгэдэ хандуулаа.

РБ-гэй Президентын болон
Правительствын хэблэлэй албан.

МЕДАЛЬНУУД ЗҮҮЛГЭГДЭНЭ

«Победный марш культуры» гэжэ нэрлэгдэн конкурс Хэжэнгын аймагта хоёрдохой эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэбэ. Соёлой налбарин эмхи зургаануудай Илалтын үдэртэ хэр бэлдэхэл ябуулжа байһыень элишэлдэг хэмжээ ябуулга болон. Хэжэнгын сомоной захиргаан янала хайн бэлдэхэлтэй гэжэ соёлой байшан соо хаяхан үнгэргэгдэн суглаанда тэмдэглэгдэбэ. Энэ конкурсын дүнгүүд согсологдоо.

Тинхэдэ дайнай 2 ветеранда ойн баярай медаль барюулагдаа. Эдэмнай хэд бэ гэхэдэ, Н.Ж.Шойдоков ба Ц.Ж.Тогмитов гэгшэд болоно. Гадна Хэжэнгын сомоной дэбисхэртэ ажагуудгэ нотагуудай 22 дайнай ара талын ажалай ветерануудта нимэ шагналнууд барюулагдаа.

Аймагай захиргаанай толгойлогшо Э.Бадмаев, тэрэнэй нэгэдэхэ орлогшо В.Моглоев, Хэжэнгын сомоной захиргаанай толгойлогшо В.Дугаров, аймагай Ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ П.Быков, Буряад Республикын сэрэгэй комиссаридад Хэжэнгын аймагай таһагай начальник Д.Цыденов, «Этигэл» гэнэн ниитын жасын түрүүлэгшэ В.Аюшеева гэгшэд ветерануудта медальнуудые зүүлгээ. Дайнай ара талын ажалай ветеранууд Н.Батомункуева, Ц.Бадараев, Д.Мункуева болон бусад гүрэн түрын үндэр шагналда хүртөө.

Апрелин 2-ой байдалаар Хэжэнгын аймагаар дайнай - 8, ара талын ажалай 53 ветеранууд шагналдаа. Хэжэнгын сомоной дэбисхэртэ ажагуудгэ үшөө 144 хүндэ медальнууд барюулагдаа. Тэрэ тоодо дайнай 13 ветеран ороно.

Дайнай хоёр ветеранууд Улаан-Үдэдэ болбосон түхэлтэй байртай болобо. Михайловка тосхоной Иолий Борисович Нестеров, тинхэдэ Чисаана нууриной Василий Георгиевич Андриевский гэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ гүрэн түрын эхэ бэлэгтэ хүртэбэ.

Бүхыдөө аймагай дайнай 34 болон ара талын ажалай 356 ветерануудта медальнууд зүүлгэгдэхэ ёһотой.

Эльдира ДАМБАЕВА,
манай корр.

ЗАБАЙКАЛЬСКИЙ ТОСХОНОЙ ҮНЭН ШАРАЙ

Сагай нэльбэн шэнэлэлгын үедэ олон зон хүдөө нютагта ажалгүйдэжэ, гүрэн дотороор, мүн хари гүрэнүүдээр тараһан байна. Хүдөө нютагай олонхи зон буряадай ниислэл түб хото ерэжэ түбхинөө. Тэдэнэр хотын зах хизаархи посёлогуудта гэр байрануудаа барижа табинхай.

Мүнөөдэр Забайкальский тосхон Тарбагатайн аймагай бүридэлхөө хотын болонхой. Анхан ан баригада фермэтэй баян совхоз эндэ ажалаа ябуулдаг байгаа. Мүнөө эндхи нютагай зон ажалгүйдэжэ, Улаан-Үдэ руу ябан-ошон ажал хэнэ. Забайкальск тосхоной ажагуушадтай шийдхэгдээгүй асуудалнууд олон. Тэдэнэр шухала асуудалнуудаараа хотын мэр Геннадий Айдаевта хандаа. Иймэ ушараар нютагай соёлой байшан соо суглаан үнгэрөө.

Забайкальский тосхон хотын Октябрьска районий бүридэлдэ ороно. Тус районий гулваа Е.Н.Пронькинов посёлогой хүгжэлгын талаар хэгдэлэн ажал тухай элидхэл хээ. Мүнөө эндэ 3 мянган шахуу зон ажаһууна. Нургуули, хүүгэдэй сээрлиг, хэдэн магазинууд бии.

Уһанай, зайн галай, транспортын талаар эндэ асуудалнууд табидаана. Ишэнэ долоон хоногой хоёр дахин уһа асардаг заншалтай. Зундаа эндэ водопровод татагдажа, зон бага сага огородой эдэе хоол тариха аргатай. Посёлок соо 17 зайн галай подстанции хүдэлнэ. Эндхи 3 мянган зондо эдэ подстанцинууд хүрэнэгүй.

Нютагай зон булта шахуу Улаан-Үдэдэ ажал хэнэ. Тус маршрудаар автобусууд муугаар ябана гээд хэлэгдэ. Зон хотоһоо гэртээ бусажа шадангүй, арга шадалаараа такси унажа ерэнэ.

Иймэ болон бусад асуудалнуудые мэр зонһоо шагнажа абаад, зарим шухала асуудалнуудые бэелүүлхэ тухай мэдүүлэ.

Янжам ЖАПОВА.

Авторай фото дээрэ: Забайкальский посёлок.

БҮЛЭНҮҮДТЭ ТУҢАЛХА ТҮБ

Улаан-Үдэдэ хаяхана "Лучик" гэнэн психологическа түб нээгдэбэ. "Фонд поддержки детей, находящихся в трудной жизненной ситуации" гэнэн жасын мүнгөөр тэрэ байгуулагдан байна.

Тус түбэй мэргэжэлтэд элдэб зон хүндэ байдалда ороһон бүлэнуудтэ, тэдэнэй үхибүүдтэ психологическа туһаламжа үгэнэ. Психологическа зүбшэл заабари, семинар, тренингүүдые үнгэргэнэ.

"Лучик" хаяхана ажалаа ябуулжа эхилээшье наа, мэргэжэлтэдын бага саг соо олон тоото хэмжээ ябуулануудые эмхидхээ.

Жэшэнь, Кирзавод, ПВЗ, Авиаавод гэхэ мэтэ газарта үхибүүдэй, тэдэнэй эжы абанартай Дээдэ -Онгостойдо уулзалга үнгэрөө. "Берёзка" гэнэн лагерта эдэнэр амаржа, элдэб зон наадануудые наадажа, тренингүүдтэ хабаадаа.

Үхибүүдэй эжы абатайн хөөрэлдөөнэй тренингүүдые психологууд үнгэргэжэ, тэдэнийн хайн тала тээшэнэ хүгжөөнэ. "Зимние забавы" гэнэн наадан булгание нэгэдүүлэ. Энэ хэмжээ ябуулга хабаадагшадта эхэ һонирхолтой байжа, тэдэнэр "Отдыхаем всей семьей" гэнэн хоёрдохи хэмжээ ябуулга эмхидхээ. Хүнүүдые шагнаха, хайрлаха сэдхэл хүмүүжүүлһэн тренингүүд хабаадагшадта эхэ һайшаагдаа. Буряад Республикын габьяата артист Г.А. Мельников сугларгашадта концерт наада харуулжа, үхибүүдтэй, эжы абатайн сугтаа "Цунга - Чанга", "Голубой вагон", "Вместе весело шагать" гэнэн мэдээжэ дуунуудые дуулаа.

"Пара бүхэн бүлэнуудтэй семинарнуудые эмхидхэнэбди. Тэдэнийн психотерапевт Л. Мадонова "Үхибүүдэй хүмүүжүүлгэ", "Үхибүүнэй хүгжэлтэ" гэнэн темэнүүдээр үнгэргэнэ. Нүүлшын семинарта Железнодорожно айма-

гай зуугаад эжы, абанар ерээ. Эдэнэр ехэнхидээ кураторнуудай бүлэнууд. Манай түб соо кураторнуудай албан ажалаа ябуулдаг. Тэрэн соо 25 хүнүүд ородог. Тинн нэгэ куратор хүндэ байдалда ороһон табан бүлэнуудые абаад ябадаг", - гэжэ "Лучик" гэнэн психологическа түбэй хүтэлбэрлэгшэ Г.И. Козлова хэлэнэ.

"Улаан-Үдын 41-дхи нургуулида үнгэрһэн "Как правильно относиться к ребенку", "Как помочь трудному подростку" гэнэн семинарнуудта хабаадаһан байнабди. Эхэ һонирхолтой байгаа", - гэжэ түбэй куратор К.Д. Раднаева хэлэнэ.

"Манай эндэ психологическа таһаг бии. Иймэ таһагууд санаторинуудта, больницануудта байдаг. Харин хотын психологическа түбүүдтэ үгы, ганса манай "Лучикта" бии", - гэжэ Г.И. Козлова хэлэнэ.

Эржена БАТОРОВА.
Авторай фото-зураг.

«РАДУГА»СЭСЭРЛИГЭЙ МИЛААН

Удаан хүлээгдэн «Радуга» саадай «милаан» «Уль-гэр» театрта эмхидхэгдэбэ. Аэропорт тосхондо энэ шэнэ сэсэрлигэй нээгдэнээрнэ эгсэ жэл үнгэрөө бшуу.

«Милаанай» һайндэртэ хамагай ехээр үхибүүдэй гэртэхин бэлдэлгэ хээ: бусадһаа дутахагүйн тулада шэнэ хубсаһа хунар абаа, үхибүүдтэе хамта дуу болон хатарта нураа. Тинмэһээ концерт-наадаая тайзан дээрэ дэлгээхэдэньшье, ханаата болонхойнууд харагдаа бэлэй.

Бишыхан хөөрхэн үхибүүд анха түрүүшынхиеэ томо тайзан дээрэ гаража, аятай зохидоор зүжэг наадахадань, олон тоото харагшад, тэдэнэй тоодо үхибүүдшье альгаа ташан нуугаа һэн.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА.
Авторай фото-зураг.

Буряад залуушуул Томск хотодо сугларха

Апрелин 30-һаа майн 2 болотор Томск хотодо "Сибирская школа актива" гэнэн хэмжээ ябуулга үнгэрхэ. Эндэ Буряад Республикаһаа уг гарбалтай залуушуул хабаадаха.

Эрхим хүбүүд, басагад сугларжа, нурагсал гараха, дүй дүршлөөрөө хубаалдаха, таһилсаха. "Менеджмент", "Управление проектами", "Ораторское искусство", "Правовые методы управления" гэнэн темэнүүд дээрэ хэшээлнүүд, тренингүүд үн-

гэрхөөр хараалагдана. Хэмжээ ябуулгын түгэхэлдэ залуушуул өөһэд өөһэдынгөө хотонуудай нэрэнэ ямар бэ даа нэгэ проект бэлдэлгын эскиз харуулжа, хамгаалха ёһотой. Новосибирск, Москва, Красноярск, Томск, Санкт-Петербург, Иркутск, Улаан-Үдэ хотонуудай буряад залуушуул эндэ хабаадаха.

"Урда жэлдэ нимэ хэмжээ ябуулга баһал эмхидхэнэ байнабди. Тинхэдэ ганса 40-өөд хүн хабаадаһан байна. Мүнөө жэл зуугаад залуушуул ер-

хээр хараалагдана. Буряад Республикын нурагсалай болон эрдэмэй министерствын залуушуулай талаар хороон хамалдахабди гэжэ дуулгаа", - гэжэ "Сибирская школа актива" гэнэн хэмжээ ябуулгын хүтэлбэрлэгшэ Александр Гомбоев хэлэнэ.

"Нүүлэй үедэ олонхи фирмнүүд мэргэжэлтэдэйнгээ нурагсал, дүй дүршэл дээшлүүлхын тула тэдэндэ тренингүүдые эмхидхэнэ. Жэшэнь, нэгэ үдэрэй тренинг "Искусство проведения эффективных презентаций". Иймэ нурагсал менежернүүдтэ хэрэгтэй байна. Алишье наа хоёр үдэрэй тренинг "Как правильно планировать время". Эндэ ганса менежернүүд бэшэ, харин бүхы дуратайшуул хабаадаха аргатай. Тингээд буряад залуушуул баһал нурагсалаа дээшлүүлхын тула тренингүүдтэ, семинарнуудта хабаадаха ёһотой. Дээдэ нургуулиа дүүргээд, ажалда ороходонь нимэ дадал, дүй дүршэл эхэ хэрэгтэй байха", - гэжэ Залуушуулай бүлгэмүүдэй нэгэдэлэй президент Алексей Гыргенов хэлэнэ.

Эржена БАТОРОВА.
Авторай фото.

Республика дотороо хүдөө ажыхыг яһала урагшатайгаар эрхилжэ, Зэдын аймагта үнгэрһэн жэлдэ тус халбаряар ямар дүнгүүд туйлагдаба, байгша ондо ямар хараа зорилгонууд табигдана? Эдэ бүгэдэн тухай дэлгэрэнгэйгээр хөөржэ үгэхынь аймагай захиргаанай хүдөө ажыхын управленийн начальник Содном Жамбалович ШИРЕТОНОВ-ТЭ хандабади:

- Хүдөө ажыхын 12 томо предприятинууд бүрин үлээгдэнхэй, хүдэлһэн зандаа. Таряашан, фермерэй – 163, хубин хамнабарин 5569 ажыхынууд тоологдоно. Хамта дээрэ 48,9 мянган гектар хахалһан газар элдүүрилэгдэнэ, тэрэнэй 37,3 мянган га талмайда орооһо таряа таригдана, бэшэндэн паар хахалдаг.

Аймагай агропромышленна комплексдо хүдэлдэг зоной 58 процентнь хабаадуулагдана. Республикада хүдөө ажыхын халбаряар үйлдбэрлэгдэдэг продукциин 10,6 процентынь эздынхид хангана. Харин аймаг дотор абажа харахада, мал ажалай продукци ехээр үйлдбэрлэгдэнэ. Хэрбээ тэрэн 69 процент болодог хаань, таряан ажалайхын оройдоол 31 проценты хүрэнэ.

Хубин хамнабарин ажыхынуудта гэхэ гү, али үмсэдэ эгээл ехээр һү, мяха болон бусад продукци үйлдбэрлэгдэнэ.

Тэрэнэй удаа хүдөө ажыхын предприятинууд ябана. Таряашан болон фермерэй ажыхынууд малай болон газар таряалангай ашаг шэмэ багаар туйлана.

ҮНГЭРНЭН ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮД

2009 оной дүнгүүдээр хүдөө ажыхын 11 предприятиянууд оловогой хүдөлжогараа. Тэдэ хамта дээрэ 45 миллион түхэргэй ашаг олово туйлаа. Эдэ гүрэнэй тэдхэмжэтэй ажыхынууд болон предприятиянууд гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Нэгэл предприятия 110 мянган түхэргэй гарзада ороо. Энэнай «Зэдын мяханай компани» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм болоно.

Зэдын аймагай ажыхынууд жэл бүри бодо малай, шубуунай мяха 6 мянган тонно, һү – 22,7 мянган тонно, 3,5 мянган үндэгэ, орооһо – 22 мянган тонно, хартаабха – 17 мянган тонно, овоц – 6 мянган тонно үйлдбэрлэнэ. Өөһөдөнгөө үйлдбэрлэнэ продукцияр шотагайнтаа хүн зоһиһе хүсэдөөр хангахын тула тэрэнне үйлдбэрлэгдэ дээшлүүлэхэ зорилго табижа, аймагай захиргаан хүдэлнэ.

ЖЭЛЭЙ ЗОРИЛГОНУУД

2010 ондо 38 мянган тонно орооһо хуряжа абажа зорилго табигдана. Хартаабха болон овоц гол түлэб хубин хамнабарин ажыхынуудта үйлдбэрлэгдэхэ байна. Байгша ондо бүхы ажыхынууд хамта дээрэ 16 мянган тонно хартаабха, овоц – 6 мянган тонно хуряжа абажа зорилготойгоор ажаллаха байна. Түсблэһэнөө туйлахын тула тарилгын талмай 2,1 мянган гектараар үргэдхэгдэхэ, тэрэ тооло орооһого ургамалнуудай – 800 гектараар, тэжээлэй ургамалнуудай – 1,3 мянган гектараар дээшлүүлэгдэхэ байна. Тиихэдэ орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудай шотагжуулагдаһан сортнууды тарилгада, газар элдүүрилгын ашаг дээшлүүлэгдэ, паар хахалгада, минеральна үтэгжүүлгэнүүды болон наг шөбхэ хэрэглэгдэ, таряа ургуулагда, эрдэмэй туйлалтанууды нэгтгүүлэгдэ ехэ анхарал хандуулагдаха байна.

Үбһэ тэжээлэй нөөсө ехээр бэлдэхэ, мал ажал эрхилхэ, хүрэгынь олошоруулха гэшэдэ булюу анхарал хандуулагдаха. Тиихын тула педондолонойхид орходоо мүнөө жэлдэ эбэргэ бодо малай тоо толгой – 5, хонид болон ямаадай – 6, гахайнуудай – 7 проценты нэмээгдэхэ ёһотой. Пүтэй малай ашаг шэмэ 15 проценты, бодо малай нэмэлтэ шэгнүүри 25 проценты дээшлүүлэхэ зорилго табигдана.

Энэһнээ уламжалан, 2009 онойхидо орходоо мяха, һү үйлдбэрлэгэ горитой хэмжээндэ дээшлүүлэгдэхэ гэжэ найданабди. Малай ашаг шэмэ дээшлүүлгын тула һайн үүлтэрэй мал жэл бүри худалдажа абажа гэжэ түсблэгдэнхэй. Үхэр малаа гарзалуулхагүй гэжэ малшад оролдохо, үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхэ хэмжээндэ бэлдэхэ болоно.

ЗЭДЫН ЗЭРЭЛГЭЭТЭ ТАЛАДА

ҮҮЛТЭРТЭ МАЛ ҮСХЭБЭРИЛХЭ

Буриад арадай хэр угаа хаража байдаг мал ажалыг хүгжөөлгэдэ үүлтэртэ мал үсхэбэрлэдэг ажыхынууднай ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Манай аймагта шимэ ажыхынууд яһала олон. Борьёогой үүлтэртэ малай ажыхы казах үүлтэрэй үхэрнүүды, Забайкалин нарин нооһото буриад түхэлэй хонидыг үсхэбэрлэдэг акционернэ «Оёрой совхоз» гэхэн бүлгэм казах болон симментал үүлтэрэй үхэрнүүдыг үсхэбэрлэнэ. Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын үйлдбэринн кооперативайхид буриад түхэлэй хонидой шэнэ үүлтэр бии болгоод, хүрэгынь олон болгохо ажал ябуулна. Тиихэдэ казах үүлтэрэй олон үхэртэй аабдаа.

Казах үүлтэрэй мяхалиг улаа малаан үхэрнүүдыг гурбан ажыхыда хараһа. Хамта дээрэ 2926 толгой хүрэнэ. Борьёогой ажыхыда – 1294, Оёрой – 815, Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын үйлдбэринн кооперативта 817 толгой бии. Харин хальмаг үүлтэрэй мяха ехээр үгэдэг үхэрнүүд Октябринн 60 жэлэй нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын үйлдбэринн кооперативта 294 толгой бии. «АПО «Джидинское» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм 2010 оной январь һарада 490 толгой хальмаг үүлтэрэй бодо мал үсхэбэрлэхэ сертификат абанхай.

Симментал үүлтэрэй мяханай мал манай аймагта 1027 толгой хүрэнэ. «Баян» гэхэн хүдөө ажыхын үйлдбэринн кооперативта – 324, акционернэ «Оёрой совхоз» бүлгэмдэ 703 толгой бии.

2010 онһоо эхилжэ, 2017 он хүрэтэр жэл бүхэндэ мяханай мал худалдан абажа байхаар түсблэгдэнхэй. 2017 он болотор үнээдэй 15 процентынь искусственна аргаар үржүүлдэг болохо ёһотойбди.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

ХОНИДООР БАЯН ДАЙДА

Хүдөө ажыхымнай урдаа хараха халбары гэшэ. Манай эндэ 45 мянган толгой хонид тоологдоно. Республикын бүхы хонин хүрэгэй горитой хубинь манай эндэ үсхэбэрлэгдэнэ. Үнгэрһэн зуун жэлэй 30-аад онуудһаа эхилжэ, мүнөө болотороо энэ халбаряар үүлтэр һайжаруулгын хүдэлмэри ябуулагдажал байдаг. Забайкалин нарин нооһото үүлтэрэй буриад түхэлэй хонидыг «Борьёогой племзавод» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм гол түлэб

ЕРЭЭДҮЙН ЗОРИЛГОНУУД

Саашадаа хүдөө ажыхыг хүгжөөхэ гэбэл, томонууд агрофирмэнүүды, холдингууды байгуулжа хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ ханагдана. Республикын агропромышленна комплекс гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ арганууды нарижуулха хэрэгтэй гэжэ сагнай харуулна. Тиихын тула гүрэнһөө үгэдэг субсидийн мүнгэ аймагай захиргаанай хүдөө ажыхын управленийн таһагай тоосолгын счедто оруулжа байхыг дурадханабди. Гэхэтэй хамта аймагай захиргаан болон хүдөө ажыхын управленийн ажыхынуудта хубарилагдаһан гүрэнэй тэдхэмжын мүнгэ хэр ашагтайгаар хэрэглэгдэнэ гэжэ хинажа байха аргатай болоно. Абтаһан хуулинуудай ёһоор федеральна болон республикын бюджетүүдһэ нэгэ жэгдэ хүдөө ажыхыда гүрэнэй тэдхэмжэ үзүүлэгдэхэ гэжэ ханагдана.

Эгээл шухалань гэхэдэ, ажыхынуудай машина болон тракторнуудыг шэнэлхэ, хүдөө ажыхын техникэ заһабарилха эмхиүүды дахин нэргээн байгуулха хэрэгтэй болоод байна. Манай аймагай ажыхынууд элшэ хүсэ аймадаг, бүтээс ехэтэй шэнэ техникэ 66 миллион түхэргитэ худалдажа абажа ханаатай. Тиихэдэ 24 миллион түхэргитэй занас хэрэгсэлнүүды абажа байна.

Хүдөө ажыхыда хүдэлдэг хүнүүдтэ салын түлэгыг һайжаруулха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, бага салын абажа хүдэлхэ хэн дуратай байхаб. Энэһнээ боложо хүдөө ажыхын предприятинуудай хүтэлбэрлэгшэд болон мэргэжэлтэд һүүлэй үелэ ехэ нэлгэнэ, залуу мэргэжэлтэдһе хүдөө гаража, хүдэлхэ дурагүй болонхой. Энэһнээ гадна хүдэлжэ байгшадай мэргэжэл дээшлүүлхэ гэшэ тон шухала. Манай аймагта хүдэлжэ байһан 12 хүтэлбэрлэгшэдэй 9-ниинь дээдэ эрдэмтэй, ахамад бухгалтернуудай 5-ниинь лэ дээдэ хургуули дүүргэнхэй. Тиимэһээ ажалшаддай дунда зэргын ажалай салын 6 мянга 600 түхэргитэ хүргэхэ ёһотойбди. Залуушуулай хүдөө ажыхыда хүдэлхын тула хургуулиһаа эхилжэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Хүдөө ажыхыг мэри эжэлтэдээр хангалгада гүрэнэй талаһаа тэдхэмжэ үзүүлэгдэхэ ёһотой.

Хүдөө шотагуудта хубин хамнабаринн ажыхынууды, эд хэрэглэгшэдэй коопераци хүгжөөхэ шухала болонхой. Пүүлэй жэлнүүдтэ үмсын ажыхынуудта эгээл ехэ продукци, эдэ хоолой зүйлнүүд үйлдбэрлэгдэдэг болонхой. Жэшээлдэ, үнгэрһэн жэлдэ хартаабха болон овоц ехэнхи хубин хамнабаринн ажыхынуудта ехээр таригдаа, һайн ургаса абтаа. Мяха, һү ехээр тушаадаг ажыхынууднай баһал эдэ болоно. Тиимэһээ таряашан, фермерэй болон хубин хамнабаринн ажыхынууды хүгжөөлгэдэ аймаг дотор ехэ анхарал хандуулагдана. Хубин ажыхынууднай мяхаяа Петропавловкын мяханай комбинатта тушаадаг. Энэ предприятия өөрынгөө ээлжээндэ элдэб янзын мяханай зүйлнүүдыг үйлдбэрлэжэ, Улаан-Үдын дэлгүүрнүүдтэ эльгээнэ.

Манай эндэ хүн зоние ажалаар хангаха асуудал хурсаар табигдана. Энэһнинешиидхын тула аймагай захиргаан хубин хамнабаринн ажыхынуудыг хүгжөөхэ гэжэ бодомжолно. Манай аймагта ажалаар хүнүүды хангаха нэмэлтэ хэмжээнүүдыг хараалһан программа бээтүүлэгдэнэ. Тэрэнэй ёһоор 2009 ондо 76 ажалгүй байһан хүнүүд ниитын хүдэлмэринүүдтэ хабаадуулагдаа һэн. Мүнөө жэлдэ 280 хүние энэ программаар ажалда хабаадуулха зорилготойбди. Тиихэдэ бага олзын хэрэг хүгжөөлгэдэ аймагай хүтэлбэрлэгшэд ехэ ханалаа табиһа.

Эльвира ДАМБАЕВА
бэшэжэ абаба.

үсхэбэрлэнэ. Эндэ мүнөө дээрэ 16 мянган хонидтой, тэрэ тооло 10 мянган толгойниинь эхэ хонид юм.

Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ ажыхыда буриад түхэлэй шэрүүбтэр нооһотой хонидой үүлтэр олон болгохо ажал ябуулна. Иимэ шэнэ үүлтэр байгуулагдаа гэжэ Россини Федерацийн Хүдөө ажыхын министрствэдэ мэдүүлэгдэнхэй. Хонидой үүлтэр һайжаруулха талаар ехэ туйлалта хэгдэ гэшэ. Юуб гэхэдэ, энэ үүлтэрэй хонид түхэргэи жэлэй туршада бэлшэжэ ябадаг һайтай юм. Энэ ажыхыда мүнөө дээрэ 4 мянга шахуу энэ үүлтэрэй хонидтой, тэрэ тооло 3 мянганниинь эхэ хонид. Энэһнээ гадна Монголһоо мяха ехээр үгэдэг шэрүүн нооһотой хонидыг асаржа үсхэбэрлэхэ түсэбтэй байнабди.

НҮЛИГ МАЛ АЖАЛ

Искусственна аргаар үржүүлгэ хэжэ, һаамхай малай үүлтэр һайжаруулха, ашаг шэмь дээшлүүлхэ зорилготойбди. Тиихын тула Петропавловка, Дээдэ-Үшөөтэй, Доодо-Тори, Дэрэстэй шотагуудар искусственна аргаар үржүүлгын пунктнуудыг нээхэ түсэбтэйбди.

Хүн зонһоо һү тушаажа абажа пунктнууды зарим шотагуударт хүсэрхэбди. Шотаг дээрэ үйлдбэрлэгдэнэ мяха, һү болон бусад продукци худалдаха дэлгүүр Петропавловка тосхондо нээхээр түсблэнэбди. Байн ингээд Оёрой ажыхыда, «Баян» гэхэн хүдөө ажыхын кооперативта бодо малай байра байдал нэлбэн шэнэлхэ, онһожоруулха зорилго табигданхай.

АДУУН НҮРЭГ АШАТАЙ

Оёрой ажыхыда хүндэ ашаа шэрэдэг моридыг үсхэбэрлэхэ, үүлтэр һайжаруулгын хүдэлмэри ябуулха хараатайбди. Паяын ерээдүйд кумыс үйлдбэрлэхэ ханаатайбди. Энэһнээ гадна гахай үсхэбэрлэгдэ ехэ анхарал хандуулагдаха 70 мянган толгой гахайнуудыг хараха комплекс түхээрхэ түсэбтэйбди. Урда-Корейн түлөөлгшэд инвесторнүүд болохобди гэжэ мэдүүлэнхэй.

ВETERАНУУДА ТАР БАЙРЫН ТАЛААР ТУНА ХҮРГЭГДЭНЭ

Гэр байрааа найжаруулха ээлжэндэ 2005 оной март нарааа урда тээ бүридхэлдэ абтаһан ветерануудай юэһинийн гэрээр хангагдаадүй байна. 1869 хүн шэнээр бүридхэлдэ абтаа. Тэдэндэ гэр байра гү, али мүнгөн хангалта дурадхагдана. Гадна муниципальна бюджетүүдэй номолосохо хаань, ээлжэндэ ороогүй болон гэр байрааа заһабарилуулха хүнүүдтэ республикын бюджетдээ 18 миллион түхэриг гаргашалагдаха юм.

Президент энэһнээ гадуур ветерануудай бэсын тамирай нарин шалгалга, медицинскэ хангалга, хүшөөнүүдые болон хүдөөлүүлгын газарнуудыг найжаруулга, Дурасхаалай номой 9-дэхи ботинн хэблэлгэ, ойн баярай медальнуудаар шагналга, дайнда хабаадагшадта болон ара талын ажаллагшадта федеральна мүнгэ зөөри үгэлгэ, Илалтын парад үнгэргэлгэ гэхэ мэтын шухала асуудалнуудта анхаралаа хандуулаа.

Социальна хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Б.Г.Бальжировай элидхэнэй ёһоор, Эмхидхэлэй хорооной хүдэлмэрийн түсэб ветерануудай ажабайдалыг социально-экономическа талаар найжаруулха зорилгодо шэглүүлэгдэнхэй. Республикадамнай 22758 ветеран, тэрэ тоодо 19831 ара талын ажаллагшад ажаһууна. 2009 он болотор хугаасаа дайнай ветеранууд булта автомобилээр гү, али мүнгөн хангалтаар хангагдаа. Пүүлэй жэлнүүдэй туршада 4000 дайнда хабаадагша болон ара талын ажаллагша ветерануудай республиканска клиникескэ госпитальдо аргалуулагдаа. Дурасхаалай номой 9-дэхи боти соо үшөө найман мянган дайнда хабаадагшын нэрэ обог оруулагданхай. Ажаһуугшадтай дунда мэдээсэлгын-идхалгын, патриотическа хүмүүжүүлгын талаар ажал ябуулагдана, мүн ургажа ябаа залуу үетэнһөө бүридхэн бэдэрлгын отрядүүдые эмхидхэхэһээ эхилээд, элдэб янзын хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэ. Сэрэгэй тойрогуудай командванитай, сэрэгэй комиссариатуудтай, сэрэгэй архивуудтай харилсаа холбоон тогтоогдонхой. Тийхэдэ республикын аймагуудһаа Улаан-Үдын парадта ветерануудыг асаралгын, Буряадай ниислэл хотыг болон һуурин газарнуудыг хайндэртэ шэмгэлгын асуудалнууд шийлхэгдэжэ байна.

ВETERАНУУДЫЕ СОЦИАЛЬНА ТАЛААР ХАМГААЛГА

Илалтын ойн баярта бэлдэлгын албан зургаанай түсэб 2009 онһоо бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй гэжэ РБ-гэй ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Н.Н.Хамаганова тэмдэглээ.

Улаан-Үдэмнай Москвагай нэгэ доро сэрэгэй парад үнгэргэхэ 24 хотын тоодо оронхой юм. 400 шахуу ветеран Илалтын парадта хабаадаха дуратайгаа мэдүүлэнхэй, тинн тэдэ медицинскэ болон социальна хүдэлмэрилэгшэдтэй суг эрэхэ болоно. Москвагай парадта хоёр хүн хабаадаха, бусад хотонууд руу ошохо дуратай ветерануудай харгин гаргашанууд түлэгдэхэ.

Республикын болон Улаан-Үдэ хотын аргалалгын-нэргылгэлгын эмхи зургаанууд ветерануудай медицинскэ хангалгада эхэ анхарал хандуулаа гэжэ РБ-гэй элүүрыг хамгаалгын министр В.В.Кожеников онслоо. 534 дайнай инвалид, 1612 хабаадагша, 24 Ленинградтай блокадник болон аха үеын бусад бүлэгэй түлөөлэгшэд бүридхэлдэ абтанхай. Тэдэнэй бэсын тамирай нарин шалгалта үнгэргэгдэнэ, мүн бүхыдөө 24275 хүн диспансернэ бүридхэлдэ юм. Захаамнай, Северобайкальска, Хэжэнгын, Зэдын, Баргажанай, Түнхэнэй аймагуудта энэ талаар хүдэлмэрин муугаар ябуулагдана, бэсынгээ тамир шалгуулһан ветеранууд үсөөн (оройдоол 15-20 процент). Бээ аргалуулхаар хүнүүд булта госпитальдо хэбтэжэ гараа, ветерануудай олонхын (80 гаран процент) санаторно-курортно аргаламжада ороо. Гадна түлбэриггүйгөөр болон хүнгэлэлтэ-тэйгөөр шүдэнэй протез табиулна, шэхэнэй болон бусад үе мүсын үбшэнүүдые аргалуулаа.

Бүлэг врачууд аймагууд руу ошожо, ветерануудай бэсын тамир шалгана: 2009 ондо 144 дахин ошоо, 2010 ондо – 163. Илалтын парадта хабаадагшадта онсо анхарал хандуулагдана. Министр хайндэрэй үедэ түргэн болон тусгаар медицинскэ туһаламжа үзүүлэхэ асуудалыг хиналтадаа

Агуу Илалтын 65 жэлэй ой

«Илалта» гэхэн республиканска эмхидхэлэй хорооной болон Дайнай, ажалай, Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй, хуули хамгаалгын зургаануудай ветерануудай (пенсионернүүдэй) Буряадай республиканска нийтын эмхи зургаанай соведэй суг хамтын зүблөөн үнгэргэгдэжэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда Илалта туйлаһаар 65 жэлэй ойн баярта бэлдэлгын болон үнгэргэлгын асуудалнууд тодорхойгоор хэлсэгдээ.

«Илалта» гэхэн эмхидхэлэй хороон 2007 оной декабрь нарада байгуулагдаа юм, бүридэлдэнэ республикын Правительствын гэшүүд, министрствэнүүдэй, албан зургаануудай, нийтын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд оронхой. Тинн 2008 оной март нарааа хойшо хүдэлмэрийн зүблөөнүүдһээ гадна Ветерануудай республиканска соведтэй суг хамтын гурбан зүблөөн үнгэргэгдэнэ байна.

«Саг ошожол байна, хараалһан бүхы ажал хэрэгүүдээ бүтээхын тула хамтынгаа хүсэ оролдолго элсүүлэхэ хэрэгтэй. Түрүүшын шатын хэмжээ ябуулгануудай бэелүүлгэ дүүрэхэ тээшээ болобо. Апрельин 28-да Илалтын Үдэр тэмдэглэхээр бэлэн болоһон тухай һүүлшын зүблөө үнгэргэхэбди», - гэжэ «Илалта» эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ, Буряадай Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ В.В.НАГОВИЦЫН тэмдэглээ.

АГУУЕХЭ ИЛАЛТЫН ҮДЭР ОЙРТОНХОЙЛ

абакхыень муниципалитетүүдэй толгойлошодто даалгаа. Шийдхэгдээгүй асуудалнуудыг бии: Прибайкалийн аймагта түб больницын дэргэдэ аптека үгы, Кабанскын аймагтай Мысовая станци хүнгэлэлтээй бүлэгүүдэй эрхэтэдыг хангаха аптекаггүй.

ВETERАН ХАЖУУДАМНАЙ АЖАҢУУДАГ

РБ-гэй Пуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын хэмжээ ябуулгануудай түсэб патриотическа шэглэлтэй. «2006-2010 онуудай хугаасаа РФ-гэй эрхэтэдэй патриотическа хүмүүжүүлгэ» гэхэн гүрэнэй программа бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ министрэй орлогшо А.И.Бочеев хэлээ. 2003 онһоо хойшо «Дурасхаалай ном үргэлжүүлгэ» гэхэн хэмжээн үнгэргэгдэнэ. Тус номой 9-дэхи ботидо дайнда хабаадагшадтай 8006 нэрэ обог оруулагданхай. 158 хургуулийн сониндо Илалтын 65 жэлэй ойд зориулагданан материалнууд хэблэгдэнэ.

Эдэ жэлнүүдэй туршада сэрэгэй-патриотическа, түүхын клубууд олошороо. 235 хургуулийн музей ажалаа ябуулаа, тэдэнэй 14-ниинь сэрэгэй-түүхын шэглэлтэй юм. «Түрэн нотогаймнай түүхэ» гэхэн программа бэелүүлэгдэжэ, тинн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ эхэ анхарал хандуулагдадаг гэшэ.

Тимуровска хүдэлөөн нэргээгдэжэ байнахай, «Ветеран хажуудамнай ажаһуудаг» гэхэн хэмжээнүүд үнгэргэгдэдэг. 2007 ондо Улаан-Үдэдэ Кадетскэ классуудай бүхэроссин слет эмхидхэгдээ һэн, мүнөө дээрэ хургуулинуудтамнай зургаан кадетскэ класс бии. Тийхэдэ сэрэгэй комиссариатуудтай, РОСТО-гой (ДОСААФ) таһагуудтай харилсаа холбоотойгоор хүдэлмэри ябуулагдана. Апрель нарада ре-

гиональна эрдэмэй-практическа болон методическа конференцинууд үнгэргэгдэхэ.

«ИЛАЛТА, САЛЮТ!»

Республиканска болон муниципальна соёлой эмхи зургаанууд Илалтын ойн баярта бэлдэхэ талаар эхэ хүдэлмэри үнгэргэнэ гэжэ соёлой министр Т.Г.Цыбиков тэмдэглээ. Майн 7-до Уран найханай музей соо уран зурааша, Советскэ Союзай Герой Г.Н.Москалевой хүдэлмэринүүдэй үзэсхэлэн нээгдэхэ, Буряадай түүхын музейд болон республикын бусадшы музейнүүд болон номой сангууд соо ойн баярта дашарамдуулагдаһан үзэсхэлэнүүд дэлгэгдэхэ.

Республикын аймагуудта «Илалта, салют!» гэхэн арадай уран бэлигэй бүхэроссин фестивалин хэмжээнэ «Соёлой илалтын марш» гэхэн конкурсууд үнгэргэгдэжэ байна. Буряадай дархашуул Барнаул хотодо үнгэргэгдэнэ шэмэг найханай урлалай зональна үзэсхэлэндэ амжалтатай хабаадаа. Апрельин 26-да «Многоликая Россия» гэхэн хүгжэмэй уран бэлигэй фестивалин региональна шата эмхидхэгдэхэ, майн 5-да «Песня в солдатской шинели» гэхэн гала-концерт хараалагданхай. Республикын театрнуудта шэнэ жүжгүүд, концертүүд харуулагдаха.

Майн 1 болотор республикын дэбисхэр дээрэхэ хүшөөнүүд жэшээтэ һайн түхэлдэ оруулагдаха ёһотой, майн 5-һаа тэдэнэй хажууда Дурасхаалай вахта эхилэхэ. Майн 8-да Илалтын дурасхаалай хүшөөгэй дэргэдэ баяр ёһололой митинг үнгэргэгдэхэ, үдэһөө хойшо Н.А.Бестужевай нэрэмжэтэ Ород драмын театрай байшан соо олонийтын баяр ёһололой суглаан эмхидхэгдэхэ юм.

Олондо мэдээсэл тараадаг хэргэсэлнүүдтэ Илалтын ойн баярта зориулагданан олон материалнууд толилогдоно гэжэ РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшо, Мэ-

дээсэлэй-шэнжэлгын хорооной түрүүлэгшэ, «Илалта» гэхэн эмхидхэлэй хорооной секретарь И.В.Смоляк тэмдэглээ. Б Г Т Р К - да «Вахта памяти», «Я тебя почти не знал» гэхэн үлхөө дамжуулганууд харуулагда-

на, ород, буряад, эвенк хэлэнүүд дээрэ ойн баяр тухай мэдээсэгдэнэ. «Тивиком», «Ариг Ус» телекомпанинууд ветеранууд тухай дамжуулгануудыг харгашадтаа дурадхана. «Бурятия» сониндо «Ветеран», «Отчизны верные сыны», «К 65-летию Великой Победы», «Родина» гэхэн гаршаг доро материалнууд хэблэгдэнэ. «АиФ» сониндой хуудаһанда «Чистая память» гэхэн гаршаг доро хүшөөнүүдые найжаруулгын талаар хэмжээнүүд тухай материалнууд толилогдоно. Мүн аймагуудай сонинуудта ойн баярта зориулагданан материалнууд хэблэгдэнэ.

ГЕРОЙН НЭРЭМЖЭТЭ АЖАХЫ БАЙГУУЛХА!

«Бидэ «Илалта» гэхэн эмхидхэлэй хороонтой суг хамта гурбадахи зүблөө үнгэргэжэ байнабди, - гэжэ Р.Б.Гармаев хэлээ. - Энэнь Ветерануудай республиканска соведэй хүдэлмэридэ һайн нүлөө үзүүлнэ. Президентын табиган зорилгонууд бэелүүлэгдэнэ.»

Ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ «Ахын аймаг» муниципальна байгууламжын захиргаанай дайнда хабаадагшадта 15 мянган түхэриг, ара талын ажаллагшадта 5 мянган түхэриг үгэхэ тухай бусадта жэшээ боломоор шийдхэбэриг онсолон тэмдэглээ.

Ветерануудай совет ургажа ябаа залуу үетэнэй патриотическа хүмүүжүүлгыг үндэрөөр сэгнээ. Улаан-Үдэ хотын 41, 31-дэхи хургуулинуудай болон 2-дохи интернат хургуулийн, Кабанскын аймагтай Оймуурай хургуулийн музейнүүд һайн хүдэлнэ. Республиканска хүүгэдэй-эдиришүүлэй номой санда бэдэрлгын отрядуудай олоһон зүйлнүүдэй үзэсхэлэн дэлгэгдэнхэй. Хургуулийн сонинуудай республиканска конкурсын дүнгүүд согсологдоо. Тийгэжэ эдир корреспондентнүүд хүгшэн аба эжынэрийнгээ дайн тухай хөөрөөнүүдые түүхэдэ мүнхэлнэ гэшэ. Дайнда хабаадагшадтай, геройнуудай дурасхаалда зориулагдан, боксоор, хур харбалгаар, шатараар болон спортын бусад янзануудаар олон мурсысөөнүүд эмхидхэгдэнэ. Апрельин 2-го ниислэл хотын Илалтын дурасхаалай хүшөөһөө бүлэг альпинистнүүд Илалтын ойн баярта дашарамдуулан, Буряадай эгээл үндэр хада болохо Мүнхэ-Сарьдагай орой дээрэ туг тодохоёо зорёо.

1945-1990 онуудай хугаасаа наһа бараһан ветерануудай хүүрнүүд дээрэ хабтагай шулуунуудыг тодохын тула эхэ хүдэлмэри үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Р.Б.Гармаевай хэлэхээр, 300 гаран гитлеровецүүдые усадхаһан, Лениной орденор шагнагданан снайпер Цырендаши Доржиевта дурасхаалай хүшөө Мухар-Шэбэрэй аймагтай Хушуун-Узүүр һууринда бодхоохо шухала. Гадна геройн аша гшанарта хони үдхэбэрилгын ажахы эрхилхын тула угай газартань участок үгэхэ хэрэгтэй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай геройн нэрэмжэтэ фермэ хадаа мүнөө үедэ патриотическа хүмүүжүүлгын, ажалда дадхаалгын, гэр бүлын һайн һайхан ёһо заншалнуудыг сахилгын һайн жэшээ боложо үгэхэ бшуу. Энэ дурадхалыг Ветерануудай соведэй гэшүүн Д.Ц.Будаев дэмжлээ юм.

Тийхэдэ харатай юумэн гэхэдэ, дайнда хабаадагшадһаа гээгдэнэ эхэнэрнүүдтэ гэр байра үгэхээ арсаһан ушарнууд Тарбагатайн аймагта дайралдан байна. Дүрбэн аймагтай захиргаанай толгойлошго Ветерануудай соведүүдэй хүдэлмэрийн байра тухай асуудал мүнөөшье болотор шийдхээгүй.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА.
Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото.
Д.МАРХАДАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

Туризм и отдых в Бурятии-2010

В Художественном музее им. Сампилова 23-24 апреля при поддержке республиканского агентства по туризму, администрации Улан-Удэ, Бурятской региональной ассоциации российского союза туристической индустрии, ассоциации отельеров Бурятии пройдет VII Республиканская выставка-ярмарка "Туризм и отдых в Бурятии-2010".

Людмила ОЧИРОВА

Это уже седьмая выставка и ее постоянные посетители уже знают, насколько интересные мероприятия проходят в ее рамках, и постараются не упустить возможности получить новые впечатления и, конечно, такую нужную к лету информацию о туристических ресурсах и услугах, ценах на них.

Разделы выставки - "туристское, спортивное снаряжение", "оборудование для отдыха"; "страховые услуги в сфере туризма"; "подготовка кадров для сферы туризма" и другие. В программе - презентации туристского потенциала Прибайкальского, Северо-Байкальского, Окинско-Заиграевского и Иволгинского районов, визитно-информационного центра Иволгинского дацана ООО "Хурдэ", компании "Хатан - Дангина", базы отдыха "Кумуткан" (Баргузинский район, побережье озера Байкал), кафедры сервиса, туризма и рекреации ВСГАКИИ, а также гостя выставки- крупнейшего в Иркутской области туроператора

ООО "Гранд-Байкал". Центр старобурятских обрядов представит программы "По следам Чингис-хана" и "В гостях у пасечника". Мастер-классы "Бурятское гостеприимство" и "Изготовление пасхальных сувениров", "Сибирское чаепитие" проведет Институт социо-культурной деятельности, наследия и туризма ВСГАКИИ. Свои презентации представят ГТК "Гэсэр", ГК "Байкал-Плаза", юрточный кемпинг "Алтаргана", а также пройдет тренинг персонала гостиницы по международным стандартам обслуживания на примере отеля "Галантус". Сувениры Бурятии представит ИП Павлов П.В.

Отдел развития туризма Администрации Улан-Удэ проведет презентации инвестиционных площадок для строительства гостиниц в городе и зон экономического благоприятствования туристско-рекре-

ационного типа в районе Верхней Березовки. Экскурсоводам и гидам-переводчикам, аккредитованным при Администрации Улан-Удэ, вручат свидетельства и бэджи. Они имеют преимущественное право на проведение экскурсий для гостей администрации города. Срок действия аккредитации - 3 года, а для ее получения требуется пройти тестирование и собеседование. Кстати, вчера начались занятия на вечерних курсах повышения квалификации "Особенности подготовки и проведения экскурсии по православным храмам Бурятии", они пройдут с 14 апреля по 5 мая в Центре дополнительных образовательных услуг ВСГАКИИ. Слушателям выдается свидетельство государственного образца. Стоимость обучения - 2000 руб.

Фото Р.Н. БАЗАРОВА.

СОЗДАЕТСЯ КАТАЛОГ РЕМЕСЛЕННИКОВ

Среди улан-удэнцев, получивших субсидию на открытие собственного дела, Тумэн Тубшинов. Он единственный из них, решивший заняться изготовлением сувениров из керамики.

Во время торжественного заседания, посвященного дню работников торговли, обратила внимание на сувениры: крошечные фигурки борцов, юрты, мешочки счастья, подставки для благовоний, колокольчики, продававшиеся по 50-60 рублей. Как оказалось, учила Тубшинова, наша землячка из Санкт-Петербурга, керамист с двадцатилетним стажем Галина Чимитовна Полубинская. Тубшинову она приходится родственницей по жене. Как он признался, учился новому для себя делу с удовольствием:

- Как-то все пошло сразу, наверное, потому, что я из рода дарханов.

После курса начинающих предпринимателей при Центре занятости зарегистрировал свое ИП, открыл с братьями мастерскую на проспекте Автомобилистов, 3 и ищет нишу для реализации своих изделий. Работает с детьми, они охотно покупают его глиняные фигурки, которые дети сами расписывают. Предлагает гостиницам для реализации.

Тубшинов вошел в каталог мастеров народных и художественных промыслов, над созданием которого работают в Управлении промышленности и предпринимательства Улан-Удэ. В каталог включают контактные телефоны мастеров и фото-

Работы Тубшинова

тографии их и изделий с целью помочь им продвигаться на рынке, где сегодня царствуют сувениры из Китая и Монголии. Для многих мастеров рукоделние не только хобби, но и источник дохода. Кстати, специалисты управления обратились в АО "Новости" и "Вета пресс" с просьбой о реализации сувениров через их киоски.

- Планируется издать каталог в мае, предположительно к 26 мая. Дню российских предпринимателей. В него войдут мастера не только Улан-Удэ, но и со всей республики. Времени остается мало, и желающие могут обратиться по телефону 21-27-09, - говорит консультант отдела развития промышленности и

предпринимательства Баярма Дмитриева. - Также в планах - мастер-классы в Доме колясочников с участием ремесленников, вошедших в каталог, и преподавателей Лицея традиционных искусств и ремесел.

Как показала выставка, прошедшая на форуме по безбарьерной среде, среди обитателей этого дома немало искусных рукодельниц и талантливых мастеров. Среди них Баир Яндаков, он вырезает высокохудожественные изделия из драгоценной древесины кедра. Кстати, у Тумэна Тубшинова работают несколько человек из Дома колясочников, они занимаются росписью.

через бухту "Золотой Рог" во Владивостоке), на Эльгинское угольное месторождение (в Якутии), месторождение газа (Ямал). С начала 2010 года "Улан-Удэстальмост" также поставил партию своей продукции на олимпийскую стройку в Сочи, горнолыжный комплекс "Альпик - Сервис" в Адлерском районе города.

ИРКУТСКЕ ПРИСТУПИЛИ К СТРОИТЕЛЬСТВУ АВТОВОЗЛАЛА В УЛАН-УДЭ
Автovoззал с рабочим названием "Южный", будет располагаться в центре города, на ули-

це Корабельная и, по планам, будет достроен к июлю 2010 года. Автovoззал будет построен на средства инвестора, в качестве которого выступает иркутская "Управляющая компания "Унга".

Автovoззал "примет" межмуниципальные и пригородные маршруты южного и юго-западного направлений - со стороны Хянтинского и Кабанского. Всего в Бурятии 98 маршрутов, к "Южному" будет отнесено 49 из них. Остальные маршруты будут отправляться со второго автovoззала - "Северного". Он разместится

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Уважаемые предприниматели республики, предлагаем Вам рассмотреть возможность изображения эмблемы 350-летия добровольного присоединения Бурятии в состав России на всей выпускаемой продукции

УВАЖАЕМЫЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ МАЛОГО БИЗНЕСА И ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ!

Республиканское агентство по развитию промышленности, предпринимательства и инновационных технологий просит Вас принять участие в гуманитарной помощи населению Монголии, пострадавшему в связи со сложившейся чрезвычайной ситуацией. Поддержка может быть предоставлена в любой форме, как денежной, так и товарами.

Для перечисления денежных средств в Аппарате Президента и Правительства Республики Бурятия открыт специальный счет:

670001, г.Улан-Удэ, ул.Ленина, д.54

ИНН 0323082280

р/счет 40603810600001000001

л/счет 03022000190

ГРКЦ НБ Республики Бурятия Банка России г.Улан-Удэ

Бик 048142001, КПП 032601001

Код дохода 82030399020020000180 "Прочие безвозмездные поступления учреждениям субъектов Российской Федерации"

Код вида деятельности Внебюджет

Товары первой необходимости будут размещаться на складах Общества "Красный крест" по адресу: ул.Линховойна,8, контактный тел.: 21-35-26.

Год учителя

ВСПОМИНАЮ С БЛАГОДАРНОСТЬЮ

- Валерий Владимирович Тогмитов, арбитражный управляющий, член некоммерческого партнерства межрегиональной саморегулируемой организации профессиональных арбитражных управляющих. Представительство в РБ.

- Я окончил улан-удэнскую школу №46 в поселке Загорск. После учился одновременно в Новосибирском институте советской кооперативной торговли и Улан-Удэнском техникуме информатики и вычислительной техники. Своих школьных учителей вспоминаю с большой благодарностью: директора школы Галину Иннокентьевну Лучникову, классного руководителя Тамару Евдокимовну Мажуренко, Анну Ивановну Кушееву, Игоря Степановича Танганова. В авиационном техникуме моими любимыми преподавателями были куратор группы Наталья Николаевна Грязнова и преподаватель по технологии машиностроения Петр Сергеевич Тапхаев. В техникуме информатики и вычислительной техники, где окончил юридическое отделение, благодарен добром и в то же время строгому руководителю Лидии Александровне Васильевой, Мирославу Исаевичу Ровинскому, Галине Георгиевне Лосевой. Большое им спасибо за прекрасные человеческие качества. Нашим куратором была Ольга Алексеевна Голоушкина, хорошие знания дали преподаватели Маргарита Александровна Калашникова, Раиса Елистарховна Стабровская, Жанна Владимировна Шавандина, Анатолий Алимович Ерматов, преподаватель физкультуры, Тамара Ивановна Рубцова, которая вела спецдисциплины, Илья Ананьевич Виляк, преподаватель по уголовному и уголовно-процессуальному праву.

В Сибирском университете потребительской кооперации запомнились занятия преподавателя математики Евгения Афанасьевича Хамаева, Галины Гундиновны Бирбаевой, Маргариты Валентиновны Намхановой, Валентины Алексеевны Дулгановой.

В моем становлении как личности мои учителя сыграли ведущую роль. Не понимаю, почему люди, которые дают знания, и врачи, которые лечат нас, получают столь незначительную заработную плату. В Год учителя хочу пожелать своим дорогим преподавателям хорошего здоровья и достойной оплаты за свой труд.

Записала Д.БАТОРОВА.

НА ФОТО АВТОРА: В.В.Тогмитов.

КОРОТКО

"УЛАН-УДЭСТАЛЬМОСТ" ВЫШЕЛ ИЗ КРИЗИСА

и перешел на круглосуточный режим работы. Как сообщил генеральный директор предприятия Анатолий Суслов, связано это "с хорошей загрузкой по заказам в 2010 году". На производстве задействованы четыре рабочие смены.

Среди крупных заказов: металлоконструкции для мостов на Дальнем Востоке (мост

на проспекте Автомобилистов, на территории ОАО "Городские маршруты").

В УЛАН-УДЭ СНИЗИЛИСЬ ЦЕНЫ НА КУРИЦУ, КОЛБАСУ, САХАР

По сравнению с соседними городами дешевле товары и услуги более 20 наименований, - мясо, подсолнечное масло, хлеб и булочные изделия, мука, макаронные изделия, картофель и т.д., товары бытовой химии, а также стоимость бензина и проезд в городском муниципальном транспорте и т.д.

ВСЕ ЛУЧШЕЕ В ЧЕЛОВЕКЕ - ОТ СЕМЬИ

Имена братьев Баира Федоровича и Солбона Федоровича Бадмаевых давно на слуху в селах Шибертуй и Гутай, где они проживают со своими семьями. Как и большая часть нынешней продвинутой молодежи, братья - предприниматели, давно заняты своим делом. Первое свидетельство уважительно отношения земляков на селе - это выдвижение в депутаты. Баир Федорович - депутат райсовета, а Солбон Федорович - депутат Новосретенского поселения.

Светлана АБИДУЕВА

Как-то на одном из собраний заведующая детским садом «Ая-ганга» в Шибертуйе Т. Ц. Цыдыпова рассказывала, как ей помогает родительская общественность, в частности, председатель родительского комитета Б.Ф. Бадмаев. Сегодня нечасто встретишь, чтобы предприниматели по своей воле, без просьбы со стороны поселения, брались за обустройство сел. А депутат Бадмаев делает это просто потому, что его дети посещали садик, ходят в школу. И кто, кроме родителей, поможет школе?! Доставляет пиломатериал, выходит на субботники. Вместе с женой Мариной Баясановой и детьми - активные участники общественных поселенческих мероприятий.

Родом Бадмаевы из Дабатуйа. И вправду говорят, что все лучшее человек берет из семьи. Об их отце Федоре Бадмаевиче Бадмаеве в Шибертуйском крае никто слова плохого не скажет. В совхозе трудился механизатором, инженером. Преподавал машиноведение в школе, самобитный мастер на все руки, мягкий в общении человек. Его не стало, когда Баиру исполнилось 11 лет. И все трудности легли на плечи мамы, бывшей учительницы Веры Бадмаевны. Шли годы, обзаводились семьями дети, подрастали внуки. Сегодня она - счастливая бабуш-

ка, проживает с внуком в доме, построенном руками сына Баира Федоровича.

Пятеро детей выросли в семье Бадмаевых. Старшая Эльвира занята на своем личном подсобном хозяйстве. Зоригто проживает на Камчатке, работает в МЧС. Солбон и Баир где родились, там и пригодились. Младшая Ирина живет в Улан-Удэ, работает в статуправлении.

Семья давно живет в Шибертуйе. Баир в 1987 году окончил школу. Немного поработал в совхозе, прежде чем его призвали в армию, службу проходил в Совгавани. За короткий срок службы стал сержантом, замкомвзвода. Всегда был уверен и остался при своем мнении - армия закаляет в юноше характер, воспитывает истинно мужские качества - силу, волю, умение брать на себя ответственность за свое дело, свою семью, в конечном итоге - за свою родину. После армии трудился электриком, трактористом.

Со временем, в результате реорганизации, перестал существовать совхоз. Организовал и трудился в своем личном хозяйстве (ЛПХ), затем оформился индивидуальным предпринимателем. Сначала занимался только заготовкой леса, теперь прибавилась еще и переработка. Это сейчас у него есть возможность предоставить пять рабочих

мест, приобрести новую технику - два КамАЗа, два трактора. А вначале, конечно же, было трудно. Трудились, что называется, от зари до зари - надо было учить детей, поднимать их на ноги. Поддерживала во всем жена - преподаватель местной школы Марина Баясановна. Они выросли на одной улице. Поженились сразу после окончания школы. Радостная весть о рождении первенца застала его в армии.

У них хорошая семья. Хотя и их союз жизнь проверяла на крепость не раз. Лет пять-шесть назад Баир Федорович пострадал в автомобильной аварии. Долго лечился и потихоньку возвращался к жизни. Только по тревожным глазам жены понимал - было очень плохо. Дети, мама, братья, сестры - все способствовали его выздоровлению. Сегодня о тех тревожных днях уже ничего не напоминает. И на производстве дела, вроде, идут неплохо.

В прошлом депутат двух созывов поселенческого совета, ныне депутат райсовета, Баир Федорович Бадмаев привыкает работать в районном масштабе. Что ни говори, для них - предпринимателей, людей неравнодушных, задач много.

Брат Солбон Федорович также занимается лесом - заготовкой, переработкой, только у Бадмаева - старшего, кроме этого, есть еще и животноводство - овцы, коровы. Да и в помощниках у него родственники жены.

Их мама может гордиться своими детьми. Они состоялись в жизни и, будучи людьми неравнодушными, отзывчивыми, многое делают для того, чтобы и жизнь вокруг была лучше и светлее.

АНТИКРИЗИСНАЯ ЛЬГОТА ДЛЯ БЕЗРАБОТНЫХ ГРАЖДАН

Подходящий налог с безработных граждан, решивших открыть собственное дело, взиматься не будет. Соответствующие поправки в Налоговый кодекс РФ утверждены Президентом Российской Федерации.

Пресс-служба Президента и Правительства РФ

Теперь суммы выплат, полученные на содействие самозанятости и стимулирование создания дополнительных рабочих мест для трудоустройства безработных граждан, в течение трех налоговых периодов (трех лет) будут учитываться в составе доходов и расходов в размерах фактических осуществленных расходов каждого налогового периода. Таким образом, указанные средства не образуют налогооблагаемую базу.

Также налогом на добавленную стоимость не будут облагаться работы, проводимые в рамках дополнительных мероприятий, направленных на снижение напряженности на рынке труда. К ним относятся общественные и временные работы, организуемые для работников, находящихся под риском увольнения, и безработных граждан, стажировки выпускников образовательных учреждений в целях приобретения ими опыта работы. Действие указанных норм распространяется на правоотношения, возникшие с 1 января 2009 года.

СТУДЕНТЫ БГУ СМОГУТ ВЗЯТЬ КРЕДИТ НА ОБРАЗОВАНИЕ

Восток-Телеинформ

БГУ вошел в число 56 участников общероссийского эксперимента по государственной поддержке образовательных кредитов. Выдача образовательных кредитов по новой экспериментальной программе начнется в конце апреля и продлится до 31 декабря 2013 года.

Получить кредит смогут не все студенты, а обучающиеся по семи специальностям. Это - география, экология и природопользование, лечебное дело, фармация, энергомашиностроение, двигатели внутреннего сгорания.

Выдавать кредиты будут только тем, кто получает первое высшее образование. Для получения кредита от студента требуются паспорт и справка об успеваемости из вуза. Предоставлять залог или поручителей не нужно - поручителем по кредиту является государство, которое предусмотрело специальную субсидию (до 20% от суммы выданных кредитов). Она позволяет покрыть банку возможные потери, если кредит не будет возвращен. Основным нововведением для новой модели выдачи образовательных кредитов является низкая ставка - на уровне одной четвертой ставки рефинансирования ЦБ РФ плюс 3% (в целом на сегодня это 5% годовых). Три четверти ставки рефинансирования банку за студента компенсирует государство.

Возвратить кредит можно в течение десяти лет после завершения обучения в вузе. Срок обучения заемщика в вузе плюс еще 2-3 месяца является льготным периодом пользования образовательным кредитом.

Выдавать кредиты в рамках новой программы начнут только два банка - Сбербанк России и АКБ "Союз". Но могут присоединиться и другие банки - список открыт.

ТИМЛЮЙСКИЕ ШИФЕРНИКИ В ПОИСКАХ ВЫХОДА ИЗ НЕПРОСТОЙ СИТУАЦИИ

От первого лица

К числу ведущих промышленных предприятий республики относится Тимлюйский завод асбоцементных изделий (ныне ООО «Тимлюйский завод»). Коллектив завода не раз переживал тяжёлые времена. Здесь тоже прилагают все усилия к тому, чтобы не быть раздавленными «прессом» кризиса...

На наши вопросы ответил исполнительный директор завода, депутат районного Совета О.А. КОБЫЛКИН.

Станислав БОГУСЛАВСКИЙ

- Олег Анатольевич, как скажется кризис на работе вашего предприятия в прошлом году?

- Он начал сказываться ещё в позапрошлом году. Уже тогда показатели по производству и продажам нашей продукции были ниже по сравнению с 2007 годом. С началом же прошлого года трудности для предприятия усугубились в связи с нехваткой оборотных средств. Кроме этого, в 2009 год мы вошли с новым производством: стали выпускать свой цемент, что потребовало дополнительных расходов. Плюс ко всему «пик» продаж нашей продукции в течение года сместился на лето. В итоге возник дисбаланс материальных и финансовых ресурсов.

Тем не менее, к концу прошлого года, благодаря государственной поддержке (Федеральный закон № 185 по программе содействия реформированию жилищно-коммунального хозяйства), мы вышли практически на запланированный уровень в работе. И, наконец, самое важное событие для нас произошло в завершение года. Была сдана в эксплуатацию вторая очередь помольного комплекса. Это позволит нам в 2010 и последующих годах увеличить производство цемента и

других вспомогательных материалов до 80 тысяч тонн в год.

- Пожалуйста, подробнее о значении этого события.

- С помольным комплексом в целом связано дальнейшее расширение ассортимента выпускаемой заводом продукции - выпуска газобетона, сухих строительных смесей, автоклавированного плоского листа.

- А как оправдала себя первая очередь помольного комплекса, на пуск которой в своё время возлагались большие надежды?

- Первая очередь - это одна цементная мельница. И за счёт ее пуска мы обеспечили технологическую безопасность, выпуская цемент определённой марки, отвечающий соответствующим требованиям (тонкость помола, удельная поверхность, сроки схватывания и так далее) для производства конечной продукции. В результате было достигнуто снижение ее себестоимости. Способствовали этому и поставки клинкера - полуфабриката цемента с других заводов. К примеру, уже в этом году из Монголии поставлено 3 тысячи тонн клинкера по выгодным для завода условиям. Первая очередь комплекса в прошлом году выпустила 21,5 тысячи тонн цемента.

- Следует полагать, что с пуском второй очереди эффект от работы комплекса возрастет еще больше. А как вы следите за качеством цемента и конечной продукции?

- В прошлом году закуплено оборудование для заводской лаборатории. Она аккредитована, и мы теперь имеем сертификат соответствия на нашу продукцию.

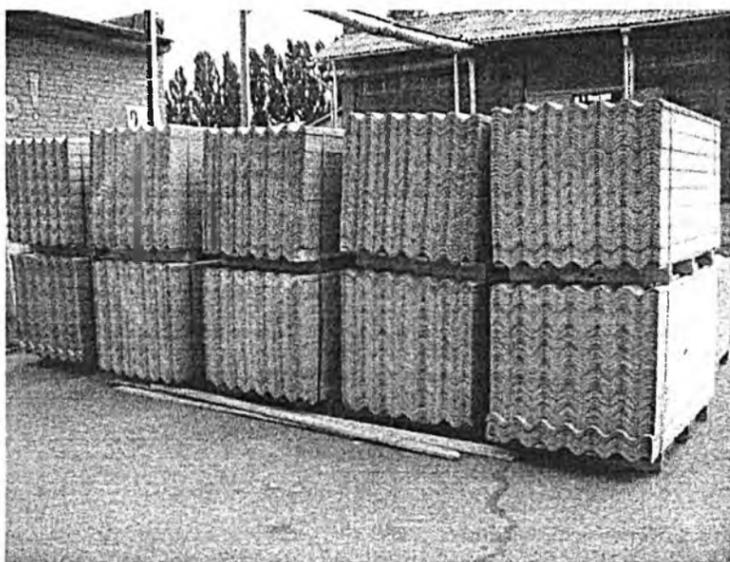
- Чего интересного ожидается на предприятии в этом году?

- На выходе в производство у нас технология окраски асбоцементного листа по разработанному нашими специалистами методу. Это делает лист для покупателя ещё привлекательнее и он будет сравнительно дешёвым.

Во второй декаде июня намечаем запуск второго производственного цеха по выпуску плоского листа, который сейчас находится на консервации.

- На ваш взгляд, насколько востребована выпускаемая заводом продукция, отвечает ли она запросам покупателей?

- Вопрос одновременно и простой, и сложный. Простой тем, что наша продукция до сих пор востребована. Однако на сей счет нам ни в коем случае не следует обольщаться. Ведь на современном рынке появилось множество новейших кровельных материалов, может быть, даже и более привлекательных по внешнему виду. Но могу поспорить, что по качеству и экологичности далеко не все они сравнимы с нашими. А наша задача в свете сказанно-

го - сделать продукцию завода более доступной и привлекательной для покупателей. Над чем и бьёмся сейчас! Соответственно надо и дальше расширять ассортимент нашей продукции.

- Как вы считаете: наступил ли для завода переломный момент в прохождении кризиса?

- Для нас он, пожалуй, наступил лишь тогда, когда строительная отрасль начнёт работать по-настоящему. Поэтому большие надежды возлагаем на лето, когда наша продукция потребуетеся строителям. И ещё очень важно для нас в этом году войти со своей продукцией в те регионы, где мы до сих пор не были представлены, то есть найти новые рын-

ки сбыта. Словом, время покажет. Ну а пока могу сказать одно - на ногах в это непростое время мы всё же устояли... Не могу не отметить и другое. Через Центр занятости населения в начале года предприятию была оказана финансовая поддержка тех категорий работающих, которые находились под риском увольнения. Благодаря этой программе мы сохранили заводской коллектив в сложный зимний период. Удалось нам избежать и сокращения рабочей недели. Думаю, что сохраним коллектив и в дальнейшем, обеспечим его работой.

«Байкальские огни»
п.Каменск.

**БАЛДЫНОВ
ИЛЬЯ ВАСИЛЬЕВИЧ**

И.В.Балдынов 1903 ондо Будууса нутагта Эхирит-Булагадай аймагта түрэн. Багаһа шуран байжа, шотагай комсомол, залуушууды хүтэлбэрлэж, Кочкин, Донской гэшэдэй сагаантанай бүлгэмүүды бута сохилсо.

Аймагай комсомолой зууршалгаар 1924 ондо Бурквизиндо луржа, сэрэгэй политик эрхмээр шудаландаа Илья Васильевич Ленинградий морин сэрэгэй училищи эрхмээр дүүргээд, Кубанска 5-дахи бригадын взводой, тусгаар пулеметно взводой командираар баталагдаба. 1929 ондо хитад сагаантанарай манай гүрэндэ довтолон ороходо, түрүүшынхнээ буряадууд – Бурквизинской сэрэгшэды Илья Васильевич хүтэлбэрлэж, Алас-Дурнын армитай бута сохилсо, 14 буряадууд, тэр тоодо И.В.Балдынов «Дайшалхы Улаан Тугай» орденээр шагнагдаба. 1934 ондо М.В.Фрунзин нэрэмжэтэ сэрэгэй академи И.В.Балдынов дүүргээд, Бурквизинский штабай начальник боло.

БОРСОВ ВЛАДИМИР БУЗИНАЕВИЧ

В.Б.Борсов Эрхүүгэй областин Баяндай аймагай 1906 ондо Хэрм нутагта түрэн. ВКП(б)-гэй гэшүүн Владимир Бузинаевич Тухум нутагта 1930 ондо коммунын түрүүлэгшээр хунгагдажа, үгэтэйшүүлэй ажабайдал найжаруулба. Эхирит-Булагадай ВКП(б)-гэй айком бэрхэ, шадмар байһандань, Владимир Борсовеы Бурквизиндо Улаан Армин албанда эльгээбэ. Энд хэрэгтэ мэргэжэлээ дээшлүүлээд, Ленинградий артиллерийск училищида лурхын зууршалба. Училищи улаан дипломтойгоор дүүргэһээр алдар суута М.В.Фрунзин нэрэмжэтэ академидэ сэхэ лурхын ябуулба. Академи дүүргэж, капитан болоод, артополкын штабай командираар баталагдаад, 1-дхи Украинска фронтдо дайлагдажа эхилбэ.

УССР-эй Львов, Осолом, Сумами, Одессэ, Харьков, Ровно городууды дайсанай набарһаа сүлөөлэсбэ. УССР-эй томо Львов городы сүлөөлэхдөө, онсо габьяатай байһандань полковник В.Б.Борсово хүшөө бодохоодо. Ленинэй орденот истребительно-противотанково бригадын командир В.Борсов Корсунь, Шевченко, Тарнополь городууды, Волинска, Ровенско, Дрогобычско областнууды дайсанай набарһаа сүлөөлэсбэ, алдар сууда ороһон «Катюша» хэрэглэжэ, аадарай ороһондо «ураганда» адлишуу шанга сохилтоор «Пантер», «Фердинанд», «Тигр» 30 танкнууды, 2400 немецүүды хюдажа, Владимир Борсовеы маршал А.М.Василевскийн зүгнөө баярай бэшгэ абаба. Ленинэй орденээр шагнагдаба.

Агууехэ Курск шадар байлдаанда Прохоровско район шадар немецүүдэй 11 танкнууды бута һанаа Борсовеон сохибо, сэхэ Курск город орохын хаатуулба. Сумск тээшэ ошоһон харгыда полковник Борсовеы артиллери 9 танк, 18 автомашина, 6 пулемет, 900 фашистууды хюдаба – гэжэ 1943 оной август нарын 29-нэй үдэр «Красная Звезда» газетэд фотокорреспондент А.А.Суриков бэшэнэ. Энэ дайшалхы баатаршалгада В.Борсов «Дайшалхы Улаан Тугай» орденээр шагнагдаба. В.Борсовеы артиллерийскы бригада Воронежско-Ворошиловградска байлдаанда генерал-фельдмаршал Ф.Бок хүтэлбэрлэдэг 2-дохи танкова, 1 венгерскы армие бута сохилсо, Воронеж городы сүлөөлэсбэ. Дайшалхы габьяатай В.Б.Борсов «Улаан Одоной» орденээр

пургаал ехэтэй, дүй дүршэлтэй болоод, Новочеркасск городто командирнуудай дээдын курсын ахалагша багшаар ажаллажа байһаар, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда мотострелково бригадын командираар томилогдоод, Туапсе городы баатарлигаар хамгаалжа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын 1 шатын орденээр Илья Васильевич шагнагдаба. Уданшьегүй И.В.Балдынов 109-дхи гвардейскы дивизин командираар баталагдаад, Чехословакиин Прагаһаа – Баруун Европоһоо Зүүн зүгэй – Порт-Артур хүрэтэр дайлагдаба. Балдыновай дивизи Кубань, Донбасс, Берислав, Херсон, Николочная, Одессэ, Кишинев, Бессараби, Румыни, Болгария, Югослави, Австри, Чехословаки гүрэнүүды, городууды дайсанай набарһаа сүлөөлэсбэ, Молочная, Днепр, Днепр мурэнүүды гаталаа.

Совет Правительствоо шанга шадалтай И.В.Балдыновай 109-дхи дивизии Японие бута сохилсохо дайнда хабаадуулба. Үндэр Хинганай дабаа дабаад, 1945 ондо гэнтын довтолгоор Порт-Артурай дэргэдхи Дайрен портдо байһан Квантунска армие бута һанаа сохилсо, япон агресоры бугилдаһанай тэмдэг капитуляцида абаба.

Эсэгэ ороной дайнда эрэлхэг зоригтой, габьяатай И.В.Балдыновта 1945 оной сентябрийн 8-най үдэр Советскэ Союзай Герой нэрэ олгогдож, СССР-эй СНК-гай тогтоолоор генерал-майор боло.

И.В.Балдынов Ленинэй 2, Дайшалхы Улаан Тугай 5, «Кутузовай орден», Болгаринин, Венгрийн, Румынийн, «Улаан Одоной» орденуудаар, дайшалхы 16 медальнуудаар шагнагдаа. 1946 ондо И.В.Балдынов СССР-эй Верховно Советдэй депутаар хунгагдаа. И.В.Балдынов 1980 ондо һана баража, Улаан-Үдэдэ хүдөөлүлэгдэнэ.

шагнагдаба. Мейсэ, Шпрее, Одер, Днепр мурэнүүды гаталхадаа, полковник В.Борсовеы артиллерийскы бригада немецүүдэй мурэнүүдэй эрьедэ байрлаһан тусгаар плацдарм бута сохиж, 19 танк, 1900 фашистууды хюдаба, ингэжэ манай сэрэгшэд ехэ хохидолгүй Днепр, Одер ехэ мурэнүүды гаталба, полковник В.Борсов Эсэгэ ороноо хамгаалгын 1 шатын орденээр шагнагдаба. 1945 ондо мартын 8-най үдэр Сандомирска плацдарм шадар 2700 фашистууды, 12 танк бута сохөөд, 246 немецүүды плендэ абаба.

1945 ондо мартын 8-най үдэр энэ байлдаанда В.Б.Борсов баатарлигаар һана бараба. В.Б.Борсов үсөөн зоной тоодо америкын «Легион заслуженных офицеров» 1 шатын орденээр шагнагдаба. СССР-эй Маршал К.С.Москаленко «Гвардин полковник Борсовеы гайхамшагта үнэн шударгы Эсэгэ орондоо бээ үгэнги, бүхы офицерүүдтэ дайшалхы жэшээ харуула!» Маршал А.М.Василевский «Полковник Борсовеы сэрэгэй талаар дайшалхы стратеги тон һайса мэдэхэ, ехэ лургаалтай, үнэхөөрөө ёһотой полководец байгаа гэжэ хоёр ехэ маршалнууд «Красная Звезда» газетэд бэшэнэ.

Буряадай Советскэ Союзай Геройнуудһаа В.Б.Борсов алдарта Маршалнуудһаа тон үндэр сэгнэлтэ абаһан, Баруун Украинада Львов городто хүшөө бодохоодоһон, городой «Хүндэтэ эрхэтэн» гэнэн үндэр нэрэдэ хүртэнэн. СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указаар 1965 ондо майн 6-най үдэр В.Б.Борсово Советскэ Союзай Герой гэнэн үндэр нэрэ үгтэбэ. Нютагаархидын Хэрмэдэ В.Борсово хүшөө бодохоого.

БҮРЯАДАЙ БААТАРНУУД -
ТУЛАЕВ ЖАМБАЛ ЕШИЕВИЧ

Ж.Е.Тулаев Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда буряадуудһаа түрүүшын хүн Советскэ Союзай Герой болоһон баян бардам намтартай. Хүшэгээрэй 7 жэлэй лургуулида луржа ябахадманай, буряад хэлэнэй багша Даши Эрхитуевич Ширеторов Цэдэн Галсановай «Жамбал мэргэн» шүлэг «Үнэн» газетэнээ абажа, бидэнэры сээжэлдүүлбэ. Бидэнэр санаар фермэ, отара, гүүртэдэ ошожо концерт табихадаа, буряадайнгаа түрүүшын Советскэ Союзай Герой тухай шүлэг уншажа, малшадые баясуулбади.

Ингэжэ 1947 онһоо «Үнэн», «Бурят-Монголой үнэн», «Буряад үнэн» газетэ захижа, захил эмхидхэжэ, газетэд 63-дахи жэлэй тапалгаряагүй бэшэжэ ябанаб. 1947 ондо «Нургашад зумбараанууды барина» гэнэн статья түрүүшынхнээ «Үнэндэ» гаргаһан байнаб. Жамбал Тулаев тухай миний нютагай снайпер Доржи Ухинов эгшэдэ - Ханда Ухиновада бэшэ бэшэһэн:

«Жамбал Тулаев бидэнэры, 33 снайпернууды, лургана. Милиционер ябанаанда буудахадаа мэргэн, Эрхүү хотодо ажаллаһандаа ород хэлэндэ бэрхэ. Бээ эхурсадхаха үүсхэлтэй, бээ даанги өөрын мэдэрэлтэй, аюултай байдалһаа айхагүй, сахилгаандал адли буудажа шадха, эрид шанга зоригтой, нэгэ снайпер 10 немецүүдтэй тэмсэхэ аргатай байха.

Морээр тагнуулда гараха, уһа, сөөрмэг, шабар шабха, ой тайга абаагүй гаталха. Мэндэхэ хэрэггүй, хоргодоод, байдалы һайса мэдээд, дайсаные дүтхэн хүргөөд буудахархиха ёһотойбди.»

Жамбал Тулаев гансаараа 313 фашистууды хюда. Энэнь дайсаной 2 рото болоно. Жамбал Тулаевыс бэшэжэл, радиооор, телевиденээр алдар сольены суурхуулжа яоя! Наяхан Түхэнһөө гарбалтай хүндэ хандажа, танай нютагаһаа хэн Советскэ Союзай Герой бэ гэхэдэмни, байза, Жамбал Тулаев гэжэрхихэдэн, гомдохоор байшаба.

ГАРМАЕВ ГАРМАЖАБ АЮРОВИЧ

Зэдын аймагай Дээдэ-Тори нютагай буряад угсаатанай эгээ дуратай Г.Цыдынжаповай нэрэмжэтэ оперо болон баледэй театрай душан, СССР-эй арадай артист, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, КПСС-эй XXIV съездын делегат, СССР-эй Верховно Советдэй депутат ябана Дугаржап Цыренович Дашиев 1979 ондо Үмхэйн аршаанда амархиха эрхэдэн, хони бариха, хонон үнжэн хөөрөөлдэбди.

Манай нютагай Гармажаб Гармаев Бурят-Монголой республикын түрүүшын Советскэ Союзай Герой болоһондонь бидэнэр, нютагаархидын, ехэ омогорхожо ябадагбди.

Гармажаб залууһаа абаяа дахажа ангуушан болоһон, шуран шадмар, хүдөөгэй ямаршы ажаалда хураһан, – гэжэ Дугаржап Цыренович ехэ дулаанаар нютагайнгаа алдарта Геройе магтаба. 1939 ондо сентябрийн 1-нэй үдэр Германия Польшо гүрэндэ довтолон оробо. Манай Улаан Армин сэрэгшэд Баруун Украина, Баруун Белоруссия Украинын ССР, Белоруссийн ССР-тэй нэгдүүлхэдэ, взводой командир Гармажаб Гармаев хабаадалсаба.

Гармажаб Аюровиц Улаан Армин албанда 1937 ондо ошо, Ленинградий морин сэрэгэй училищи дүүргэжэ, сэрэгэй политическэ талаар эрдэмтэй, лургалтай боло. Баруун Украина, Баруун Белоруссия нэгдүүлхэ тиимшыс бэлэн хэрэг бэшэ байгаа. 1940 оной тон хүйтэн үбэл Финляндитэй дайнай эхилхэдэ дүй дүршэлтэй тагнуулан Гармажаб Аюровиче захалаа нүхэртэй Финляндийн Маршал Густав Маннергеймэй плацдарм хаража ерхыень даабар бууба. Ленинградһаа оройдоо 32 километртэ байражаһан плацдарм шэнжэлжэ, хаанаһаа танк, авиаци, сэрэгшэд довтолхо гэжэ мэдээсэл частингаа штабта дуулгаба. Выборг шадар байлдаанда тон шухала телефоной утаһа холбо. Финляндийн дайнда дайшалхы эрэлхэг зоригтойгоор ябанаанда Г.А.Гармаев 1940 оной апрель нарын 11-нэй үдэр СССР-эй Президиумэй Верховно Советдэй Указаар Советскэ Союзай Герой болобо гэнэн мэдээсэл «Известия» газетэд гаргагдаба. 1943-1944 онуудта Брест хото сүлөөлэсбэ, ахалагша лейтенант, коммунист Гармажаб Аюровиц шанга тулалдаанда шалгарба. 2005 ондо Зэдын аймагай толгойлогшод, республиканска ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Мүнхэ Гармаев Брест хотодо Г.А.Гармаевта хүшөө бодоһон.

1945 оной июлийн 16-най үдэр Брест шадар һанаһаа Г.А.Гармаев нүгшөө. Зэдын аймагай түбтэ хүшөө бодоһон.

**РИНЧИНО
БАЗАР РИНЧИНОВИЧ**

Б.Р.Ринчино Агын аймагай Шара-Хунды нютагта 1913 ондо түрэн. Балшар бага һанаяа Агын үргэн ута тала дайдаар, Ага. Онон мурэнүүдэй эрье зубшан малаа адуулжа эхилбэ. Боржигантайн лургуули дүүргээд, Базар Агын педучилищида луржа эхилбэ. Педучилищи дүүргээд, Зүдхэлийн эхин лургуулийн директорээр ажаллажа эхилбэ. Уданшьегүй бэрхэ багша, олонитын ажабайдалда эмхитэй байһандань, томо Табтанын дунда лургуулида директорээр томилогдо.

1941 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхилхэтэй сасуу Базар Ринчино фронт мордо. Москва хамгаалалсажа ябанаар, Базар Ринчино тон хүндөөр шархатаад, гэртэ бусаба. Бээ аргалаад, Базар Ринчино военкомат ержэ, миний аха Баир дайлагдажа ябанаар, баатарлигаар фашистуудта алуулаа, би тэдэнэртэ харюу үгэхэ уялгатайб, намайе һайн дураарин фронт эльгээгты гэжэ хэды дахин ерэхэдэн, дайнда ошохоын табиба.

1943 ондо Брянск шадар Десна мурэнэй эрьедхи плацдармда снайпер Базар Ринчино мэргэнээр буудаж, хойно хойноһоонь немецүүды плендэбэ. Плацдарм баряад байһан немецүүд булта буудуулжа хосорбо, манай сэрэгшэд гээлтэгүйгөөр Десна мурэни гаталба. 71-дхи мотострелково батальонной снайпер Базар Ринчино түрүүшынхнээ «Улаан Одоной» орденээр шагнагдаба. Базар Ринчино Днепр гаталхадаа, мурэнэй эрьедэ байһан 7 харуулшадые алаад, «хенде хох» гэжэ (руки вверх) һүхирөөд, гэнтын довтолгодо 20 немецүүды плендэ амидыгаар бариха, командованидаа тушааба, «Шэн зоригой» медалиар шагнагдаба.

Базар Ринчинович багаһаа Ага, Онон мурэнүүдтэ монсогой модоор һала хээд, яаралгүй уһан соогуур тамарха аргатай байһанинь энэ хэрэгтэ туһалба. Киев-Житомир харгы шадар шанга тулалдаан эхилбэ. Бригадын командир В.В.Луинов амидыгаар офицер барихыень Базар Ринчино Иван Федоров хоёрто даалгаба. Луиндөө немецүүдэй байрада дүтхэн үлхэн соо ороод, хоулан хэбтэһбэ. Цүлөөгүүр 50 гаран немецүүд заряакада гарабад, Уни болонгүй, Ринчино Федоров хоёр хойно хойноһоонь граната хаяжа хюдаба. Хойноһоонь ерлэн 25 немецүүды амидыгаар бариха, командованидаа тушааба. Б.Ринчино И.Федоров хоёр «Дайшалхы Улаан Тугай» орденээр шагнагдаба.

Агууехэ Курск байлдаанда Базар Ринчино дайсанай танкнууды дүтэ хүргөөд, немецкэ 15 «Тигр» бута лургед на Запад» газетэд Базар Ринчинодо Эсэгэ ороноо хамгаалха юнһээшыс үлүү хэрэг байгаа, мэргэн буудалша, юнһээшыс айхагүй зүрхэтэй, эрхэ сүлөөтэ байдал амин бээһээ үнэтэй, сэнгтэй Забайкалийн баатарта байгаа бшуу! Могойтын аймагай «Сагаан-Оль» нютагтань Базар Ринчинодо хүшөө бодохоодоһон. 1964 онһоо Агада Советскэ Армин һайндэртэ Советскэ Союзай Герой Б.Р.Ринчинодо зориулжа, спортивна мурьсөөнүүд үнгэргэгдэнэ. Агада, Могойтодо, Зүдхэлидэ Базар Ринчиногой үйлсэнүүд бодо.

БҮРЯАД ОРОНҢОО УРГАН ГАРАЖА, СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН ҮНДЭР НЭРЭ ЗЭРГЭДЭ ХҮРТЭН ДҮШЭН ДОЛООН СЭРЭГШЭДЭЙ 8-НИНЬ МАНАЙ БҮРЯАД УГСААТАН ГЭЭД МЭДЭЭЖЭ.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙНУУД

ХАНТАЕВ ВАСИЛИЙ ХАРИНОВИЧ

В.Х.Хантаев Эхирит-Булагадай аймагтай Байтог нутагта 1924 ондо түрэн. Дунда нургуули дүүргэд, Улаан Армийн албанда абтажа, снайперай курса дүүргээд, Воронеж хото шадар стрелково взводой командираар баталагдаад, дайлагдажа оробо. 1942 ондо стрелково взводой командир Василий Хантаев Дон мүнэнэй заханда байрлаан немецүүдэй плацдармын штаб бута сохижо, И.Сталиной баярай бэшэгтэ хүртэбэ. «Улаан Одной» орденуор шагнагдаба.

1943 оной июнь нарада немецүүд Сталинградтай байлдаанда бута сохигдоод, июль нарада Курск дүхэрнэгтэ довтолжо эхилбэ. Курск шадар 3 немецкэ танк «Пантера» Василий Хариниевич артиллерээр бууджа халгааба, үшөө өөрынгөө автомадаар 9 фашистуудыг бууджа унагааба. Энэ баатаршалгада «Дайшалхы Улаан Тугай» орденуор шагнагдаба. Василий Хантаевый стрелково взвод Украинин бүхы областнуудыг, Польшо, Белорусси, Прибалтийска республиканыудыг дайсанай набарнаа сүлөөлэлсэбэ. Дунай, Днепр мүнэнүүдыг гаталхада, тусгаар арга шадбаритай байһандаа Василий Хантаевый взвод Белорусска фронтыг хүтэлбэрлэгшэ, Советскэ Союзай Маршал И.С.Коневоной баярай бэшэгтэ хүртэбэ.

Апрель нарын шэнээр Одер, Нейсе мүнэнүүдыг Белорусска фронтын сэрэгшэд гаталаад, 143 прожектор носогоод, 22000 наводчигто гэрэл татаад, немецүүдэй нудыг харуулжа, Берлиндэ дүтэ манай сэрэгшэд дүрбэн зүгнөө довтолбод. Энэ байлдаанда Улаан Тугта Суворовой нэрэмжэтэ бригадын командир Василий Хантаев дайшалхы баатаршалга — дайсанай буу зэбсэгтэй 2 паровоз, площадь дээгүүр ябаан 70 немецүүдыг зенитнэ буугаар, крупнокалиберна пулемеддоор хиргажа балгааба.

1945 оной июнь нарын 15-най үдэр «Известия» газетэдэ Василий Хариниевич Хантаевта Советскэ Союзай Герой гэлэн үндэр нэрэ үгтээн СССР-эй Верховно Советэй Указ хэблэгдэбэ. Дайһаа бусаад, В.Х.Хантаев партиин Усть-Ордын округкомдо харюусалгата ажалда ажаллаан. 1990 ондо наһанһаа нүгшөө.

ЖАНАЕВ ДАРМА ЖАНАЕВИЧ

Д.Ж.Жанаев 1907 ондо Хорини аймагтай Ходун-Бальчир нутагта түрэн. Нутагтаа эдэбхитэй комсомол байһандаан Дарма Жанаевые комсомолой айком Верхнеудинск городто БМАССР-эй РКСМ-эй политкурсада нурхыень эльгэбэ. Нургуулиа дүүргээд, комсомолой ячейкын секретарь, сомоной Советэй түрүүлэгшээр ажаллаба.

ВКП(б)-гэй айком Эрхүү хотодо рабфагта нурхыень эльгэбэ. 1938 ондо Москвада механизаци болон электрификациин институт эрхимээр дүүргээд, Улаан-Удын авиазаводой ахалагша энергетик боложо ажаллаба. Авиазаводой хүгжэлтэдэ Дарма Жанаев ехэ ажал бүтээн, электро-механикын кадрнуудыг нургаа, шанга журам барижа шаддаг дээдэ гарай инженер байгаа гэжэ авиазаводой директор, СССР-эй Верховно Советэй депутат Серафим Исаев 1974 ондо Илалтын наһндэртэ митинг дээрэ хэлээн.

1941 ондо фронт ошохогүй броньтой байбашыг, хэды дахин наһн дураараа военкомат ержэ, 1941 ондо фронт мордобо. Нургаал ехэтэй инженер байһандаа Дарма Жанаев 1-дэхи Украинска фронтын 3 гвардейскэ танкова армийн мотострелково Васильковско Улаан Тугта бригадын ахамад инженерээр томилгодо. Валухово нуурын шадар немецүүдэй буугай томо склад тэйлэбэ, артиллерийско-пулеметно бааза гранатаар тэй бута халгааба. Энэ дайшалхы баатаршалга «Комсомольская правда» газетэдэ бэшэгдэжэ, Дарма Жанаевич түрүүшынхизэ «Шэн зоригой түлөө» солдайд дээдын медальар шагнагдаба. Капитан Жанаевта ехэ гээлтэйгүи Дунай мүнэни гаталха харюусалгата даабарн үгтэбэ. Дунай мүнэнэй хаанань үргэн эрьбэ, хаанань нарин эрьбэ, хаанань гүнзэгы, хаанань налюур эрьбэ гэжэ мэдэжэ абаад, һүнийн тэн багаар бригадынгаа сэрэгшэды нэгшэ гээлтэйгүүр мүнэни гаталба. Капитан, харгышан Дарма Жанаев Лениней орденуор шагнагдаба. 1-дэхи Украинска фронтын бронетанкова армийн Маршал Павел Семёнович Рыбалко Дарма Жанаевта Шпрее мүнэни танкнуудад гаталх тон харюусалгатай даабари Дарма Жанаевта даалгаба. Баһа эндэ Шпрее мүнэни хайса шудалжа, хэдэн зуугаад танкнуудыг нүгөө эрьдэнэ гаргуулжа, Маршал И.С.Рыбалкын зууршалгаар дайшалхы габыятай байһандаа, Жанаев Дарма Жанаевич СССР-эй Верховно Советэй Указаар 1945 оной июнийн 26-най үдэр Советскэ Союзай Герой болобо гэжэ «Правда» газетэдэ толилодо.

Мүнөө Улаан-Үдэдэ Жанаевый нэрэмжэтэ үйлсэ, Хорини аймагта Пионерүүдэй байшан, Улаан-Үдэдэ стадион Жанаевый нэрэ зүүнэ.

МАРХЕЕВ МИХАИЛ ФЕДОРОВИЧ

М.Ф.Мархеев 1920 ондо Качугай аймагтай Босогол нутагта түрэн. 1936 ондо 7 жэлэй нургуули дүүргээд, Хяагта хотодо сөөл гэгээрэлэй училищи дүүргээд, Ульяновск хотодо В.И.Лениней нэрэмжэтэ дээдэ танкова училищи амжалтатайгаар дүүргээд, алдар суута «Уралмашзаводто» ажаллажа эхилбэ.

И.Сталин «Уралмашзаводы» заводуудай завод гэжэ үндэр сэгнэлтэ үгтээн «Уралмашзавод» алдарт, дэлхэй дээрэ эгээ хүсэтэй «Т-34» танк, унаар тамарха, хада уудыг дабаха танкнуудыг бүтээжэ, дайнай үедэ онсо габыятай байжа, Лениней 2. Ажалай Улаан Тугай 3. Дайшалхы Улаан Тугай 4 орденуудаар шагнагдаа, заводой директор, Б.Г.Музруков Лениней, Гүрэнэй шангай даурат, 7 дахин Лениней орденот, 3 дахин Социалис Ажалай Герой.

Иймэ алдарт заводто инженерээр Михаил Федорович ажаллажа, оло дахин «Хүндэлэй самбарта» гаргагдаба. 1941 оной октябрь наһаа Москва шадар байлдаанда хабаадажа, Клин, Старая Русса, Наро-Фоминск, Селигер хотонуудыг хамгаалсажа, фашистуудыг сэхэ Москва руу орохыень наатуулба. Михаил Мархеев фашистуудай Москва ошохо харгы хааба.

Энэ баатаршалга гаргаһандаа Михаил Мархеев «Шэн зоригой түлөө» медальар шагнагдаба. Немецүүд Хойто Кавказай нефть эзлэхээ Баку руу довтолбо. Михаил Мархеевэй танкова взвод «СУ-152» түхэлэй танкнуудад хада уула, шабар, ула торонгүй гаталха танкнуудад Моздок городой түмэр харгыг дайсанай гарнаа сүлөөлэлсөөд, немецүүдэй 30 танк бута сохибо гэжэ «Красная Звезда» газетэдэ 1942 оной июнь нарын 15-най үдэр корреспондент Н.Н.Денисов бэшэнэ.

Мархеевэй танкова взводто Минеральные Воды, Армавир орожо ябаан немецүүдыг наатуулжа — гэлэн даабари үгтэбэ. Мархеев хадын үбэрэй саана танкнуудаа хоргодуулаад, үгөөнэй үүр хяраанаар немецүүдэй эрхэ харгы дээрэ дайсанниг хүлээгээд хайраба.

Немецүүд танкнуудай люк нээжэрхөөд, найхан байгаали хаража ябахадань, Мархеевэй взвод аадарта адлишуу реактивна артиллерээр бууджа, 100 фашистуудыг, 30 танк халгааба. Энэ баатаршалгада Мархеев «Улаан Одной» орденуор шагнагдаба. Мархеевэй рото Орловско-Курск, Днепр гаталхада, дайсанай 39 танк, 300 немецүүдыг хюдаба. Энэ хэрэгэй түлөө М.Ф.Мархеев Лениней орденуор шагнагдаба. Витебск, Шауляй, Белорусси, Прибалтийска республиканыудыг дайсанай набарнаа сүлөөлэлсэхэдөө, онсо дайшалхы баатаршалга гаргажа, 1944 ондо июнийн 3-най үдэр М.Ф.Мархеев Советскэ Союзай Герой гэжэ Указ «Правда» газетэдэ гаргагдаба.

Дайнай һүүлээр М.Ф.Мархеев «Бронетанкова академи» дүүргээд, Зэбсэгтэ Хүснүүдэй харюусалгата ажалда ажаллаад, 1949 ондо пенсидэ гараа.

СЭРЭГШЫН АЛДАР СОЛЫН БУХЫ ОРДЕНУУДАЙ КАВАЛЕРНУУД

ДАМЧЕЕВ БАТО МИКИШКЕЕВИЧ

Б.М.Дамчеев Захаамнай аймагтай Хужар нутагта 1922 ондо түрэн.

Санагын дунда нургуулин 8 класс дүүргээд, 1942 ондо фронт мордобо. Эндэ тагнуулан-снайперай курса дүүргээд, дайнай харгыда гараба. 1942 оной сентябрь нарада немецүүд Сталинградта дүтэлбэ. Генерал-лейтенант В.И.Чуйковой 62-дохи армид 321-дэхи стрелково дивизини снайпер Б.Дамчеев түмэр харгы сахиан Осиновка нууриной фашистуудыг хойно хойноо бууджа унагаагаад, түмэр харгынь тэйлэбэ.

Б.Дамчеев түрүүшынхизэ «Шэн зоригой түлөө» эгээ хүндэтэй орденуор шагнагдаба: «Нюдэшни хурса, шэхэшни понор, Гаршни мэргэн байна», гэжэ полкын командир магтаба. 300 мянган сэрэгшэдтэй Паулюс булнгада, плендэ абтаба. Украинада Донец, Южный Буг мүнэнүүдыг гаталха харгыг олохыень Б.Дамчеевт даалгагдаба. Дүршэлтэй тагнуулан Б.Дамчеев һүнийндөө мүнэнүүдыг гаталаад, штабай батальон противотанкова гранатаар бута сохибо, штабай түсэб, маршрут ба бусад документнуудыг чэстыдаа тушааба. Дамчеевэй хүтэлбэри доро ябаан тагнуулаад, тэрэ тоодо Б.Дамчеев II шатын орденуор шагнагдаба.

Энэ шагналые армийн генерал Р.Я.Малиновский олон зоной хабаадалгатайгаар 29 тагнуулашадта ёһололой оршон байдалда барюулба гэжэ «Правда» газетэ 1945 оной мартын 30-най үдэр бэшэнэ.

1945 он, апрель нара. Манай сэрэгшэд Берлиндэ дүтэ баатаршалга гаргажа, немецүүдыг нилээдгүй урагшатай хюдана.

Гэнтын довтолгоор ара талһаа амидыгаар 10 немецүүдыг барижа, чэстыда асарбад. Тон шухала мэдээсэлнүүд мэдэгдэбэ. «Бато Дамчеев 80 немецүүдыг гансаараа бууджа унагаагаа, хүүргэ, склад тэйлэбэ, үнэхөөрөө эрэлхэг зоригтой снайпер», гэжэ магтаад, 1946 оной май нарада Веймер городто Маршал, Советскэ Союзай Герой 2 дахин, 9 Лениней орденой кавалер Чуйков Василий Иванович 1946 оной Илалтын наһндэртэ Б.М.Дамчеевт Алдар Солын I шатын орден барюулаа.

2010 оной мартын 26-да үдэшин 10.30 Москваһаа манай алдарт Герой Б.М.Дамчеевыг бүхы орден, медальтайн 1-дэхи каналаар харуулахдань, байрлаһандаа бархирааб.

БУЛУТОВ САМБУУ ХАЙДАПОВИЧ

С.Х.Булутов Түнхэнэй аймагтай Улбагай нутагта 1913 ондо түрэн. Нютагайнгаа нургуули дүүргээд, Улаан-Үдэдэ жолоошодой курса дүүргэжэ, 1930 ондо нутагтаа түрүүшын автомобиль жолоодо. БМАССР-эй Правительство хүдөө нутагуудһаа бэрхэ, дүй дүршэлтэй жолоошодыг шэлэжэ, МНР эльгэбэ. Улаан-Баатарта арһанай томо комбинат Самбуу Булутов бодхолоосо жо оробо, монгол жолоошодыг дүй дүршэлдэ нургаба.

1942 ондо Улаан Армийн албанда абтажа, түргэн болзорой снайперай курса дүүргээд, сержант болоод дайнда мордобо. Польшодо Нарев мүнэнэй баруун эрьедэ шадалтай немецкэ бүлэг (часть) байрлаба. Полкын командир С.Булутов П.Захаров хоёрто плацдарм хюдахиень даалгаба.

Үүрэй толоноор плацдарм уруу граната шэдэхэдэнь, амиды үлээн немецүүдэй траншей руу гуйлдэхэдэнь, пулемеддоор 25 немецүүдыг бууджа унагааба, 2-ые амидыгаар пункт тушаажа, хаана, хэды немецүүд мүнэнэй эрьээр байрланхайб гэжэ, үшөө хаагуур нарин, гүнзэгы бэшэ, эгээ эрьегүй мүнэнэй харгы мэдэжэ абаба. 1945 оной февралын 15-най үдэр Самбуу Булутов Павел Захаров хоёр Алдар Солын 3-дахи шатын орденуор шагнагдаба.

Данциг городой түхээрлэгнүүдыг полкын командир С.Булутов мэдэжэ, урда зүгнөө танкнууд тогтон, торонгүй город эзэлбэ. «Мертвая Висла» мүнэни гаталжа ябаан 39 немецүүдыг бууджа уһанда шэнгүүлбэ. 1945 оной апрель нарын 29-най үдэр С.Булутов Алдар Солын 2-дохи шатын орденуор шагнагдаба.

Одер мүнэни гаталха газар полкын командир сержант Самбуу Булутов оложо, I Украинска фронтын 1000 сэрэгшэды, хэдэн зуугаад танкнуудыг мүнэнэй баруун эрьедэ наатангүй гаргаха оньон арга олобо. Энэ хэрэгыень СССР-эй Маршал К.Рокоссовский тон үндэрөөр сэгнэжэ, С.Х.Булутовта Алдар Солын I зэргын орден барюулба. Би буряадуудыг хайса мэдэхэб, тэдэнэр нургаалтай, мэргэн бууддаг, ехэ арга шадбаритай гэжэ тэмдэглэбэ.

С.Х.Булутов Челябинска тракторна заводто 40 жэл ажаллажа, пенсидэ гараан намтартай.

ШАРАПОВ ГУРДОРЖИ СУЛТУМОВИЧ

Г.С.Шарапов Сэлэнгын аймагтай Загастайн оомоной Табхар нууринда 1917 ондо түрэн. Загастайн дунда нургуулин 7 класс дүүргээд, Хяагтын хүдөө ажыхын техникумдэ хуража ябаһаар, 1938 ондо Улаан Армийн албанда абтаба. Забайкалин округой морин сэрэгэй курса дүүргээд, сэрэгэйнгээ алба үргэлжлүүлбэ. 1941 ондо Эсэгэ ороноо, хамгаалгын дайнай эхилхэтэй сасуу фронт мордожо, Москва хамгаалсажа эхилбэ.

Генерал-майор Лев Михайлович Доваторай морин сэрэгшэдэй дивизини полкын командир Г.Шарапов дайсанай ара талада түмэр харгы, буу зэбсэгүүдэй склад тэйлэлсэбэ. Батарейн командирай захиралтаар Шарапов немецкэ танкнуудыг 600 метртэ дүтэ болгоод, полкын артиллеристнэр арбан «Пантера» танк бута сохибо халгааба.

Полкын командир Г.Шарапов Алдар Солын III шатын орденуор шагнагдаба. Шэн зоригой түлөө медальар шагнагдаба. Белорусси дайсанай набарнаа сүлөөлэлсөөд, Польшыг немецүүдхээ абаралсажа эхилбэ.

Польшын Висла мүнэнэй эрьээр немецкэ танкнууд олоороо суглараад, манай сэрэгшэды мүнэни гаталхыг хүлээжэ байбад, Энэ ушарыг ахалагша сержант Шарапов мэдээд, полкын командир аалиханар, харагдангүй мүнэни гаталаад, гэнтын довтолгоор 76 мм. буугай номоор бута сохибо. Иймэ ушар хүлээгээгүй немецүүд умаршыг харюу үгэжэ шадангүй, булта плендэ абтагдаба.

1945 оной июль нарада хожомдожо Г.Шарапов Алдар Солын II шатын орденуор шагнагдаба. 1990 ондо С.Хандажаповай оролдолгоор Алдар Солын I шатын орденуор Г.С.Шарапов шагнагдаба. Алдар Солын II, I шатын орденуудай документнууд олдожо, 1983 ондо Г.С.Шараповай нүгшээн хойно орденууд үгтээн.

Эдэ хуудануудыг Владимир БАТОРОВ бэлдэбэ.

СЭРЭГШЫН АЛДАР СОЛЫН БУХЫ ОРДЕНУУДАЙ 11 КАВАЛЕРНУУД БУРЯАД ОРОНОЙМНАЙ ЭРХЭТЭД БОЛОНО. ЭДЭЭНЭЙ 4-НИЙН БУРЯАД УГСААТАН МУН.

Агуу Илалтын 65 жэлэй ой

1941 оной июнь соо бригадань Благовещенск хото шадар оршодог моторизованно танкова дивизид хамжуулагдажа, сэргээдэнь хээр татагдахан майханууд соо байрлаба. Июнийн 22-то Москвагай сагаар 12 часта немец сэргүүдэй манай орондо добтолон орон тухай Совет Правительствын мэдүүлгын үүлээр дивизиин командир сэргэй дохолол соносхожо, июнийн 24-д танкова бригада хамаг техник, эзбэгүүдэ түмэр замай платформуудта ашажа, эшелонинь баруун зүг шэлэб.

Калининска областин Оленино станци шадар июлийн 18-да бригадань дайсанай булюу хүснүүдтэй байлдажа оробо. Энэ тулалдаанай үед танкн буудалгада тулдажа, хоёр нүхэдэнь алуулагдахан, харин Тонтосв радистгаяа контузи абаад, госпитальдо орон байн. Эдгэрэнэй үүлээр тэрэ ябаган сэргэй полкдо эльгээгдэж, Ржев шадар тагнуулай ротодо албая гаража эхилэб. Нэгтэ манай дүрбэн тагнуулад дайсанай «хэлыс» барига асарха даабари абаба. Харанхыда түрүүлээд ябаган Тонтосв нэгэ гэргэй углууда немец часовойтой нюур нюураараа гэнтэ уулзатараа нүгөөдөн пистолээр дайсанни баруун гарынь (винтовконь арадань байгаа) винтовкооро сохижорхиходонь, манай үбүүн пистолээрэ дайсанни бууджа унагааба. Буудалдан дүрбэжэ, манайхид гэлдэгэ даб гэхэ баатгай болобо. Винтовкоор сохиулхан баруун гарынь хухархан байжа, Ржев шадар хээрн госпитальдо оробо.

Эдгэрэнэй үүлээр Москва хамгаалхая Солнечногорск станцида хүржэ сэрэб. Энэманай 1941 оной декабринь эхин болоно. Сергей Шармасвич станкова пулемётдой 2-дохи номероор томилогдонхой хэн. Немецүүд руу нэгтэ бууджа байтарнь, дайсанай самолёдууд ниидэжэ сэрэд, Тонтосвой хажууда бомбо тээршлэй. Оборотожо, газарта буудалданхай шахуу, мэдээгүй хоёр үдэр хэбтэб. Байлдаанай үүлээр алуулгашад, шархатагшадэ суглуулхадань, манай хүн арай амитай байшаба. Тинн Москва шадар хээрн госпитальдо 20 хоног хэбтэжэ аргалуулаад, Клинь хотын нэгэ частыда эльгээгдэн аад, хоёр нара хахад алба хээнэй удаа үбдэжэ, 1-дохи коммунистическ госпитальдо дахин 20 хоног хэбтэб. Энэ үедэнь урда тээн алба гаража байгаа частынаа С.Ш. Тонтосв Солнечногорск шадар хамтын булашад хүдөөлүүлгдэнхэй гэнэ мэдээсэл гэртхэндэнь ябуулба.

Аргалуулханай удаа Москвада зуугаад гаран хүнөө бүридүүлгдэн командата орожо, Тула абуулагдаба. Эндэ генерал-лейтенант Белов түрүүтэй 10-дахи Уральска танкова корпусо хамжажа, Рокоссовскийн командалдаг Донской фронт эльгээгдэб. 1942 оной апрелин 12-то корпусын Сталинградай баруун хубин хамгаалжа байхан генерал Ильишскийн 4-дохи танкова армин бүридэлдэ үгтэб. 1942 оной сентябрь соо нсмсүүд Сталинград руу халдан оробо. Удаань ноябрьта совет сэргүүдэй добтолгог эхилжэ, фашис 330 мянган сэргээдэнь бүридэн бүлгэлэ намна бута сохигдожо, үлөөшэдын 1943 оной февралин 2-то плэндэ абтан түүхэтэй.

Сергей Шармасвич ТОНГОВЕВ Буряад-Монголой АССР-эй Тунхэнэй аймагай Жэмхэг нууринда үгтэй айлда түрэнэн юм. 1929 ондо 5-дахи класс дүүргээд, 1930 ондо 1939 он хүртээр колхоздо хүдэлжэ зуураа трактористын-шофёрой-комбайнёрой курсата нуража гарахан байна. 1939 ондо сэргэй албанда татагдажа, Владивосток хотодохи ябаган сэргэй 40-дэй полкдо хүржэ эрэб. Механизатор мэргэжэлтэй хадань Хабаровска хизаарай Манзовка станцида 3-дахи танкова бригадада Т-28 танкын жолоошодой курсата эльгээгдэб.

БИЛТАРМА БАЯРТАЙ
БУЯНТА ХҮГШЭД

Тинн нотагаймнай хүбүүн Сталинград шадар автоматчигоор нэгэ жэл хоёр нара дайладалхан болоно.

Сталинградай үүлээр корпусой дэргэдхи тагнуулай ротын танкист болобо. 1943 оной майн хуушаар Сергей Шармасвичай алба хээн 10-дахи танкова дивизи Курска дүхэртгэ тулалдажа байхан генерал (үүлдэ маршал болоно) Консвой Степной фронтдо Прохоровко станцида эльгээгдэб.

Курска дүхэртгэ немец сэргүүдэ бута сохилсоной үүлээр дивизиингэ бүридэлдэ танкист-жолоошон Тонтосв Украина, Польше сүлөөлэлсөөд, Германин нислэл Берлин хотыс эзлэн абалсахан, удаань Чехословакиин нислэл хото Прагыс сүлөөлэлсэжэ, дайсаана даража, даагаяа үүлдэн алдартай юм. Дүрбэн жэл таба нара Сергей Шармасвич шуната сэргүүн дайнда хабадалсаад, тэрэнэй гурбан жолын газар гэрнүүдтэ, окоп, трашеинүүд соо унтажа гарахан байха. Дайсанай эзлэн газарта тагнуула хоёр-гурбан үдэрөөр эдэлэнгүй бэха сагыш али олон тохолодог бэлэй. Тоогүй олон аханар, эгшээр, дүүнээр энэ муухай дайнда алданаа ханан-ханан, Сергей Шармасвич шаналдаг байгаа. Өөрөөшэ хоёр дахин оборотонон, хоёр дахин шархатахан, Эсгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын инвалид болоно юм. Эрлэхээр тулалдаанай түлөө Эсгэ ороноо хамгаалгын дайнай I, II шатын, Алдар солын II, III шатын, Улаан Одоной орденуудаар, олон медалаар шагнагдахан, тэршлэн Верховно Главнокомандлагша Сталинай, I Украинска фронтын командалагша Консвой баярай бэшгүүдтэ хүртэн солотой. Дайн соогуур танкын механик-жолоошоноор, автомашинын жодоошоноор, тагнуулшанаар, автоматчи-гаар тулалдахан байгаа.

1946 оной мартын 20-до албанһаа сүлөөлгдэжэ, Баруун Берлинһэ гэртэ табигдаад, иматгал июль нарада нотага бусажа сэрэн байн. Албанһаа табигданан сагнаад Сергей Шармасвич түрэн нотаг Жэмхэг нууриингаа «Ленинэй зам» колхоздо хүдэлжэ захалба. Удаань партиин Тунхэнэй райкомой жолоошоноор, райгүйсэдкомой хүдөө ажахын тагаай инструктораар ажаллаба. КПСС-эй райкомой бюрогой шиндхэбэрээр Улаан-Удын нэгэ жэлэй советск-партийна хургуулида эльгээгдэб. Пуралсалаа түгэхэжэ бусаханай удаа партиин Тунхэнэй райкомой хүдөө ажахын тагаай инструктораар ажаллажа ябатараа, баһал бюрогой шиндхэбэрээр Хэрэнэй МТС-эй механикаар томилогдобо. Тэдэ энэ тушаалда элы-тэды хүдэлжэ ябатарнь, «Ленинэй зам» колхозой правленин зууршалгаар Сергей Шармасвич тус ажахын түрүүлгшын орлогшоор хамтын суглаан дээрэ хунгадаба.

Тэрэ үсэр хүдөө ажахын үйлдэбрийн хүгжэлтэ эршэдхэ хүдэлэн орон дотор эхилэн байгаа. Тэрэ сагта аймаг соогоо, гадуурше суурхадаг, саб гэмэ сээр, үндэр, дайнда хабаадахан офицер Шоён Доржисвич Уснев колхозой түрүүлгшээр хүдэлдэг хэн.

Сергей Шармасвич түрүүлгшын орлогшын уялгаар таряаланай талмай үргэдхэтын тула шэнэ газар ашаглаха хүдэлмэринс ударидаха даабари правленин зүгөө абахан байна. Тинн 1955-1956 онуудта 1200 гаран сектар шэнэ газар ашаглагдаба. Тэрэ үедэ гар хюөр, хүхөөр модо бургааһа отолжо, модоной үндэһэ аргамжа, тросоор торгожо, мо-

рсор, сараар зүдхүүлжэ, хололжо гаргадаг байгаа. Энэ ажалыс эрэ, эхэнэргүй, үхибүүд хүртээр, сэхэ дэбжэлтэйгээр дүүргэдэг, бригада бүхэндэ хамтын эдэ хоол эмхидхэгдэдэг, шахамал сарнууд энэ зорилгоор гаргадаг хэн. Энэ сэхэ хүдэлмэринс эрхимээр хүтэлэнэй түлөө Сергей Шармасвич шэнэ газар ашаглаханай түлөө медалаар 1957 ондо, мүн Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Хүндэллэй грамотаар 1959 ондо шагнагдаба. Тэрэ Жэмхэгэй сомоной Советэй депутатаар оло дахин хунгагдахан, Харин 1953 ондо сомоной түрүүлгшээр хунгагдажа, 1958 он хүртээр энэ тушаал даажа ябаба.

Тэдэ үхибүүд томо боложо, тэдэниис хургаа сагай хүржэ сэрхээр, Улаан-Удэ зөөх гэхэдэ, байра угы. Коммунист хэн тула энэ ушараар Бурядай обкомой хүдөө ажахын тагайта зүбшэлдхэсэ оробо. Тинхэдэнь Тувин АССР-г агрономууд, механикууд сэхэ хэрэгтэй гээд, Сергей Шармасвичэ бүлэтын хүршэ республика ябуулба. Эндэ Тонтосв Кызылэй автотранспортна 1-дхи предприятида механикаар орожо, 25 жэл тагалгаряагүй ажаллаба. Эндэнь нотагаймнай хүбүүн эрхим шанараа ото харуулжа, Тувин АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэллэй грамотаар, бусад олон шаглануудаар урмашуулагдахан, нэгэ предприятида тагалгаряагүй удаан ажаллаханай түлөө «Запорожец» машина шанда хүртэн байн.

...Тинн армиһаа бусахадаа, Ирина Лопсоноватай гэрлэжэ, эжэл нүхэрхын найхан долоон үхибүүдэс түрэн байгаа. Тэдэнь булта эрдэм мэргэжэлтэй, гэр бүлэтэй болонхой. Мүнөө Сергей Шармасвич Ирина Лопсоновна хоёр II ашанар, эзэнэртэй, табан гүшанартай. Үхибүүдэнь дунда багшанар, лётчи-гууд, налогой, хуули сахилгын, коммунална албануудай хүдэлмэрлэгшэд бин. Хоёр хүгшэд бүри үнийн өөрн байртай болохо ханал дотороо бөөмэйлжэ ябадаг хэн. Туваһаа 18 жэлэй саана бусаһаар түрэл зоной нэгэ тагалгатай байра соо хуугаа ха юм. Дайнай вестернай мэдүүлгээр бүлыснь ээлжэндэ табиһан байна.

Энэ жэл тэдэнэр хоюулаа 92 наһа хүрөөд ябана. Федеральна хуулин шоор дайнай инвалидууд байгша оной майн I хүртээр байраар хангагдаха гэхэдэнь, хүгшэд баярлабашы, балай этигээгүй бэлэй. Харин хоёр тагалгатай бэлэн квартирада субсиди үгтэб гэхэдэнь, үбгэн хүгшэн хоёрой али зэргэ баярлаһаниис хэлэжэ барашагүй, бүри уйлаганан хөөрэнэ хэн.

Тинн «Ветеранууд тухай» Федеральна Хуулин шууд бэлүүлжэ байхан Россин Президент, Правительствода, Бурядай Президент - Правительствын Түрүүлгшэ В.В. Наговицында, мэр Г.А.Айдаева, социальна хамгаалгын министр Н.Н.Хамагановада тон сэхэ баяр хүргэнэ. Мүнөө хүгшэд бүри залуу болошондол, үбшэнгүүдэ мартахайнууд, гэр соогуураа халхаганан гүйжэ ябадаг болошонхой. Саашадаашы энхэ элүүр, жаргалтай золтой, буянгаа улам арьбажуулжа хуухынь тэдэнэртэ хүсэл!

Андрей ОШОРОВ,
ажалай вестеран.

ОН
ВЫПОЛНИЛ
НАКАЗ
МАРШАЛА

Арсений Михайлович ЕТОБАЕВ родился в 1903 году в селе Моголют Осинского района Бурятского автономного округа Иркутской области. В первые годы Советской власти, получив начальное образование, принимал самое активное участие в общественной работе. Он был одним из организаторов комсомольских ячеек в бурятских улусах Приангарья и руководителем Янгутской комсомольской организации. В последующем работал инспектором Селенгинской раймилиции Бурятской АССР, затем руководил организациями по строительству шоссейных дорог на территории Монгольской Народной Республики, в Бурятской АССР и Читинской области. Где бы ни трудился А.М. Етобаев, везде относился к своим обязанностям добросовестно и добивался успехов в работе и службе.

Впервые военную гимнастерку Арсений Михайлович надел во время действительной службы в рядах Красной Армии, которую проходил с 1927 по 1930 г. в Бурятском кавалерийском дивизионе на ст. Дивизионная. После окончания учебы в полковой школе и школе снайперов руководство решило оставить дисциплинированного и исполнительного курсанта в качестве старшины. Во время боевых стрельб Бурквдивизиона, присутствовавший при инспектировании части Нарком обороны СССР маршал Советского Союза К.Е. Ворошилов отметил А.М. Етобаева. За год до окончания действительной службы, в 1929 году, он принимал участие в боевых действиях по разгрому белокайтацев на КВЖД.

Когда началась Великая Отечественная война Арсений Михайловичу, пришлось вновь надеть военную форму. Воевал в составе 1238 стрелкового полка 372 стрелковой дивизии Волховского фронта в качестве старшины роты, командира взвода и командира роты с 1941 по 1943 гг.

Как тысячи и тысячи патриотов своей родины, А.М. Етобаев в боях с немецко-фашистскими захватчиками проявлял отвагу и мужество. Но именно наш земляк на Волховском фронте стал инициатором широкого снайперского движения по уничтожению живой силы врага, особенно со снайперами противника. Здесь Арсений Михайлович посчастливилось второй раз встретиться с К.Е. Ворошиловым, который дал ему наказ стать хорошим снайпером. И он выполнил этот наказ, став действительно метким и изобретательным снайпером, грозой фашистов. А.М. Етобаев доказал, что из стрелкового оружия можно сбивать и фашистские самолеты. В 1942 году он сбил разведывательный самолет «Хейнкель - III» и бомбардировщик «Юнкерс-87», лично уничтожил 356 вражеских солдат и офицеров, в их числе десятки снайперов, подавил 18 дзотов. Арсений Михайлович по приказу командира дивизии генерала П.И. Родыгина занимался обучением снайперского делу сорока шести бойцов дивизии, которые стремились быть похожим на своего командира и стремились брать пример во время охоты за врагом. Ими было сбито три самолета, уничтожено 2481 фашист. По приказу члена Военного Совета фронта генерал-полковника Штыкова был издан и плакат «Знатный снайпер» с фотоснимком лейтенанта Етобаева и разослан по всему Волховскому фронту.

В январе 1943 года Арсений Михайлович был тяжело ранен и эвакуирован в тыл. Лечение, проходившее в различных эвакуационных госпиталях и батальонах, затянулось вплоть до конца 1944 года. Став инвалидом, он уже не смог попасть в свою часть. Думается, что тяжелое ранение Етобаева повлияло на то, что его документы на присвоение звания Героя Советского Союза не были оформлены. Этого высокого звания удостоивались снайперы, уничтожившие меньшее число живой силы противника, - с большим сожалением говорит бывший министр внутренних дел республики Н.В. Бутуханов, сам прошагавший не один год по фронтовым дорогам Великой Отечественной войны.

Через год после увольнения в запас, в 1946 году Е.М. Етобаев поступил на службу в органы внутренних дел. В период длительной работы участковым инспектором Хоринского РОВД на его участке практически не совершалось преступлений.

Арсений Михайлович проводил большую предупредительно-профилактическую работу по укреплению общественного порядка, добивался успехов в борьбе с антиобщественными проявлениями.

За долготелую и безупречную службу капитан милиции Етобаев награжден орденом Красной Звезды, присвоено звание «Отличник милиции». Проработав в органах внутренних дел республики восемнадцать лет, Арсений Михайлович был вынужден оставить работу, сказались фронтные ранения. Его имя было занесено в Книгу почета Министерства охраны общественного порядка Бурятской АССР. И все же ветеран не сидел дома, сложа руки. Он вел активный образ жизни и проводил большую военно-патриотическую работу среди молодежи, - добавляет к своему рассказу Николай Васильевич Бутуханов.

О боевых подвигах снайпера Етобаева в газетах и журналах Советского Союза было написано немало очерков и статей. Тульский писатель Виктор Соломин в 1982 году написал документальную повесть «Мы с тобой солдата», а через два года в свет вышла книга «Наказ Маршала», написанная известным бурятским журналистом Анатолием Субботиным.

Сэрэгма ДОНДОКОВА.

Дамба РАДНАЕВ хадаа Буряадай спортын алтан жасада өөрынгөө нэрье алтан үзэгүүдээр бэшэжэ шадахан байна. Тэрэ дайшалхы самбогоор Россиин, дэлхэйн чемпион боложо шадаа. Үнгэрэн амаралтын үдэрнүүдтэ Дамба Раднаевай түрэл Мухар-Шэбэрэй аймагта суута тамиршанай шангуудта хүртэхын тула Буряадай кубок анха түрүүшынхнээ эмхидхэгдээ.

Дамба Раднаев Мухар-Шэбэрэй аймагтай Боом хууринда түрэн намтартай. Үшөө бага балшар наһанһаа спортоор бээ хорихоо мэдүүлээ. «Оройдоол 10 наһатай хүбүүмнай хонной нооһо хайшалалганда ябалсадаг хэн. Түрүүшынгээ арбан түхэриг олоходонь, амтатай саахар хампет абажа эди гэхэдэмнай таһа арсаа. Хото город ошоһон түрэлхидтөө Дамбамнай боксын перчатка асаруулһан байна», - гээд Дамба Раднаевай эжы, багшын ажалай ветеран Мария Мархеевна хөөрэнэ.

- Манай Дамба Раднаев дэлхэйн эрхим тамиршадтай нэгэн болон. 2006 ондо Ташкент хотодо үнгэргэгдэн дэлхэйн чемпионатта, нютагтаа аргагүй суутай талмайн эзэниис шүүжэрхөө бэлэй. Энэ үедэ залаар сугларһан зон судья буруу шийдхэбэри абаа гээд хүндэрхөө ханаа. Удаань манай тамиршанда дэлхэйн абаргын нэрэ зэргэ олгогдоо хэн. Манай Росси дотор ганса Федор Емельяненко болон Алексей Гагарин хоёр нимэ нэрэдэ хүртэн юм, - гээд,

Дамба Раднаевай хоригшо, Россиин габыята тренер Тумэн Санжиев хөөрэнэ.

Дамба Раднаевые нэрэтэ мурьсөөнөөр амаршалхаа олон тоото айлшад суглараа. Аймагтай захиргаанай толгойлогшын орлогшо Владимир Молчанов, нарко-бодосуудһаа нэргылгын федеральна албанай Буряадтахи таһагай тусхай хэрэг бүтээлгын таһагай дарга Александр Грасс, «Озон» гэхэн боулинг-түбэй ди-

ректор Лариса Лумбунова болон бусад амаршалгын үгэнүүдые хэлэжэ, бэлэг сэлэгүүдые барюулаа. Мүн Дамба Раднаевай үетэн нүхэд хоёр хони дайшалхы самбогоор илагшадта гол шан болгон табья.

- Манай таһагта Дамба Раднаев урдаа хараха хүдэлмэришэ юм. Тэрэнһээ жэшээ абан залуушуулна ургана. Мүн тиихэдэ Дамба тэдэниис ходо хургажа байдаг. Хажуугаарнь бээ хорижо, үндэр мурьсөөнүүдтэ хабаадаһан зандаа, - гээд, Александр Грасс мэдүүлэ.

Мухар-Шэбэр хууринай 27-дохи мэргэжэлтэ училищин спортын зал соо эдиршүүлэй дунда дүрбэн шан самбогоор элирүүлэгдээ. Ехэшүүл дайшалхы самбогоор хоёр шэгиүүртэ мурьсөө.

Самбо барилдаагаар Мухар-Шэбэрэй аймагта мурьсөөн анха түрүүшынхнээ үнгэргэгдэбэ гээд хэлэхэ шухала. Энэ түүхэтэ хэмжээ ябуулга харахаяа олоор хүн зон суглараа. Булта тэдэ альгаа хайрлангүй илагшадые дэмжэнэ байна.

Эдиршүүлэй дунда Улаан-Үдын тамиршад шалгараа. Түрүүшүүлэй дунда Мухар-Шэбэрэй аймагтай Боом хууринай хүбүүд оролсоходонь, харагшад аргагүйгөөр баярлаа. Батор Тыкшеев финалда эдиршүүлэй дунда Буряад Республикын суглуулагдмал командын гэшүүн болохо Руслан Климовтэй уулзаһан байна.

«Батор Тыкшеев самбо барилдаагаар хахад үдэр бээ хорин» гээд мэдээсэдэг судьягай дуугархада, зал соо байһан харагшад нэргэд гэшоо. Иигээд харагшад нютагайнгаа хүбүүе дэмжэжэ эхилээ. Судья гарынь үргэхэдэнь, Батор Тыкшеев толгойһоонь шуһа гаража байһанаа мартаад, жаа хүбүүн шэнги собхоржо байхадань, ард зон бодоод, нэрвемэ альга ташалга зоруулаа.

Мүн тиихэдэ Чингис Татаров, Бэлигто Балданов гэгшэд нютагаархинаа баярлуулжа, хоёрдохи хууринуудые эзэлээ. Хонин шанда Буряадай хүдөө ажыхын академин оюутан Андрей Будожапов болон БГУ-гай шаби Тимур Оширов гэгшэд хүртөө.

Мурьсөөнэй дүүрэмсээрнэ аймагтай захиргаанай түлөөлэгшэд энэ хэмжээ ябуулгыс заншалта болгохоо байһанаа мэдүүлээ.

АВТОРАЙ фото-зурагууд.

ЭРХИМ ПУРАГШАДАЙ НЭГЭН

Ивалгын аймагтай Оронгын дунда хургуулин эрхим хурагшадтай нэгэн гэхэдэ, Эржена БАЗАРОВА болон. 2010 оной эхиндэ энэ басаган биологээр республиканска Олимпиадада түрүүлжэ шадаа.

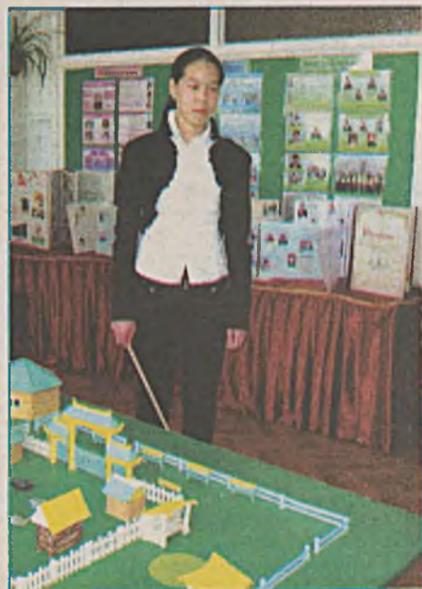
- Эрээдүүдэ медицинн дээдэ хургуулида орохо ханаан бии. Тиймэһээ биологи 8-дахи классһаа ехээр үзэжэ эхилээб, - гээд Эржена хэлэнэ.

Бэрхэ багша Елена Викторона Цыденова олон жэл соо Оронгын хургуулида биологи эдэбхитэйгээр заадаг гэшээ. Юуб гэхэдэ, жэл бүри Елена Викторонагай шабинар аймагтай болон республиканска түхэлэй олимпиадануудта шалгардаг заншалтай.

- Аймагтай олимпиадада хабаадахада, бултанһаа үлүү дүн харуулхаб гэжэ ханаагүйб. Түрүүлжэ гараһандаа одоошье баярлаад, республиканска олимпиадада ошохын тула үшөө ехэ бэлэдхэл хээб. Тэндэ теснүүд соо үгтэн зарим асуудалнууд нэгэшые ном соо үгы юм, ажабайдалһаа абтаһан байгаа. Энэнь намай һонирхуулаа, гайхуулаа. Хэды тиигэбэшые, түрүү хуурида гарааб, - гээд, юһэдэхи классай шаби Эржена Базарова хөөрөөгөө үргэлжэлүүлэ.

Эржена Базарова ганса биологи үзөөд ябана бээ, мүн бусад предметүүдые бэрхээр шуудална. Ганса «дүрбэ» ба «таба» гэхэн сэгнэлтэнүүдээр хурадаг эрээдүйн врач столы теннисээр бээ хорин, хатарха дуратай юм.

Эржена Базаровада үшөө ехэ амжалта наһанайн замда хүсэе. **Б.БАЛДАНОВАЙ** фото-зураг.

Тус хуудаһа Борис БАЛДАНОВ хэблэлдэ бэлдэбэ.

ОРОНГЫН ХУРГУУЛИ СУУТАЙ

Ивалгын аймагтай Оронгын дунда хургуулида түүхын болон хизаар ороноо хамгаалгын музей тус хуралсалай гуламтын 100 жэл гүйсэхэдэнь байгуулагдаһан түүхэтэй. Тэрэ гэхээр 12 жэл болобо гэшээ.

Олон жэл соо нютагайнгаа түүхээр һонирхдог, элдэбн материалнуудые суглуулдаг байһан тоо бодолгын багша Ханда Гомбоевна Юмова музейн эхи табигшадтай нэгэн юм. Тэрэ дары түргэн

бүтээлнүүдые суглуулжа, музей байгуулаа бэлэй.

- Манай хургуулин түүхэ баян юм. 1898 ондо Янгаажан гэжэ хууринһаа манай хургуули эхисэ абана. Тэрэ үедэ, Янгаажанай нэгэ классай училищи гэжэ нэрэтэй байгаа. Цыретор Ганжуров болон Доржо Цыренжапов хоёр түрүүшын багшанууд хэн, - гээд музейн эдир экскурсовод, 9-дэхи классай хурагша Найдлма Бадмаева хөөрэнэ.

Эгээл энэ үеһөө абаад хургуули тухай мэдээсэл музей соо үгтэнхэй.

Эндэ хүдэлһэн түрүү багшанар тухай хөөрэнэ стэндүүд олоной һонорто табигданхай. Мүн хургуулиис дүүргэжэ, үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэгшэд тухай дэлгэрэнгү мэдээсэл үгтэнхэй. Нютагаа холо ойгуур суурхана мэдэжэ буряад уран зохёолшод Бавасан Абидуев, Намжил Балданов, Алексей Бадаев тухай стэндүүд хүнэй анхарал абаһаар лэ татана. Мүнөө үедэ Оронгын дунда хургуули суута Намжил Балданогой нэрэ даажа абаад ябана.

- Манай Оронгын хургуули һүүлэй үедэ ехэ амжалттайгаар хүдэлжэ ябана. Буряад нютагтаа түрүү хургуулинуудай тоодо оролоно. 2005 ондо манай хургуулин үхибүүд ЕГЭ тушаахадаа, Буряадта эгээл хайн дүн харуулаа. 2006 ондо Оронгын хургуули Россиин түрүү хуралсалай гуламтануудай тоодо оролсожо, нэгэ миллион түхэриг шанда хүртөө. 2008 ондо бүхэроссиин Хүндэлэлэй номдо оруулагдаа, - гээд, 9-дэхи классай хурагша Туяна Бадмаева тобшоноор хөөрэнэ.

Иимэ бэрхэ түрүү хургуулин дэргэдэ муу музей байхагүй гээд Оронгын дунда хургуулида хайнаар ойлгоно. 2007 ондо «Эрхим директор» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэнэ Валентина Владимировна Будаева түрүүтэй багшанарай

коллектив музейнээ саарһа дансануудые шэнэ компьютерна технологи хэрэглэн найруулан стэндүүдээ шэнэлээ. Мүнөө эндэ харахада, хуушан дансануудта шэнэ амисхаал оруулагдажа, тэдэ үшөө үни удаан соо хургуули болон нютаг тухайгаа хөөржэ байха юм.

Ханда Гомбоевна Юмовагай хэлэнэй ёһоор, үшөө олон дансанууд компьютер соо оруулагдаад гаргагдаагүй байна. Гол шалтагаанниинь гэхэдэ, музей тон бага классай таһалга эзлээд байдаг юм. Мүн тиихэдэ Х.Г. Юмовагай ударидалга доро Агуусхэ Илалтын 65 жэлэй ойдо зориулагдаһан стэндүүд гоёор шэмэглэгдэжэ байһанхай.

Оронгын дунда хургуулин музей наринаар харуулжа байһан түлөөлэгшэдтэ, багшанарта, экскурси үнгэргэдэг хургуулин шабинарта түүхэтэ хуудануудаа нарин сэбэрээр абажа, уг залган дамжуулжа байхынь хүсэе.

АВТОРАЙ фото-зурагууд.

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 19

Первый канал

12.45 ЕРАЛАШ
13.00 16.00 НОВОСТИ
13.05 «УЧАСТОК»
14.00 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20 «СЛЕД»
20.00 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00 «ЖДИ МЕНЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «БРАК ПО ЗАВЕЩАНИЮ»
23.30 ВЕЛИКАЯ ВОЙНА
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.10 «ПОЗНЕР»
02.10 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
02.40 Х/Ф «АСТРОНАВТ ФАРМЕР»
04.40 «ТАИСТВЕННЫЕ ДЖУНГЛИ»

«РОССИЯ»

12.50 Х/Ф «ДЕНЬ СВАДЬБЫ ПРИДЕТСЯ УТОЧНИТЬ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.00 18.00, 21.00 ВЕСТИ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «АНЖЕЛИКА»
23.55 Т/С «СОНЬКА ЗОЛОТАЯ РУЧКА»
00.55 ВЕСТИ +
01.15 «ГОРОДОК»
02.05 Х/Ф «СНЕГУРОЧКА ДЛЯ ВЗРОСЛОГО СЫНА»

Вторник, 20

Первый канал

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20 «СЛЕД»
20.00 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «БРАК ПО ЗАВЕЩАНИЮ»
23.30 Х/Ф «ЗВОРОЖКИ-МУРОМЕЦ»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 «ШКОЛА»
01.50 Х/Ф «ВОДНЫЙ МИР»
04.20 Т/С «УБЕЖДЕННЫЙ ХОЛОСТЯК»
05.10 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 ТАЙЗАН
10.20 УЛГУР
10.35 «САГАЙ СУУРЯАН»
11.00 «О САМОМ ГЛАВНОМ». ТОК-ШОУ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «БОГАТАЯ И ЛЮБИМАЯ»
13.45 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК-2»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «АНЖЕЛИКА»
23.55 Т/С «СОНЬКА ЗОЛОТАЯ РУЧКА»
00.55 ВЕСТИ +
01.15 «КТО, ЕСЛИ НЕ Я? ВАЛЕРИ ПРИЕМЫХОВ»
02.05 Х/Ф «БЭТМЕН НАВСЕГДА»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «БОЖЬЯ ДЕЛЯНКА»
13.50 Д/Ф «КОТОРЫЙ ЧАС?»
14.40 ЛЕГЕНДЫ ЦАРСКОГО СЕЛА

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «КТО ТАМ...»
11.55 Х/Ф «БОЛЬШИЕ ДЕРЕВЬЯ»
13.30 Д/Ф «УДИВИТЕЛЬНАЯ КАРЕН БЛИКСЕН»
14.30 «МОЙ ЭРМИТАЖ»
14.55 СПЕКТАКЛЬ «ШАГИ ИМПЕРАТОРА»
16.10, 03.25 Д/Ф «ЧЕНМЕ. СОКРОВИЩНИЦА КОРОЛЕЙ»
16.35 М/С «УДИВИТЕЛЬНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ХОМЫ»
17.00 Х/Ф «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕТЫРЕХ ДРУЗЕЙ». «КОТ СЕМАФОР»
17.25 Д/С «ИСТОРИИ О ДИКОЙ ПРИРОДЕ»
18.00 А. ДВОРЖАК. СИМФОНИЯ «ИЗ НОВОГО СВЕТА»
18.50 Д/Ф «АРХИМЕД»
19.00, 02.40 АСАДЕМА. СЕРГЕЙ КАПИЦА «РОССИЯ И МИР В ДЕМОГРАФИЧЕСКОМ ЗЕРКАЛЕ»
19.45 Д/Ф «ИБИЦА. О ФИНИКИЙЦАХ И ПИРАТАХ»
20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
20.50 Д/Ф «КОТОРЫЙ ЧАС?»
21.45 АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ. АЛЬМАНАХ ПО ИСТОРИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ
22.25 Н. ЭЙДЕЛЬМАН. ОСТРОВА
23.05 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.00 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ. О ВОЛКОВА»
00.50 Д/Ф «ВОССТАНИЕ РАЗУМА»
01.20 Д/Ф «РАЗРЕШИТЕ ПРЕДСТАВИТЬСЯ - ЦАРЬ»
02.00 И. БРАМС. ДВОЙНОЙ КОНЦЕРТ ДЛЯ СКРИПИКИ И ВИОЛОНЧЕЛИ С ОРКЕСТРОМ
03.45 Д/Ф «ДЖОРДЖ БЕРКЛИ»

Ариг Ус

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ТАКСИ», ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ»
08.45 PEOPLE'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
08.55 «СМОТРИ КИНО!»
09.00 «КРУТЫЕ БОБРЫ»: ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ 21-62-62

Вторник, 20

15.05 Т/С «ТЕНИ ИСЧЕЗАЮТ В ПОЛДЕНЬ»
16.35 М/С «УДИВИТЕЛЬНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ХОМЫ»
16.55 Х/Ф «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕТЫРЕХ ДРУЗЕЙ». «НЕЗНАКОМЦЫ»
17.25 Д/С «ИСТОРИИ О ДИКОЙ ПРИРОДЕ»
17.55 «БЛОКНОТ»
18.25 ИГРАЕТ ВАЛЕРИЙ АФАНАСЬЕВ (ФОРТЕПИАНО)
18.50 Д/Ф «ДЕВЯТЫЙ ВАЛ». ИВАН АЙВАЗОВСКИЙ»
19.00 АСАДЕМА. СЕРГЕЙ КАПИЦА «РОССИЯ И МИР В ДЕМОГРАФИЧЕСКОМ ЗЕРКАЛЕ»
19.45 Д/Ф «ФАУНТЕЙНСКОЕ АБАТСТВО»
20.50 Д/Ф «МАШИНА БОЛЬШОГО ВЗРЫВА»
21.55 «САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
22.35 БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ. ЗИНАИДА ЕРМОЛЬЕВА И ЛЕВ ЗИЛЬБЕР
23.15 «АПОКРИФ». ТОК-ШОУ
00.00 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ. О ВОЛКОВА»
00.55 Т/С «ЛАРК РАЙЗ ПРОТИВ КЭНДЛФОРДА»
02.35 Д/Ф «СОБОР СВЯТОГО ПЕТРА И ГОСУДАРСТВО ВАТИКАН»
03.00 ПРОФИЛАКТИКА

Ариг Ус

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ»
08.45 PEOPLE'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»
11.30 «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ»
14.15 PEOPLE'S-НОВОСТИ
14.25 МИР НА ЛАДОНИ
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
16.05 Х/Ф «ЗНАКОМСТВО СО СПАРТАНЦАМИ»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.15 PEOPLE'S-НОВОСТИ
19.20 «СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «ТРАНСИЛЬМАНИЯ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ КЛАБ

Тивиком

06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30 НОВОСТИ «24»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»

11.30 «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 ЭЙ. АРНОЛЬД
13.30 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ
14.15 PEOPLE'S-НОВОСТИ
14.20 «СМОТРИ КИНО!»
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.30 Х/Ф «ИНДИАНА ДЖОНС И ПОСЛЕДНИЙ КРЕСТОВЫЙ ПОХОД»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.00 УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ
19.15 PEOPLE'S-НОВОСТИ
19.20 МИР НА ЛАДОНИ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «ЗНАКОМСТВО СО СПАРТАНЦАМИ»
22.20 НАША RUSSIA
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ КЛАБ

Тивиком

06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30 «ЧАС СУДА»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ» ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ РАБОТЫ С 09.00 ДО 11.00
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
12.30 НОВОСТИ «24»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
16.30 НОВОСТИ «24»
17.00 «NEXT-2»
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «ДАЛЬНОБОЙЩИКИ»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «ЛИЧНОЕ ДЕЛО КАПИТАНА РЮМИНА»
21.00 «СПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
23.30 НОВОСТИ «24»
00.00 «ТРИ УГЛА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 «ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ»
01.45 Х/Ф «ГРУЗОВИКИ»
03.40 ИГРУШКИ
04.10 «ТЕОРИЯ КАТАСТРОФ»
05.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
05.30 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ НА СТС-БАЙКАЛ
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «13 ПРИЗНАКОВ СКУБИ ДУ»
07.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
08.00 ИГРУШКИ
08.30 ВОРОНИНЫ
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «ЧЕСТНО»: «ЧЕМПИОНЫ ВОПРЕКИ»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
16.30 НОВОСТИ «24»
17.00 «NEXT-3»
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «БРАК ДЕТАМ - НЕ ИГРУШКА»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «ЛИЧНОЕ ДЕЛО КАПИТАНА РЮМИНА»
21.05 «СПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
23.30 НОВОСТИ «24»
00.00 «ЧЕСТНО»: «БРАК ДЕТАМ - НЕ ИГРУШКА»
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 «ВОЕННАЯ ТАИНА»
02.30 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
03.00 «NEXT-3»
04.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
04.30 «ФАНТАСТИЧЕСКИЕ ИСТОРИИ»
05.00 «ЧАС СУДА»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ НА СТС-БАЙКАЛ
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «13 ПРИЗНАКОВ СКУБИ ДУ»
07.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
08.00 ИГРУШКИ
08.30 ВОРОНИНЫ
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
10.00 МАРГОША
11.00 Х/Ф «УБОЙНЫЙ ФУТБОЛ»
12.40 6 КАДРОВ
13.00 ХОЧУ ВЕРИТЬ
13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «ГАРГУЛЬИ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
16.00 ИГРУШКИ
16.30 РАНЕТКИ
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
19.00 ПАПНЫ ДОЧКИ
19.30 ИГРУШКИ
20.00 ВОРОНИНЫ
21.00 МАРГОША
22.00 Х/Ф «13-Й РАЙОН»
23.35 6 КАДРОВ
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
00.30 ИНФОРМАЦИЯ
01.00 ГАЛЫГИН. РУ
01.30 МУЗЫКА НА СТС
01.45 ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ РАБОТЫ

10.00 ГАЛИЛЕО
11.00 Х/Ф «ТРИ МУШКЕТЕРА»
13.00 ХОЧУ ВЕРИТЬ
13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «ГАРГУЛЬИ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 ПАПНЫ ДОЧКИ
16.00 ИГРУШКИ
16.30 РАНЕТКИ
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
19.00 ПАПНЫ ДОЧКИ
19.30 Т/С «МВД GROUP»
20.00 ВОРОНИНЫ
21.00 МАРГОША
22.00 Х/Ф «УБОЙНЫЙ ФУТБОЛ»
23.40 6 КАДРОВ
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ НА СТС-БАЙКАЛ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Х/Ф «ЗАЛИВ АЛАМО»
03.35 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
10.20 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
11.00 СЕГОДНЯ
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.00 СЕГОДНЯ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.00 СЕГОДНЯ
17.30 Т/С «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ

20.00 СЕГОДНЯ
20.30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
22.30 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
00.15 СЕГОДНЯ
00.35 ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК
01.30 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.15 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.50 Х/Ф «РОМАСАНТА: ОХОТА НА ОБОРОТНЯ»
05.00 Х/Ф «СОЙЛЕНТ ГРИН»

5 канал

11.00 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ТЕНИ ПУСТЫННОГО МОРЯ»
12.00 СЕЙЧАС
12.30 Х/Ф «СЛУЧАЙ В КВАДРАТЕ 36-80»
14.05 Д/Ф «БОНИ М. РУССКАЯ НАРОДНАЯ ГРУППА»
15.00 Д/Ф «БУРАТИНО В СТРАНЕ ДУРАКОВ»
16.00 СЕЙЧАС
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ РОЛЬ ГЕОРГИЯ ЮМАТОВА»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.00 СЕЙЧАС
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 Д/Ф «САМЫЙ НЕСЧАСТЛИВЫЙ КОСМОНАВТ»
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ». ВЕДУЩИЕ КСЕНИЯ СОБЧАК И АЛЕКСАНДР ВАЙНШТЕЙН
23.00 СЕЙЧАС
23.30 Х/Ф «ТРИДЦАТЬ ТРИ»
01.15 «ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
02.20 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.50 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
03.20 Х/Ф «КРАСОТКА-2»: «СБЕЖАВШАЯ НЕВЕСТА»
05.30 Д/Ф «НАУКА О СОБАКАХ»

Дискуссионная площадка «Баяртуевских чтений – 2»
Научная школа профессора Бурятского государственного университета Саяна Жимбеевича БАЛДАНОВА готовит к изданию традиционный сборник статей под названием «Баяртуевские чтения – 2. Пространство национальной культуры: проблемы сохранения и трансформации».

БАЯРТУЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ – 2. ПРОСТРАНСТВО НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ: ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ И ТРАНСФОРМАЦИИ

В научный сборник принимаются статьи, посвященные мониторинговому анализу, обсуждению и поиску оптимальных решений проблем сохранения традиционного бурятского этнонационального (этнического, национального) культурного пространства, модернизации его как отдельных аспектов (повседневного бытового, языкового, коммуникационного, информационного, религиозного, научного, образовательного, художественного и т.д.), так и конкретных регионально-этнических моделей (локальных семейных, соседских, современных общинно-родовых, этнокультурных, этнотерриториальных и т.д.). В формировании научного сборника может участвовать любой желающий, как ученые-исследователи, так и широкая прогрессивная общественность, кому ценна и нужна культура бурятского народа во всех ее проявлениях.

Балданаев С.Ж. координатор научной школы проф. С.Ж.Балданова.

Заявка автора с указанием ФИО (полностью), места работы, должности, ученой степени, ученого звания, контактного телефона, e-mail, а также электронный вариант текста статьи принимаются до 01 мая 2010 года. Требования к оформлению текстов статьи: по центру статьи указать курсивом фамилию и инициалы автора, затем на второй строке – название города, учебного заведения/организации, через пробел жирным шрифтом заглавными буквами – название статьи. Объем статьи до 10-12 страниц, редактор Word, шрифт Times New Roman, кегль 14, межстрочный интервал 1,5, выравнивание по ширине, сноски внутри текста в квадратных скобках (поля: слева – 30 мм, сверху, снизу – 20 мм., справа – 15 мм., абзац – 1,25 см, стиль обычный). Для знаков, отсутствующих в шрифте Times New Roman (для транскрипции бурятских, монгольских примеров), используется стандартные шрифты Symbol. Примеры в тексте статьи оформляются курсивом. Рабочие языки – бурятский, русский, монгольский. Электронный вариант заявки и текста статей следует отправлять по адресу: Bayartuevconf@mail.ru

НТВ

07.00 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
10.30 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
11.00 СЕГОДНЯ
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.00 СЕГОДНЯ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.00 СЕГОДНЯ
17.30 Т/С «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.00 СЕГОДНЯ
20.30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
22.25 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
00.15 СЕГОДНЯ
00.25 Х/Ф «Львиная доля»
02.35 ОСОБО ОПАСЕН!
03.30 ФУТБОЛ. ЛИГА ЧЕМПИОНОВ. ПОЛУФИНАЛ «ИНТЕР» - «БАРСЕЛОНА» (ИСПАНИЯ) ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ

5 канал

07.00 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ХОЗЯРЕВА ХАЙДА ГВАЙ»
08.05 Д/Ф «ДЖАВАХАРЛАЛ НЕРУ»

09.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ТРИДЦАТЬ ТРИ»
11.00 Д/Ф «ОТМЕЛЬ ЭЛИВАЛ»
12.00 СЕЙЧАС
12.30 Д/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ РОЛЬ ГЕОРГИЯ ЮМАТОВА»
13.25 Д/С «ОПАСНЫЕ ВСТРЕЧИ. ИДУ НА РЕКОРД»
14.30 «СОЗРЕЛИ ВИШНИ...» РЕСТОРАН-НЬИ МУЗЫКАЛЬНЫЙ БИЗНЕС
15.00 Д/Ф «МЕНЯ ЗОВУТ АРЛЕКИНО : «БАНДЫ 80-Х»»
16.00 СЕЙЧАС
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «ЕВГЕНИЙ МАТВЕЕВ. ПОСЛЕДНИЙ ГЕРОЙ»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.00 СЕЙЧАС
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 Д/Ф «ГИТЛЕР. СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ»
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ». ВЕДУЩИЕ КСЕНИЯ СОБЧАК И АЛЕКСАНДР ВАЙНШТЕЙН
23.00 СЕЙЧАС
23.30 Х/Ф «САМРАТ»
02.10 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.40 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
03.10 Х/Ф «ВЛАСТИЛИН МИРА»
05.05 Д/Ф «НАУКА О КОШКАХ»
06.05 Д/С «ОТКРОЙТЕ. МИЛИЦИЯ! ДРУГАЯ ЖИЗНЬ»

МАНАЙ АЙЛШАН –
ПОЭТ БАТОЖАРГАЛ ГАРМАЖАПОВ

Батоjarгал ГАРМАЖАПОВ хадаа Ага нютагай дүршэлтэй поэздүүдэй нэгэн юм. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй 80-яад онуудай үеэр СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной дэргэдэхи Москвагай А.М.Горькийн нэрэмжэтэ уран зохёолой дээдэ хургуули түгэсхэнэ. Удаань Агын округой радио-дамжуулгын редакцияда корреспондентээр, редактораар, ахалагша редактораар ажаллахан байна. Мүн Агын тойроогоор «Бураад үнэн» сонинной өөрын корреспондентээр 2 жэлэй туршада хүдэлхэн гээшэ. Пүүлээрнь Агада телестудиин байгуулагдахада, 10 жэлэй туршада тэрэнэй ахмад редактораар ажаллахан намтартай. Пүүлэй найман жэлэй хугасаа соо Г.Цыбиковэй нэрэмжэтэ Агын үндэһэтэнэй музейн директорэй тушаал эзэлнэ. 1980 ондо залуу поэздүүдэй Бүхэсоюзна конкурсдо илажа гарахан. 1998, 1999 онуудта журналистнуудай Бүхэроссини 3 конкурсурилдаанда хабадалсажа, лауредай нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Хамтадаа шүлэгүүдэй болон прозын 8 ном хэблүүлхэн юм. «Мүшэдэй хатар», «Найдалай хүлдэ», «Шэнэ үльгөр», «Сэдхэлэйм дуналнууд» гэхэ мэтэ согсолборинууд тэдэнэй тоодо оролсоно.

Гадна «Байгал», «Дальний Восток», «Сибирь», «Истоки», «Сибирячок» гэжэ журналнуудта, «Комсомольская правда», «Литературная газета», «Литературная Россия» гэстэнүүдтэ, «Агын аялга», «Сагай дүхэриг», «Любовь моя, БАМ», «Молодежный календарь», «С родников начинаются реки большие» гэһэн хамтын согсолборинуудта, «Писатели Аги. XX век» гэжэ 5 боти, «Самородки Забайкалья» гэжэ 10 боти антологинуудта автарай эрхим шүлэгүүдэн оруулагданхай.

Бурадай композиторнуудтай суг хамта 40-өөд дуунууды зохёонхой. СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн (1992 он), Россинн Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, СССР-эй болон Россинн Журналистнуудай холбоонуудай гэшүүн, Россинн Соёлой министрстын соносохон «Мэргэжэлдээ үнэн сэхэ» гэһэн номинацяар тусхай шангаар урмашуулагданхай. Эрдэм ухаанай болон соёл урлалай Петровско Академиин академик, Россинн Федерацияин соёлой габьяата хүдэлмэрилгэшэ, гэһэн нэрэ зэргэтэй.

Батоjarгал ГАРМАЖАПОВ

АРЮУХАН ДЭЛХЭЙ –
АГА ТООНТОМНАЙ

Эжымни хүнтэй бэсымни тэнжээһэн
Эрдэнини сэнтэй эжэл нютагнай.
Абымни шарайе, дурымни хануулхан
Арюухан дэлхэй – Ага тоонтотнай.

Талымнай хүлдэ - сэдхэлдэм мүнхэрхэн
Талаан хэштэгтэй улдэ зомнай.
Угаймнай сольс өөдлэй үргэлхэн
Урсахал Ономнай, Алхана ууламнай.

Сэдхэлэйм гүндэ хүгжэмөө эдэлгээд,
Сэнгүүхэн зунай айлшан буухада,
Зүрхэлэйм зүргөөр зуралзан эрээд,
Зүүдэнэйм хайханнини - элдин дайдалаа.

Эжымни хүнтэй бэсымни тэнжээһэн
Эрдэнини сэнтэй эжэл нютагнай.
Абымни шарайе, дурымни хануулхан
Арюухан дэлхэй – Ага тоонтотнай.

ЗУНАЙ ҮГЛӨӨ
ДОГОЙДОМ

Шэдитэ байгааи
Шэрэ будагаа эдхэхэ,
Зунай үглөө
Зурагаа дэлхэн байна лэ:
Дабшалан нуулан
Догойм долоон уланууд
Түүхын баялиг
Толгой соогоо багтаахан
Ухамай сэсэ
Үндэр наһата үбгэдтэл,
Үбэрөө нуулин
Үнтэй тамхяа гаргажа,
Урма баяртай
Утаа бааюулан жарганад,
Хабтагай дайдын
Хасар хэмээхэн таалаһаар
Эргын манан
Эбигээлтэ дээгүүр саашална,
Нойргоо һэрһэн
Нуга талын норуугаар
Үргөө сэлмээн
Үнгын сэсгүүд задаржа,
Үлзы нютагайм
Үнжэгэн шарай бадарна,
Нюуса бодолдоо
Номгон далай руу шүлгэлхэн
Догойн горхон
Долгёо эмэрин түлхнөөр
Буурагшанай зүүхэнээр
Бушуухан урагшаа мэлмэринэ,
Шулуутайн араар
Шуран хүлэгүүд инсагаалан
Морин хуурай
Уран хүгжэм хануула,
Үнэс, тугал
Үлэнгын голоор мөөрэлдэн
Үхэр бүрэгэй
Нүхэр абяа дууряана,
Баршяа эрэнэй
Баруун эгсэ үндэртэ
Хомхой нэгэнэй
Хобдог ханай бэсүүлхэн
Буугай абяан
Дуугай байдал таһалжа,
Хэбэл соогоо

Хэслэс гээһэн ногоон
Пүнөө хэзэйн
Пүрөөтэйгөөр уйлаба,
Үндэрлэн үдэрэй
Үүдэс элихэ багта
Залуу айлдай
Золын сэхэр бадаруулан
Хүүгэн нялха
Хонгёо дуугаа эдэлгэн
Хүгшэн эжынгээ
Хүдэр алыган-улыг соо
Үндэр булын
Үрнэ болон тэршэлбэ...
Шэдитэ байгааи
Шэрэ будагаа асарган
Зунай үглөө
Зураглажа халирһаар
Удын тэн руу
Уран бэлгээ шүлгүүлбэ...

Пара наранай
Пэлгэлдээ анхарһаар,
Үдэр хүнини
Үлхэдөөс анжарһаар,
Залуу наһам жороолоо,
Замаа шүлгэн гороолоо.

Үнэн худалай
Үһэрилдөөс шэнжээр,
Жаргал зоболонгой
Жама ёһыс сэнгээр,
Дунда наһам үнгэрөө,
Дура зүрхэндэм мүнхээрөө.

Үс сагай
Үср соогуур тамарһаар,
Үлгэн дэлхэйн
Үлгы соохоно амарһаар,
Энэ наһам эдэшээд,
Эрмэлзэнэл дээшээ.

САГ

Пүнийн харанхыс
Пүнөөхэ шадалтай,
Үдэрэй хайханыс
Үршөөхэ шэдитэй
Саг-хэштэг
Шамдан урдана,
Саг-хэштэг
Замдам мурдэнэ,
Буруу-зүбэс
Баталха аргатай,
Зүрюу аашыс
Зөөлрүүдхэ эдигтэй
Саг-заргашан
Сахиюсамнай гээшэ,
Саг-заргашан
Пахиюһамнай байха,
Уйдхар гашуудал
Баяраар хэлгэдэг,
Уладай найдал
Бахархан дэмжэдэг
Саг-аргашан
Сэдхэлэймнай эмшэлнэ,
Саг-аргашан
Пэшхэлэймнай тэбшэнэ...
Саг-засаг
Хүнтерүү эрыюулгээр
Саашаа дабишана
Хүрдээс эрыюулдээр...

Уншагшадаймнай туршалганууднаа

Баяндадай Доржиев 1949 ондо Ага, Могойтын бэлшэртэ, Үүлэн Хаан обоогой үбэртэ оршодог Үрөөнэй нютагта түрэнхэн юм.

Догойн найман жэлэй, Зугаалайн дунда хургуулинуудта хуража, эрдэм мэдэсын шатанууды шуудалхан. Дунда хургуули дүүргээд, «Россия» колхозой хонишоноор ажаллаа. 1970-1975 онуудта Бурадай хүдөө ажахын дээдэ хургуулида хуража, зоотехник мэргэжэлтэй болоһон.

1995 онһоо эхилжэ Догой нютагтаа арадай театрай режиссёроор хүдэлнэ. Баян-Далай Доржиевич Агын округой соёлой габьяата хүдэлмэрилгэшэ гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэн.

Мүнөө уншагшадай анхаралдаа хүүлэй үедэ зохёохон шүлэгүүдыень дурадханабди.

МҮНХЭ ДУНАЛ

Мүнгэн мүнхэ дунал -
Мундаргада хүшөөгдэхэн аршаан.
Мэлмэн харахан дунал -
Мээхэй хүүхэнэй нулимсахан.

Гансахан унаһан дуналһаа
Ганга мурэн бүрилддэг,
Гансахан бууһан дуналһаа
Газар дэлхэй ундалдаг.

Дунал нюдэндэм үзэгдөөд,
Долоон үнгөөр болонгтоод,
Дунал нюдэндэм мэлмэрээд,
Дуранай хүгжэм эдэлгээ.

Хүхэ тэнгэрийн дунал,
Хоёр нюдэнэй дунал -
Хоюулан нийлжэ бүрилдөөд,
Хүрһэтэ дэлхэйгээ жэгнэнэл,
Хүнэй сэдхэл хайлуулажа,
Хэтын зула бадарганал.

Мүнгэн мүнхэ дунал -
Мүнөө үсын жаргал,
Мэлмэн харахан дунал -
Мэгдүү басагадай гуниглал.

Дунал, дунал дуһалыш,
Дуулим дайдаа сүршынэ,
Дуһал, дуһал дуһалыш,
Дуунай аялгаар хангюурдынэ.

ЯАЖАШЬЕ ЯБАНАА
МЭДЭНЭГҮЙБ...

Огторгойн сэнхир уудамда
Орьсһон бодолни төөришөө,
Олоһон гансынгаа хараһада
Ошотоһон сэдхэлэни хайлашоо.

Хайшаашье хараһанаа мэдэнгүйб,
Хооһон толгоймни мэнэришөө,
Юушыс хэлһэнэй ойлгоногүйб,
Юрэл ухаамни бэларташөө.

Харгыем заадаг хайратамни
Халташыс хаа, намайа захадьш.
Хүлгөөтэ юртэмсын залаашье
Хүрмэлдэхэн сэдхэлдэм хайлуулыш.

Ажабайдалай нангин хургаалыс
Аргагүй хайханаар ойлгуулыш,
Алтан наһанай галханыс
Асар гугамтадам бадаргыш.

Төөриһэн хүнэй харгы
Түбл дэлхэйгээр дүүрэнэл,
Түгэншлэн амитанай зүргэ
Тэндэш элдэш үзэгдэнэл.

Хүн амитанай сэдхэлыс
Хүндэмүүшэ ёһоор хайрлаа,
Замаа алданан зоной
Залуурын болон үдэшэс.

Панаа сэдхэл зүрхэндэнь
Пара, нара бадаруулаа,
Манарһан хүлгүү сэдхэлдэнь
Мүнхын зула бадараа.

ҮБГЭНЭЙ ҮНДЭР
НАПАНАЙНЬ
ЗУРАГЛАЛ

Хорин нэгдэхэ зуун жэлэй эхин
Хорсогой үбэртэ нуна, наһатай үбгэн
Үнгэрһэн жэлнүүдээ ухаандаа шэбишэнэ,
Үни болоһон ушараа наһан энэбхилнэ,
Гаһаяа амандаа зуунтай тэнюун зандаа,
Галтай нюдэнийн хараса мүнөөхи зандаа
Гансал нюур шарайн гурьдөөд уршыһан,
Бүхэриг томо шиираг бэнь, хөөрхэй,
Бүхэртэр модондол бүгтышэһэн,
баарһан даа.

Хоёр гарайн алыган холоод,
үнэ эдэгшэнхэй,
Хэсүү үсын байдал хануулыш
хэбэртэй заатагүй,
Энэ үбгэнэй ябаһан ябадал

Баян-Далай ДОРЖИЕВ

тоолоһонтой тоогүй,
Эртэ урдын түүхэ боложо болохол, гайхалгүй.

Бага балшар наһандаа баяд нөсдой зараса,
Баһашье томо боложо торниходоо,
байдалаа зохёогшо,
Хубисхал болоод, урагша хойшоо гүйлдөөн -
Улаантан, сагаантан,

засаг түрээс булялдаан,
«Граждан» дайн, орон нютагай хубилаан,
Гараан,орон, газар дэлхэйн хүлгөөн,
Удааншыс болонгүй үмсын

байдал үмхирөө,
Уржа гараал коммуна, артель, колхоз,
Хамтын байдал хүгжэн забдаа эли тодоор,
Хамагай эхиндэ батаар жагсаа арад зон.

Жэлнүүдыс хубарин үнгэрөө
мэдгдэнгүй түргөөр,
Жэгшүүритэ муухай дайсан гэгтэ орожо,
Эсэгын дайн эхилэ бэлэй тийхэдэ,
Эжы абын хубүүд мордожо дайнда

габиһагай,
Дайгаа даража, даагаяа һүүлдээл
сэрэгшэднай,
Дайда дэлхэймнайшыс амилиа хэбэртэй
тэнинхэй,
Дайнай һүүлээрхи хүшэр жэлнүүд
жэрылдээ.

Хохидоһон байдал дары түргэн һэргээгдээ,
Хото город, хүдөө нютаг
танигдашагүйгөөр хубилаа,
Арад зоной хүүсэн - ажалай шэн габьяа,
Аргагүй тодоор хараһада -

амжалтын хүсэн,
Пайхан байдал нара нарандал ялараа,
Паруул сэлмэг огторгой
hanaгдашагүйгөөр гэрэлтээ.

Коммунизмын үүдэн үргэн
дэлисэйтэйгээр нэгдээ,
Хамтарһан ажыхынууд халуун
ажалаараа суурһаа.

«Мүнөө үсын байдал ойлгоһын
аргагүй гэхээр,
Мүнхэ бэшэ даа,
хүнэй наһан, халагламаар...»
Мүнөөхи үбгэмнай хорсогойноо

үбэртэ нуунай,
Үнгэрһэн ябадалаа ойндоо
тэхэриюуны хашалгүй,
Үнэн, буруус заатагүй

сэдхэлдээ ойлгонхой,
Үлзы хэшэг, буян заяана үри бэснэргээ,
Үндэр ажалай амжалта
үрешэн арад зондоо.

ДУУЛИМХАН
ДОГОЙМНАЙ

(Дуул)

Дуулимхан Догоймнай домогоор
дэлгэрээд,
Дуунай хүгжэмөөр талаа жэгнээ,
Дуран эбэрхэн басагадай харасаар
Дуулата нютагтаа үрелээ заяагаа,
Дабталга:

Энхэргэн хайхан нютагысми
Эсэгэмни намдаа залгуулаа,
Эгээл сэнгэйхэн наһысми
Эхэмни намдаа бэлэглээ.

Аажамхан нютагтай ажалаараа суурһаад,
Арбай таряагаар талаа бүрхөөгөө,
Айдар шамбайхан хүбүүдэй алхасаар
Аянгата нютагтаа хэшээ бэлэглээ.

Дабталга,
Бууралхан Догоймнай уняаран манараад,
Бусажал эрхэдгэм бахархан мэдэшлээ,
Бардам зантайхан аханарай хургаалаар
Байсага нютагтаа буянгаа хэшээгээ,
Дабталга.

Аха үеын элитэ поэт Шираб НИМБУЕВАЙ түрэнхөөр 100 жэлэй ойдо

АЖАЛША БҮХЭРИГ ХҮН БЭЛЭЙ

ратайм мэдэхэдээ: «Зай, бишни энэ гурьба соо хэбтээд хүлээһүү. Ши ошожо, хэрэгээ бүтээгээд ерыш даа» гээд, намайе таби-жархинан юм. Тээд би хэрэгээ бүтээгээд лэ хөөргөө бусаа хүн наабзаб даа, хайшаа ошохо хүн гээшэби, - гэжэ нагаса хөөрэдэг юм лэн. Нүүлдэнэ табяад онуудай эхээр нютагаа бусаа ерэхэдээ, нагаса зорюута Шираб Нимбуевичтай уулзһан юм. Нүүлдэнэһье город ерэхэдээ, поэдэй мэндэ байхада, ходол хүрэдэг, уулзадаг байгаа.

Ш.Н.Нимбуев ажалдаа тон хангалгатай, нарин нягта юм лэн. Бурядай номой хэблэлдэ ажаллажа байхадань, ходол ородог, гар бэшгүүдые нарин нягтаар түхэлдэнэ оруулжа байхыень харадаг бэлэйб.

1966 ондо гараһан «Эх тухай поэмыемни», 1969 ондо хэблэгдэлэн «Эсэгдээ бэшэг» гэнэн номыемни Ш.Н.Нимбуев редакторлаһан гээшэ. Түрүүшымни ном соо редакторай ханаанда таарахагуй зүйлүүд байгаа. Үнэхөөрөөшье, үнэн бодото нюрнууд байһан хоёр героингоо газар-лажар-хһан байгаа шууб.

Нүхэ-аар! Эдэ зонойшни үри хүүгэд мэндэ ябаа бээ. Иигэжэ дайража болохогуйл даа. Энээ-нээ өөрынгөө гараар заһажа үзэл даа. Минни заһажархёо наа, шинни ханаанда таагүй байха. Шүлэг бэшэхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ гэжэ бүхы наһаараа шүлэг үлхэжэ ябаһан хүн хадаа һайн мэдэнэ гүби даа, - гээд, гар бэшгэһье гурбан үдэрөөр бусаа-гаа бэлэй.

Бодожо үзэхэдэм, редактораймни хэлээшэ зүб байһан байгаа. Нүүлдэнэ заһаһанайм эсэстэ:

Таабари түрүү
Тажагар харагшан-
Тая! - гэдэг **Мухагшан,**
Энеэжэл ходо ябадаг
Үбгэжөөл Холлоо Радна,
- гэнэн мурнууд зохёогдоо.

Шираб Нимбуевич эдэ мурнуудыем уншаад, һөөл урмаһан:

- О-һоо! Энэшни тэд ондоо, зохид болошоол даа. Иимэл ха лэн, шаймай! - гэжэ байжа бахархаа бэлэй.

Ургажа ябаһан залуу бэшээшэдые дэмжэхэ, үргэхэ гэжэ аһан

ДАЙНАЙ ҮЕЫН ШҮЛЭГҮҮДНЭЭ

Шабхан үгэхэ ёһотойш!
Энэ — бидэнэй уялгал,
Шухалын шухала, зорилгол!

Дайсанаа дараһан хойноо,
Илалтаа абаһан хойноо
Арад хатуу асуудал
Шамда тулган асуухал:
— Арадай дайнай үедэнэ
Илалтын агуу хэрэгтэнэ
Үгһэн туһаш алин бэ,
Хэһэн хэрэгш алин бэ?
Тинхэдэнэ дуугай байгаа наа,
Ама хоһон һуугаа наа,
Тэрэһнээ зүдэг юун байхаб,
Тэрэһнээ муухай юун байхаб!
Арад шамһаа жэрхэхэл,
Ханиш шамһаа тэрьелхэл!

БЭЛЭГ

Бэлэгыемнай абыш,
Баатар хүбүүн боец,
Энэ ноһон оймһые
Эжым оёо, гоёогоо,
Энэ нонин гааһые
Абам һинлээ, дархалаа.
Энэ хурьган бээһые
Намгам инжэ гадарлаа.
Энэ дулаан дэгэлые
Эжым инжэ хяззалаа.
Хубсаһыемнай үмдэжэ,
Һанааһемнай тэгшэлыш,

оролдодог, халуун сэдхэлтэй хүн байгаал даа. Хөөрүү, хүхүү, хүүгэд шэнги уян сэдхэлтэй хүн байһыень Филипп Ильич Балдаев, ондоогоор хэлбэл, ФИБ ШИБ хоёрой «үрөөһөн бөөрө» болохо нүхэрын Ш.Н.Нимбуевич түрэнхөөр 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан теледамуулгада хабаадахада хэлээ агша лэн: «Шираб бидэ хоёр нилээн нүхэсэлһэн зон гээшэбди. Нүүлэй һүүлдэ ФИБ ШИБ хоёр боложо нэгдэбди. Бинь зураг зурахаб, тэрэм шүлэг бэшэхэ. Тээд бинь анханһаа ФИБ гэжэ гараа табидаг байһан аабзаб даа. Нэгэтэ Шираб-ни хэлбэбэ: «Шинни ФИБ байнаш, бишни хэн болохом ааб? Кукрыникһүүд шэнги, нэгэ нонин юумэ ханаалши гээбэ. Хонулан удаахан бодожо үзэббди. Бинь хэлбэбэ: «ФИБ ШИБ хоёр» гээд лэ гаргадаг байял! Юун гэһыем Ширабни дахин лабла-жа асуугаад, угаа ехээр хүхиде. «ФИБ ШИБ, ФИБ ШИБ» гэлдэ-жэ байгаад, хоюулан тэбэрлэдэ, үхиүүд шэнгээр дэбхэрлэ-дшоо һэмди...

Хүбүүниинь - Намжил Шираб-ович Нимбуевич арасаһагуй ехэ бэлигтэй поэт байһаниинь мүнөө элэрэнхэй. Намжилайнгаа Москвагай Литературна институтта хурахаа ороходо, Шираб ахатан яатараа баярлаа гэшэ нэм. Үшөө хургуулида хуража яба-

хан Баярма басаганайнгаа Москва ошоод, ахатаа уулзһан тухай сэдхэлээ уяруулан сэгнэжэ: «Нонин гэхэдэ, нүхэр, хэлэгүй Нимбуугай хоёр аша мүнөөдөр Москвада уулзажа байнабшэ-бы даа! Нонин бэшэ гү?» - гэжэ нютагайнгаа хүнүүдтэ хөөрһэн байдаг.

Үшөөндэ дайрагдажа, хэлэгүй болоһонһые наа, ажалша бүхэриг, улаан сурбаяа жэншэдгүй тэжээдэг байһан эсэгынгээ хадхалаатаад, гэнтэ наһа бара-шахада, нилээдгүй үншэрһэн, гэнэгэрһэн Шираб Нимбуевич иматгал Совет засагай ашаар мурөө олооб, үри хүүгэдни эрдэм шудална гэжэ ойлгодог байһан байдаг. Энэнь зүбтэй. Ехэ басаганнинь Любовь Ширабовна хэлэ бэшгэһэй дээдэ мэргэжэлтэн, Намжил Ширабович Литературна институтта хураһан, Баярма Ширабовна дээдэ эрдэмтэй физик, Баир Ширабович — физик-теоретик. Тинмэнэ зохёолнуудайнгаа олонхидо, илангаяа поэмнүүд соогоо Совет засагые, Октябрийн хубисхалые, Ленин багыһы магтан дуулаһаниинь ойлгосотой.

Гэхэтэй хамта поэт Ш.Нимбуевич зохёолнууд иматгал ура хашхарһан аялгаар нэбтэрэнхэй гэжэ ойлгохо хэрэггүй. Тэрэнэй сатиричкэ зохёолнууд, баснинууд унтаршагүй залитай, ямарһые үе сагта зохихол ёһотой юм. Жэшээ болгон: «Һааюур Хама», «Зонһоо эшэһэн зоотехник» гэнэн сатиричкэ шүлэгүүдыень, хүүгэдтэ зорюулаһан зохёолнууд сооһонь «Эрбээхэй ягааад хэлэгүй болооб?», «Сурхай», «Буха хулгана хоёр», «Һарһан эрбээхэй» болон бусад онто-хонуудыень гэмдэглэе.

Олохон жэлдэ «Буряад үнэндэ» («Буряад-Монголой үнэн» байхаһаан) ажаллаха зуураа, энэ газэтэдэ «Сатирын булан», «Мархайн аша Тархай», «Толитой Жэбжэлтэ» гэнэн нэмэлтэ гаршагуудые байгуулаһан, үдэрэй темэдэ уран хурса фельетонуудые бэшэдэг габьяатай байгаа.

Ондоо ажалда - Бурядай номой хэблэлдэ ошоодшые байхадаа, тэрэл газэтэдэ ходо ердэ, шүлэгүүдэ, фельетонуудаа толилуудад байгаа.

Минни ажаллажа эхилээд байхада, нэгэтэ орожо ерэхэдэ: - Мүнөөдөрһөө «Буряад үнэндэ» ФИБ ШИБ хоёрой ажал эхилхэнэ гэшэ! - гээд, архиншан тухай айхабтар хурса зураг, мүн дутуугүй хурса шүлэгтэйгөөр стол дээрэмнай табяа агша лэн. Тингэжэ «Буряад үнэндэ» ФИБ ШИБ хоёрой булан бини болоһон юм. Яагаад эдэ хоёрой хамтаралай бүрилдэн тухай дээрэ хэлэгдэе. Ш.Н. Нимбуевич наһа баратар энэ булан «үйлэдэжэл» байгаа юм...

Эсэгынгээ - поэт Ш.Н.Нимбуевич ямар ажаллаа хүн байһые 70 жэлэһнь ойдо зорюулаһан һайндэрэй М.Горькийн нэрэм-жэтэ номой ехэ санда болоходо, Баярма Ширабовна басаганиинь онсолон тэмдэглэе лэн: «Манай эсэгын бүлэдэ дүрбэн үхибүүд байгааби. Городой хэмжээгээр манайхид олон хүүгэдтэй бүлэ байһан байна. Эсэгын ганса салин хаана хүрэхэ бэлэй даа. Тингээд лэ абамнай, барһан бидэнээ тэжээхынь, хубсалуулхынь тула бүхэли һүниндөө һуудаг, бэшэдэг, оршуулдаг байгаа гэжэ би мүнөө өөрөөл эхэ болоходо ойлгооб...»

Шираб Нимбуевич Нимбуевич түрэнхөөр 90 жэлэй ой эдэ үдэрнүүдтэ гүйсэбэ. Тэрэнэй ямар хүн байһыень зураглан харуулаха гэжэ оролоод, зохёолнууд тухайнь ехэ юумэ бэшэбэ-гүйб. Үе саг тухайдань, уран зохёол тухайдань тэрэнэй 80 жэлэй ойдо зорюулаһан статья соогоо халта дэлгэрэнгыгээр бэшэ-һэн хүм. («Байгал» сэтгүүлэй 1990 оной 6-дахи дугаар соо толилогдонан «Нимбуугай Шираб тухай үгэ» гэнэн статья тухай хэлэгдэнэ).

Энэ поэдэй зохёолнууд гүйсэд шэнжэлэгдэһгүй, үнэн сэгнэлтэдэ хүртөөдүй гэхэ байнаб. Мүнөө БГУ-да хуража ябаһан оюутад дундаһаа ехэ шэнжэлэгшэд ургаха, бүхы зохёолшо-дой, тэрэ тоодо Ш.Н.Нимбуевич бүтээһнүүдые ёһотойгоор шэн-жэлхэ аабза гэжэ этигэе!

Цырендулма ДОНДОГОЙ.

«Буряад үнэн»,
2000 оной апрелин 13.

Шираб НИМБУЕВ

ЭЖЫН БЭЛЭГ МҮНГЭН ГҮҮ

Хүгшэн эжым хайрсалтаа
Хадагаар боһон гуутай лэн.
Аша эзэнэр бидэндэ
Иижэ хэлэдэг зантай лэн:
«Энэ минни энжэ гуу —
Түрхэм эжым үгһэн гуу»...
Гэнтэ нэгэ үлөөгүүр
Үнэндэлһэн хүбэһгөөр
Гуугаа аршаа ялартар,
Мүнгэн гэрэл тататар,
Булхартан гуугаа мансылаад,
Бүтүүхэн гаража ябашо.
Хоһон булхар һанжуулаад,
Орожо ерээд хэлэшөө:
— Саада наады мэдэдэг хүм,
Сагаан харые илгадаг хүм.
Архун һайхан орондом
Занал тудад байхадань,
Арад нийтын жаргалдань
Дайсан обтоод байхадань,
Гуушые намда хайрагуй,
Юуныһе намда хайрагуй.
Үргөөб гуугаа фонддо
Үнэн һайхан сэдхэлһээ.
«Бахын шүлһэн далайда
Нэмэри» гэдэг үгэ бии.
Арад нийтын фонддо
Нэмэри болог минни гуу.

НҮХЭРТЭ

Хэсүү сагта аминая
Хараад байха ёһогүйш,
Илалтын түлөө хүсээ

Зэбүүн дайсанаа добтолжо,
Зүрхынь хаха жадалыш!
Халуун дура этигэлнай
Эдээн соомнай шэнгэнхэй,
Илахын хүсэл юрөөлнай.
Эдээн соомнай багтанхай.

ГУРБАН АЙЛШАД
Соорхой хүнэг дүрбье,
Тэһэрхэй примус табые
Нюрган дээрэ ашанхай,
Гартаа тэлэн баринхай
Жэжээн айлшад манайда
Орожо ерээд:
— Танайда
Хүүрхэй хүнэг байна гү,
Соорхой гүсэ байна гү?
Үшөө хуушан юун байнаб,
Өөрэ ондоо юун байнаб?
Бидэ түүжэ абахамнай,
Илалтын түлөө үгэхэмнай.
Заводой адар пэһэндэнэ
Орожо түрүүн хайлаха юм,
Тингээд дайсанай толгойдонь
Залин боложо бууха юм, —
Гэжэ хэлбэбэ нэгэниинь;
Тэрэһнэ байба нүдэниинь,
Заһан татаба хоолойгоо,
Шэртэн хараба намайгаа.
Хуушан домбо дүрбье,
Гуулин забьяа нэгые
Оложо үгэбэб айлшадтаа,

Айлшан хэлбэбэ: «Һайн даа!»
Лшаа тээбэрэе хангирган,
Ашаар домбоо хонгирган,
Гаража тэдэнэр ябаа лэн,
Хүршын тээшэм ошоо лэн.
Солбон сомор багашуул,
Һэргэг шуумар нүхэдүүд!
Айлай газаа зооогуур,
Амбаар сарайн булангаар
Һонор нүдөө гүйлгэгты,
Хаядаһан металл агнагты,
Олзоо орондоо тушаагты,
Хүсэндэнэ хүсэ нэмээгты!

ГИТЛЕРЭЙ ДҮРСЭ
Хүбүүм жаахан — найматай,
Хурса сагаан шарайтай,
Элдэб юумэ зурахадаа,
Гайхалтайхан бэрхэ юм,
Классайхининь барандаа
Зураашамнай гэдэг юм.
Гитлеры тэрэмни
Зураад намдаа харуулаа,
Ажаглажа хараһамни,
Гитлер нээрээ бээрээ:
Нүдэниинь бэрэ бэлтгээр,
Тэһэрхэхээ байһаншуу,
Гүзөөниинь тэрэ тэнжэгээр
Бисаршахоёо байһаншуу,
Хамарын зара зантагар
Этэрхэжэ жэрхэмээр,

Шүдэниинь ара арзагар
Аймхай хүнэй зүүдэлмээр.
Йоурайнь түүхэл харахадам,
Хирид байһан нохойдол.
Бэһынь түхэл харахадам,
Зүнтэг бодон гахайдал...
Тэрэһнээ хүбүүм шуу татаад,
Хаха бажуун түлжэрхөө.
Дайсанаа дараһан баяртаа
Үндөөд духым таалажархөө.

АБАРГА ЕХЭ ХҮСЭН
Хатуу гэгдэн алмазые
Отолхо зэмсэг байдагыһе наа,
Хатуу гэгдэн буладые
Хайлуулха хүсэн байдагыһе наа,

Агууехэ зоригыемнай
Һэндэхэ зэмсэг байхагүйл,
Абарга ехэ хүсьеяемнай
Һэтэлхэ хүсэн байхагүйл!

Үргэн түргэн мүрэниин
Хааха арга байдагыһе наа,
Үндэр шулуун хабсагыһе
Буталха шэди байдагыһе наа,

Гагнамал хатуу барисааемнай
Һалгааха арга байхагүйл,
Шэрээмэл нэгэн һаналыемнай
Һандааха шэди байхагүйл!

Агуу Илалтын 65 жэлэй ой

ҮНДЭРЫЕ ТУЙЛАНАН НАНАН

Н. В. БУТУХАНОВ Кабанский аймагай Корсаково нууринда 1924 ондо түрэн. Эдир залуунаа хүдөөгэй бүхы ажал амталһан. 1942 ондо фронт мордожо, түргэн болзорой Забайкальска пулеметно-минометно училищи дүүргэһээр, 1943 ондо Рославска дивизидэ абтажа, Сталинградтай шанга байлдаанда хабтажа, эрэлхэг зоригтой байһандаа, Сталингай баярай бэшэгтэ хүртэбэ. Курска ехэ байлдаанда пулеметно взводой командир Николай Васильевич дайшалхы габьяа харуулжа, Улаан Одоной орденээр шагнагдаба. Сэрэгэй талаар бэлдхэл сэхэтэй байһандань, Белорусска фронтын артиллерийскэ полкын багшаар томилогдоод, 7 выпуск офицернуудыс хургаба.

Буряадай областной комитедэй нэгэдэхи секретаряар ажаллахадаа, залуушуулысхүдөө гаргажа, комсомольско-залуушуулай фермэ, отгара, бригада эмхидхээ. 1950-ял онуудаар хүдөөдэ культбазанауд үргэнөөр баригдаба. Культбазада суглаан, концерт, кино болодог байгаа, наймаан, аптека, эмшэн хүдэлдэг хэн. Буряадай МВД-гэй министр байхадань, томохон село, нуури бүхэндэ участково милиционер ажалладаг хэн. Квартал бүри сельскэ схол үнгэргэжэ, архи тамхишанине зэмэлдэг, тэдэнэрые нютагай радио, газетэдэ, партбюро, комсомольско суглаанда зүбшэдэг хэн. Женсовет, товарищеска сүүд, дружина архитай, муухай ябадалтай гэмсэдэг байгаа.

Комсомолой обкомой, партиин обкомой секретарь Николай Васильевичай соёлой, искусствын халбарыда шэнэ амисхал үгэһыень би найн мэдэнэб. Мүнөө үндэр наһатай болобошье, дайшалхы, ажалтай олон орден медальнуудтай Николай Васильевич КПРФ-эй гэшүүн, оратор заншалаа алдаагүй, гүб гүрбэгэр зандаа ута наһаяа жаргалантайгаар дабаһаар!

Владимир БАТОРОВ.

Сэрэгшын Алдар Солын бүхы орденуудай кавалер

БАТАГАЕВ СЕМЁН ИВАНОВИЧ

С.И. БАТАГАЕВ Ольхоной аймагай Онгурен нютагта 1915 ондо түрэн. Багаһаа Байгал далайда загаһа барыдаг, ой тайгаар агнадаг хэн, Госрыбзаводто загаһашанаар ажаллаба. Баргажанай-Адагай 7 жэлэй хургуули дүүргээд, загаһанай заводто прорабаар ажаллаба.

1941 ондо Улаан Арминин албанда абтажа, Забайкалин сэрэгэй округто жол соо сэрэгэй, политическэ хуралсал гараба. 1942 ондо Калининска фронтын тусгаар стрелково 74 бригадада Гжатск, Чернушкин городуудыс дайсанһаа сүлөөлэлсэжэ, снайпер Семён Батагаев дайшалхы баатаршалга гаргажа, 10-дахы стрелководивизиин баярай бэшэгтэ хүртэбэ.

Смоленск, Духовщина, Ельня, Рославль городуудыс сүлөөлэлгэндэ хабаадажа, фельдмаршал Г. Клюге арминне бута сохилсожо, Калининска фронтын генерал-полковник А. И. Ерменкин баярай тэмдэгтэ С. Батагаев хүртэбэ. Прибалтикада Неман мүрнинне гаталхадаа, Батагаев модоор онгосо, нал дархалаад, полкын сэрэгшэдыс нэгэһыс гээлтэгүйгөөр нүгөө эрьедэнь гаргаад, плацдарм эмхидхэбэ. Энэ хэрэгшын

үндэрөөр сэгнэгдэжэ, С. И. Батагаев Алдар Солын III шатын орденээр шагнагдаба.

Вильнюс городналарой соо байрлаһан немецкэ штабгай харуушанине амидыгаар Семён Батагаев штабтаа тушаажа, немецүүдэй түсэб мэдэжэ абагдаба. Энэ «хэлэй» ашаар 3 үдэрэй, хүнин туршада генерал И. Д. Черныховскиин арми Вильнюс городыс немецүүдхээ сүлөөлбэ, С. Батагаев Алдар Солын II шатын орденээр шагнагдаба, 1944 ондо Вильнюс городой хүндэтэ эрхэтэн болобо. Инстенбург, Лада, Кенигсберг городуудай байлдаанда ахалагша сержант С. И. Батагаев 37 немецүүдыс халгажа, Алдар Солын I шатын орденээр шагнагдаба. 1945 ондо япончуудыс бута сохилсоод, 1946 ондо Алдар Солын бүхы орденуудай кавалер дайшалхы орден, медальнуудтай нютагаа бусажа эрэ. Нэгэ хонин баярай бэшэг Маршал К. Рокоссовский Семён Батагаевта бэшэһэн: «Би буряадуудыс найн мэдэхэб, тэдэнэр буудахадаа мэргэн, бүхы юумэндэ дүйтэй, хургаалтай, шадмар арад!»

Владимир БАТОРОВ.

ПОХОРОНКУ ПОЛУЧИЛИ ... ЧЕРЕЗ 50 ЛЕТ

Для многих, особенно для тех, кто потерял своих близких, война продолжается по сей день.

«Мы долго шли к победе, Мы к ней еще идём». ... 1941 год. Впервые ждши войны из села Аргун Курумканского района отпразднили на фронте в числе других три брата Дандаровых: Аюша, Цырен (Дальба) и Дугар Бадмасвичи. Цырен и Дугар вернулись в конце войны, заслужив много разных наград. У Дугара среди прочих были два ордена Солдатской Славы. В те годы никто не носил этих орденов. Один его товарищ, воспользовавшись тем, что Дугар контужен и забывчив, попросил у него эти ордена и не вернул – присвоил. Говорили, эти ордена очень пригодились ему в житейских делах.

До войны Дугар работал учителем в Иройской школе Селенгинского района. После войны начал работать в Аргадинской школе, но контузия, полученная на войне, мешала работать с детьми. Не жертва ли войны?! Цырен Бадмасвич после войны работал в колхозе по своей специальности бухгалтером.

У братьев родились дети, и все они вышли в люди. Их очень много, если писать о них, то получится целая книга. Например, в семье старшей дочери Цырена Розы Цыреновны и Шагдара Эрдынеевича Эрхитуевых пять врачей.

Старший брат Аюша воевал на Калининском фронте и считался без вести пропавшим. До войны работал кузнецом в колхозе, был мастером на все руки: подтверждением тому – построенные им дома, разные тележки и санки, и даже велосипед, на

котором каталась вся деревенская детвора. Шли годы, десятилетия...

И вдруг такая неожиданность: весной 1992 года Курумканский райвоенкомат вручил родным похоронку: «Дандаров Аюша Бадмасвич погиб в бою 23 марта 1942 года и похоронен под деревней Дорогино Калининской области».

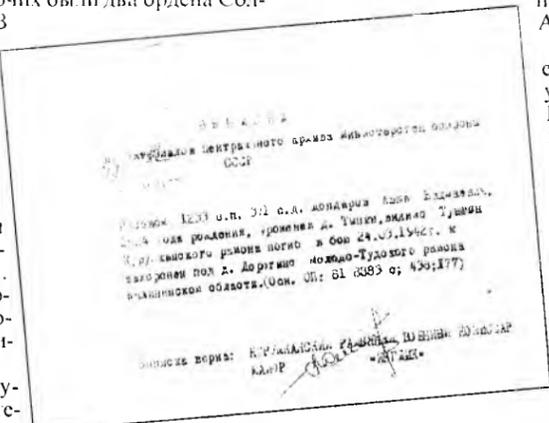
Ровно через 50 лет – полвека. Не дождался его возвращения и даже печальной этой вести ни его жена Соижид, ни старший сын Абидо.

... Абидо Аюшевич – заслуженный учитель, работал в Курумкане, Дырене – завучем и директором школы, пересхав в Улан-Удэ, построил школу № 18 и стал ее первым директором, затем его перевели в той же должности в педагогическую № 1. Вместе с супругой Зинаидой Цыбиковной (физик) воспитали пятерых детей: есть среди них инженер-радиофизик, экономисты, учителя.

Средний брат Сергей – физик, заслуженный работник образования республики, 40 лет проработал в системе народного образования на разных постах. У Сергея Аюшевича и Жигжидмы Батусвны три дочери: врач, экономист, юрист. Растут внуки и внучки.

Младший Владимир – заслуженный зоотехник, работал в Курумканском сельхозуправлении, директором совхозов «Дыренский» и «Гаргинский». Жена Надежда Аюшевна – учительница русского языка и литературы. Две дочери – экономист и учительница. Внука и внучка – студентка и школьница.

Жигжидма МУНГУНОВА-ДАНДАРОВА.

АРА ТАЛАДАА АЛДАРТАЙ

1941 оной июнь харын 4-дэ Хуртага нютагай эхин хургуули 27 үхибүүд дүүргэжэ гараа нэмди. Тэрэ намартаа Үлэгшэнэй ШКМ-дэ нураха үнэмшэлгэнүүдыс абанхайнууд, ехэ баяртайнууд Ульяна Алексеевна Ухантулова, Антонина Тимофеевна Бажеева, Цырен-Дулма Дылгырова, Дугар Жибснович Ульсетеув багшанартаа үдэшүүлжэ тараа бэлэйбди.

Тэрэ гэхээр арай-шамай хахад харын үнгэрэмсөөр, «дайин» гэхэн үгэдууламсаараа, нютагаймин хүн зоной ухаан болдоло ямар гэгшын наһаа зоборитой, хатуу үе сагыс угтаһан зондо туданһан үйлэ, тамыс дурсахада, зосоо багтахаар бэшэл даа.

Тэрэ үедэ 12 наһатай гүлмэрхэн ябаһан би найн, муус нигаха ухаа оронхой, элдэб эсын хурисалда абтаагүй, сэрбэрхэн арюухан сагайһаа намгырыс ханахада, жэгтэйхэн байдаг лэ даа. Хуртагын эхин хургуулине бүхы наһанаймин гайхамшагта «университет» гэжэ дурсадагби.

Дайнай хатуу сагыс дабажа гараһан 27 үетэн нүхэдэймин дундаһаа 4 хүн мүнөө мэндэ үлэнхэй ябанабди. Гүлмэр бага наһандаа хамтын ажалтай бүхы халбаринуудта бээс гамлангүй, үлэн хооһоор, үлдэжэ дааража ябаһандай наһан нимэл байхаар намда ханагдадаг юм даа.

127 айлуудыс хамтарууһан Баруун Бургалтай нютагаймин «Большевик» колхозой бүхы ажаһуугшадай дунда боргожоһон минин наһандаа сугларһан бодомжонуудыс захиһаань абан хөөрэхэ болоо һаа, заха хизааргүй шонгээр ханагдаха юм.

Минин түрэн нютагай бишыхан колхозой хүдэр шамбай ажалладнай, 89 эршүүлнай дайнай үедэ Эсэгэ ороноо хамгаалхаа мордожо, хэды ехэ гарза, хохидолдо ороһыс наһан дурсахада, Агуу Илалтын үнгэрһөөр 65 жэлэй ойе угтажа байхадаа, тэрэ сагыс эрьен ханахада, айхатбар хүндэ байдаг юм даа. 38 эршүүлнай дайнай газарһаа нютагаа бусаха золгүй байгаалдаа. 51 ажалладнай нютагаа

бусажа эрбэһыс, мүнөө үедэ хэншыс үгынь харамтай байдаг.

Бүхы юумээс фронто, бүхы арга, шадалаа Илалтада гэхэн хатуу шанга урягагай гүн соо ажаллажа, дайнай хатуу сагыс дабажа гараһан минин үетэн нүхэдэй Бургалтай нютагай Илалтын үдэрыс ойртууһан хубита байнгүй яхаб.

Үшөө нэгэ хонирхоһоор зүйл алад үнгэрхэ аргагүй шонгээр намда ханагдадаг юм. Дайнай үедэ нютагтамнай ойн түймэр оройдоошыс болодоггүй байһан юм.

Оройдоо гансахан Хубарков Цырен агнуушан үбгэжөөл байһан юм. Тэрэ үедэ нютагаймин ануушад албанда мордонхой, дайсадыс агналсажа ябаал даа. Тэдэнэй заримань эрэмдэ болонхойшыс бол, нютагаа бусажа, ойн түймэр боложо эхилэһэн. Дайнай дүүрэнхэй удаа, буунууд худалдаанда гаража, бүршыс түймэрүүд эхилсөө хэн. Нютагаймин модонд, түлэһэнд ой тайгадаа наринаар хандажа, түймэрһөө айхатбар нарилжа ажалтай ябуулдаг байһан юм.

Харин мүнөө залидхаһаа боложо түймэр болонгэлсэхыс шагнадаг хүм. Дайнай түлэг үедэ тэнгэрнин залидха минин үетэн бүглэртэрөө дуулахаһаа байтагай, хэдысхээр айдага мартгагүйб. Тезд түймэр болодоггүй хэн.

1946 оной июль харын 4-нэй үдэр аймагай военкомһоо Гонгоров Шагдар Гонгорович Бургалтай нютагтамнай эржэ, 1941-1945 онуудта ажалдаа шалгарһанай түлөө 84 хүнүүдтэ медальнуудыс барюулаа хэн. Тэдэнэй дундаһаа 8 хүнүүд мэндэ ябанабди. Буряад оройноһоо бүхы үбгэд хүгшэдтэ:

**Үндэр наһанай дабаанда
Үглөөнэй нара угтажа,
Үетэн залуу халаанда
Үнгэрхэн сагуудаа дурсажа,
Бурхантай, буянтай ажаһуушыс
юрөөс даа!**

Цыбикжап НАЙДАНОВ.

*Михайловка,
Захамни.*

(Продолжение. Начало в №№ 49(607) за 11 декабря, 50(608) за 18 декабря, 51(609) за 25 декабря 2008 г., 1(610) за 1 января, 2(611) за 15 января, 3(612) за 22 января, 4(613) за 29 января, 5(614) за 5 февраля, 6(615) за 12 февраля, 7(616) за 19 февраля, 8(617) за 26 февраля, 10(619) за 12 марта, 12(621) за 26 марта, 20(629) за 21 мая, 21(630) за 28 мая, 22(631) за 4 июня, 23(632) за 11 июня, 31(640) за 6 августа, 32(641) за 13 августа, 33(642) за 20 августа, 34(643) за 27 августа, 35(644) за 3 сентября, 36(645) за 10 сентября, 37(646) за 17 сентября, 38(647) за 24 сентября, 39(648) за 1 октября, 40(649) за 8 октября, 42(651) за 22 октября, 43(652) за 29 октября, 50(659) за 17 декабря, 51(660) за 24 декабря, 52(661) за 31 декабря 2009 г., 1(663) за 14 января, 3(664) за 28 января, 4(665) за 4 февраля, 5(666) за 11 февраля, 6(667) за 18 февраля, 7(668) за 25 февраля, 11 марта 9(670), 18 марта 10(671), 25 марта 11(672), 1 апреля 12(673), 8 апреля 13(674) 2010 г.).

БУДДИСТ-ПАЛОМНИК У СВЯТЫНЬ ТИБЕТА

вал на меня, но я был в крайнем волнении. Сделал выстрел — поднялась пыль с его гривы, и слышен был звук удалявшейся пули, которая ударила вдали на склоне горы. Значит, обвысил и задел только гриву. Он посмотрел на меня, и у меня не хватило мужества сделать второй выстрел.

Животное кинулось наутек, и наши яки толпой побежали за ним, но не могли догнать и остановились. Як ни разу не посмотрел назад и скрылся за гору. Спустя немного мы увидели другого уже на северной стороне в очень далеком расстоянии. Я, Сонам и третий монгол втроем захотели отправиться на охоту за ним. Поспешно оседлали лошадей и пустились в путь. По мере приближения выяснилось снова весьма удобное местоположение. Также овраг и высокие песчаные валы. Со всеми предосторожностями мы подъехали очень близко и, оставив монгола с лошадьми, я с Сономом поднялся к верхушке песчаного вала и оказался на расстоянии сажен 40 от яка.

Это был также громадный бык. Он не знал, по-видимому, людей, потому не заподозрил нас и скоро лег. Стрелять в лежащего очень неудобно. Тогда, приготовившись, стали издавать сначала тихие звуки, чтобы бык встал. Животное, по-видимому, не слышало; усилили звуки, наконец стали кричать, животное и ухом не ведет. Тогда я предложил Сонаму спуститься к лошадям и, севши на одну из них, показать яку издали. Завидев Сонама, як продолжал лежать спокойно и жевать свою жвачку.

Только усиленные крики и помахивание плетью заставили наконец ленивого яка подняться, и тогда я выстрелил. Пуля попала в переднюю ногу, но як продолжал стоять. Я тем временем спустился к лошади и, сев на нее, поднялся на край оврага, чему последовал и спутник-монгол. Теперь, обезопасив себя в случае нападения более быстрым бегом наших лошадей, мы решили добить его с лошадей. Для этого заняли места по трем сторонам. Озлобленный як махал головой, высовывал язык и издавал своеобразный звук: он готовился к борьбе. Я сделал с лошади второй выстрел, но неудачный.

Як кинулся в мою сторону, тогда стал подвезжать к яку Сонам с громким криком. Як остановился, обернулся в его сторону и бросился затем по направлению к нему. Сонам повернул лошадь, на выручку явился третий из нас и прodelал то же, что и Сонам. Озадаченное животное снова остановилось и подставило свой бок моему третьему выстрелу, который был более удачен. Тогда это громадное животное уже остановилось совершенно и прodelывало только враждебные знаки. Еще два выстрела, животное задрожало и свалилось. Сонам поспешил вырвать при жизни его пучок шерсти со лба, говоря, что она предохраняет от опасности припадении диких зверей.

Затем он выхватил мое ружье и стал его угощать кровью из ран. Угощение это состояло в том, что он прикладывал дуло к свежей ране, мазал кровью приклад и курок. Когда я спросил его, зачем он это делает, монгол удивился моему незнанию этого обычной охотников «милаху». Он верил, что ружье жаждет крови и чем чаще пьет горячей крови, тем более делается метким на охоте. Обычай этот, без сомнения, есть ос-

таток еще более древнего обычая первобытного человека — пить теплую кровь убитого на охоте животного.

За наступлением позднего времени мы не могли снять шкуры и оставили убитого яка на месте, но для того, чтобы ночью не съели его звери, Совам снял верхнюю одежду и прикрыл ею труп. Я же отрезал себе на память пушистый хвост его. Прибыв в лагерь, сообщили о добыче. Следующим утром выслали вперед четверых людей снять шкуру или, вернее, добыть мяса.

Когда мы дошли до этого места с вьюками, все было уже готово. Но як оказался чрезвычайно старым, поэтому очень сухим после недавнего периода любовных походов. Этим объясняется вчерашняя его невнимательность к звукам: вероятно, под старость портятся у этих животных и слух и зрение. Все же спутники были рады добыче мяса и взяли опять по столько, сколько могли взять.

Далее уже не было снова ни одной удачной охоты. Мы еле-еле двигались вперед. Животные уставали, некоторые яки совершенно захромали. Хромали и лошади, потому что цайдамцы не подковывают их. Многие животных пришлось побросать. Наконец, 3 ноября достигли местности Хара-нур на юго-западной стороне перевала Нарин-цзуха.

4 ноября дневали и стали обсуждать дальнейший путь. Обстоятельства были в следующем виде. До края населения Цайдама оставалось четыре перехода. Два первых перехода были почти без травы, но с водой, а два последних совершенно безводны и без всякой растительности.

Изнуренные животные еще могли сделать два первых перехода, но об остальном пути нечего было и думать. Животных можно было бы прогнать через эту местность лишь совершенно свободными, и то с большим риском. Поэтому решили оставить здесь часть каравана с яками и отправить вперед к тайчианарам двух пеших людей для найма верблюдов и высылки их нам навстречу. Снаряжены были два халхасца, которые и отправились в путь сегодня утром.

5 ноября мы оставили яков и вьюки с тремя людьми с тем, чтобы через четыре дня, т. е. 9 ноября, они тронулись в дальнейший путь. 11-го числа на краю песчаной безводной полосы их должны были встретить посланные навстречу. Остальные, в том числе и я, захватив всех лошадей и легкие вьюки, отправились в путь, чтобы поскорее снарядить подводы навстречу.

Перевал Нарин-цзуха невысок со стороны Хара-нура, но чрезвычайно крут и высок в противоположную сторону. Ущелье, носящее название Нарин-цзуха (Узкий ров), весьма каменисто. Дорога то круто спускается в овраги, то поднимается. Движение весьма затруднительно. 7 ноября подошли к краю песков. Здесь были последние ключи, которыми изобилует это ущелье в своей верхней части. Тут растут в изобилии кусты деревца «балага».

8 ноября встали в полночь и, запасши льду и дров, двинулись в дорогу. Когда настал день, мы очутились среди песчаной долины, окаймленной бесплодными каменистыми горами. Около полудня остановились среди песков и, сварив чай, написали. То там, то здесь были видны кости животных, не вынесенных это-

го пути. Еще утром одна лошадь была брошена нами. В дальнейшем пути пришлось оставить еще двух.

Лошади от голода жадно бросались к черневшим кучкам помета своих товарищей, проходивших раньше, и поедали их с большим аппетитом. Под вечер мы с трудом выехали на край травы, где были и первые юрты тайчианаров.

10 ноября были отправлены подводы, которые 14 ноября и доставили оставленный караван в целости, если не говорить о двух яках, брошенных среди пустыни. Як очень упрямя. Когда он устанет, то ложится на пути и ни за что не встает. Если его бить и понуждать вставать, то, поднявшись, он кидается на человека и неуклюжего может поднять на рога.

Но, однако, и это вымещение злобы возбуждает в нем лишь минутную энергию, и он снова ложится через десяток шагов. Тогда лучше снять вьюк, если был на нем таковой, и оставить. Удаляющиеся товарищи нисколько не трогают его, и он здесь же находит свою могилу.

Последующие дни прошли в переговорах с Сэнгэ-заланом (или зайсаном — он носил оба титула) и другими, не выполнившими своего условия. Все они хитро принимали вину на себя и сваливали отчасти на тангута-пастуха в Нак-чу, который плохо содержал их лошадей. Они говорили, что их лошади совершенно изнурились, идя свободными, и что многих пришлось бросить на плоскогорьях. Этим давали знать, что было только счастье от оставления ими нас, потому что это послужило причиной покупки яков, на коих мы добрались благополучно, чего не было бы, конечно, если бы пошли на их изнуренных лошадей.

Все же я хотел пожаловаться на них князю, для чего просил свидания с последним. Он пригласил меня 16 ноября. Сэнгэ доставил двух лошадей для меня и моего спутника-бурята. Мы поехали. Князь жил недалеко. Стояла группа юрт. Я подумал, что княжеская юрта должна быть первая, которая была и поновее и больше размерами, но когда мы подъехали к ней и спросили, нам указали на довольно старую юрту, бывшую в последних рядах.

Князь не вышел навстречу, а высла прислугу-женщину. Когда мы вошли в княжескую юрту, он сидел на своем месте, на северной стороне очага, подостлав под себя ковер. Для нас были приготовлены также коври. В юрте не было ничего замечательного. Она не отличалась ничем от юрт зажиточных простолюдинов. Князь поздоровался с нами, важно сядя, и пригласил нас сесть. Княгиня с грудным ребенком встала при нашем входе и, когда мы сели, приветствовала нас и уже только тогда села.

Сначала мы сидели молча, князь то и дело закуривал трубку, причем княгиня подносила огонь. Затем я изложил ему все дело с его подданными, просил у него защиты моих интересов и показал ему паспорт, выданный российским консулом в Урге, но, к несчастью, князь оказался не знающим монгольской грамоты и с важным видом смотрел на текст, держа его вниз головой. Потом возвратил и сказал, что его подданные сделали действительно хороший поступок и что он заставит их уплатить полученные от меня деньги, но тут же не преминул сказать, что один из должников уключвал в горы и что его трудно найти.

Я предложил ему заплатить из общественных сумм, чтобы затем тот восполнил их. Он сказал, что в настоящее время нет налицо никаких общественных сумм и что денег нельзя найти ни у кого. Делать было

ПРИМЕЧАНИЕ
³ Цокто Бадмажапов - известный переводчик экспедиций П. К. Козлова по Северо-Восточному и Восточному Тибету. Он в городе Хор-Гамдзэ проявил выдержку и мужество при осаде его квартиры тибетцами, тем самым спас себя и своих спутников. Этот драматический эпизод описан П. К. Козловым (см.: Козлов П. К. Монголия и Кам. - М., 1947. - С. 318-320).

нечего — пришлось оставить на совети князя 10 ланов, а остальные деньги получить так или иначе. Княгиня угостила нас чаем и аракой (так называется вино, перегоняемое из кислого коровьего молока или кумыса), причем все то же подносила и князю. После такого угощения мы, простившись с ними, вернулись в свою палатку.

17 ноября. Теперь уже нечего было думать о движении прямым путем в Ургу. Этому препятствовало, во-первых, отсутствие денег, во-вторых, то, что уже часть багажа была отправлена в Гумбум. Поэтому нужно было отправиться туда, где были у меня знакомые, у коих я мог занять денег. Но людей, которые бы взяли с нами до Гумбума, не оказалось; нашлись только возчики до ставки Цзун-цзасака. Они взяли с меня самую высокую плату — по 2 цина в день за каждого верблюда, коих мне нужно было 8 голов. Они выехали с нами 18 ноября и, всячески удлиняя путь, доставили нас в ставку Цзун-цзасака только 8 декабря, вследствие чего пришлось им заплатить по 4 дана за каждого верблюда.

Здесь я узнал, что следующий караван пойдет в Донкор и Гумбум лишь месяца через полтора. Раньше никто не решался отправиться ввиду грабежей кукурнорских тангутов. Снова пришлось подчиниться обстоятельству и ждать отправления этого каравана. Лишь только мы остановились близ ставки цзасака, к нам явился хо-шун-цзанги Дамба, который был хорошим знакомым переводчика экспедиции П. К. Козлова — бурятского казака Цокто Бадмажапова³.

Он предложил мне условиться о дальнейшей пути с их отставным князем, для знакомства с которым я тотчас же отправил с ним «хадак», так как юрта князя была изолирована от посторонних ввиду недавнего привития оспы его детям. Прививание оспы по китайскому способу (вдуванием в нос) занимался здесь один лама из чахарских монголов. Он был приглашен в хошун с платою по 2 лана серебра с каждого.

Затем он сделал распоряжение, чтобы все, не хворавшие оспой, без различия возраста и пола, перекочевали в одно место. Собралось более 200 человек. Здесь оспопрививатель сделал всем прививку, вводя в организм лимфу посредством нюхания. Прививка переносится крайне тяжело, бывают и смертные случаи от неточного соблюдения строгой диеты, для наблюдения за которой оспопрививатель живет до полного выздоровления всех больных. В данном случае было два смертных случая, каковой процент считали очень небольшим и восхваляли искусство оспопрививателя. Случаев невосприимчивости прививки было тоже очень мало.

17 декабря хошун-цзанги представил меня князю. Когда я вошел в их юрту, то на обычном месте сидел мальчик лет 11, хорошо одетый по местному и с вымытым белым личиком, свидетельствующим о его нежном воспитании. По левую руку от него сидел его отец, неизлечимо больной калека. Немного дальше его мать, женщина лет 45, тоже одетая довольно чисто. Я приветствовал маленького князя и его отца.

Отец тотчас пригласил сесть и очень бодро начал речь, которая касалась того же вышеупомянутого Цокто и вообще экспедиции русских. Он упомянул о прежних экспедициях, причем с похвалой отозвался о генерале Пржевальском, который, как он рассказывал, подарил ему хороший револьвер, висевший теперь над его кроватью.

Подготовила Г. ДАШЕЕВА.
 (Продолжение следует).

ДУУГААР САЛГИДАНАН СЭДЬХЭЛТЭЙ

Уянгата шүлэгүүдье зохсон бэшэдэг Владислав Тугутович ТУГДУМОВ (Түгдэмэй) республика дотор болон Буриад оронхоо гадуур мэдээж болонхой. Мүнөө үедэ 160 гаран шүлэгүүд бэшэгдэнхэй, тэрэ тоодо 90 гаранинь аялга хайхан дуунууд. Эдэ дуунуудынь агаарай долгиндо, сэнхир экранда, тийхэдэ тайзан дээрэхэе республикымнай нэрэ солотой дуушад зэдэлүүлжэл байдаг. Арад зоной сэдьхэлдэ хайшаагдадаг дуунуудынь түрэнхэн нютаг, ажалша арад, инаг дуран, эб найрамдал болоод олон үндэһэ яһатанай хани барисаан тухай юм. Тийхэдэ 30-аад шүлэгүүдынь дүтын зондо зориулагданхай.

Гүн ухаатайгаар, уянгатайгаар бэшэг-

дэһэн шүлэгүүдынь уншагшадай сэдьхэл хүдэлгэдэ шэдэгтэй. Буриад хэлээ тон хайн мэдэхэ автарай шүлэгүүдэй үгэнүүдынь удхатай, хэлэнэйн ульгам гээшэнь аргагүй. Тиймэхээ Ага хууринай байгуулагдахаар 225, Агын тойрогой – 70, Хурамхаанай аймагай – 60 жэлэй ойн баярнуудыс тэмдэглэхэ үедэ сонсохогодон конкурсуудта зэдэлхэн дуунуудынь нэгэдэхэ хуури эзэлээ, харин Эрхүүдэ үнгэргэгдэнхэн «Алтарганада» Гран-при шанда хүртөө. Гадна республикын аймагуудай, хүдөө нютагуудай, Агын тойрогой, Эрхүүгэй областин Алайрай районой гимн болонхой дуунууд бии. Энэнь уран зохёолойн эрхим сэглэлтэ гэшэ. Саашадаа сэдьхэлдэнь шэнэ шүлэгүүдэй мүнделэхэ, зохёохо, бэшэхэ урма түрүүлнэ.

Яруунын аймаг, мүнөө жэлдэ үнгэргэгдэхэ Алтаргана, Агуу Илалта, Хэжэнгын аймагай Үлзытэ нютагай 75 жэлэй ойн баяр болон бусад тухай бодомжолжо, сэдьхэжэ ябадаг ханал бодолнуудынь баһал шүлэг боложо хаянай мүнделөө. Шүлэгүүдэ согсолжо, хоёр ном болгохо гэжэ тэрэ хэблэлдэ бэлдэжэ байнхай. «Сэдьхэлэйм шүрэнүүд – дуунай шүлэгүүд» гэжэ шүлэгүүдэйнгээ согсолбори нэрлэхэ хүсэлтэй.

Түрэнхэн дайдаа шүлэглэн түрээрэжэ, магтажа ябадаг Владислав Тугутович Тугдумов (Түгдэмэй) апрелин 12-то 65 наһа гүйсэбэ. Тэрэ хүн зондоо тухатай ябахэ гэжэ бүхы наһараа эрмэлзэн ажаһуудаг зантай юм. Буянтай хайн хэрэгүүдье үүсхэжэ, олоной хэрэгтэ бээ зориулжа, хамаг юумыс хайн

тэшинэ бодожо ябадаг В.Т.Тугдумов нотагайнгаа урдаа хараха хүнүүдэй нэгэн болонхой.

Арадай ажахы, гүрэн түрын байдал, хүн зоной ажабайдал хайн мэдэхэ хүн гэшэ. Залуу наһандаа комсомолой Хэжэнгын райкомой нэгэдэхэ секретарь, «50 лет Октября» совхозой парткомой секретарь байхааа эхлээд лэ, Хорин, Баунтын аймагуудаар ажахын түрүүлэгшээр, бэшэше харюусалгата тушаалуудта хүдэлхэн байна. Шэнэдхэн хубилгалын эхилхын урда тэрэ Хэжэнгын аймагай агропромышленна нэгэдэлэй түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлөө. 1989 онһоо 2002 оной март хүртээр Хэжэнгын захбарилгын-техническэ предприятиян директорээр ажаллаа. 2005 оной май наһа наһанайнгаа амаралтада гаратараа Хэжэнгын райсоведэй түрүүлэгшын орлогшо байгаа. Арадай ажахыс хүгжөөлгэдэ габыятай байһанайнгаа түлөө олон тоото грамотануудаар, медальнуудаар шагнагданхай. Буриад Республикын агропромышленна комплексын габыята хүдэлмэрилэгшэ гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртгэнхэй. «Буриад эрхим хүнүүд» гэнэн конкурсын «Буян хэһэг» гэнэн номинацар лауреат болонхой.

Багша мэргэжэлтэй Светлана Будаевна хани нүхэртээ дүрбэн хүбүүдье өөдөн болгожо, хөөрхэн ашанараараа баясажа, энхэ тэнюун ажаһууна.

Наһанайнгаа амаралтада гарабашье, зондоо хэрэгтэй ябахэ гэжэ тэгүүлдэг эсшэ

сусаһагүй ханаан сэдьхэлэнь юу амар хуулгахаб даа. Хэжэнгэ нотагайнгаа үндэр наһатай үбгэдэй аршаан булагуудыс харгалзалжа ябадаг хайхан заншал дагажа, Хуригадай аршаанай байра байдал гуримтай байлгахэ гэжэ тэрэ ехэ оролдодог. Нютагай зон энэниень хайн мэдэхэ, хэжэ байһан ажалынь ехэ сэглэдэг юм.

Тийхэдэ буян үйлэдэлгын хэрэгтэ тэрэ хам оролсоно. Дооромбо лама Эрдэни Хайбзан Галшиевой дурасхаал мүнхэлхэн субарга бүтээлгэдэ Владислав Тугутовичай габыаа тон ехэ. Мүнөө энэ субарга Хэжэнгэ нютагаһаа нийслэл хото ошоһон харгыгаар 40 модоной зайда оршодог.

Сэдьхэлэйнгэ хайхан хүсэлүүдье ажабайдалда болотоор бэслүүлжэ ажаһууха гэшэ ехэл хайн лэ даа. Пэбхсэн хадынгаа обоо тахилгыс эмхидхэхэ гэхэхэ эхилээд, нютаг зонойнгоо аша туһада оролдожол байдаг.

Хүлгөө жэлнүүд хубаряад, Хүнэй харгы холонхой, Золтой замнай уряалаад, Зоной түлөө зоринхой, - гэжэ «Пэбхсэнэй обоодо» гэнэн шүлэгэйн мүнүүдынь наһанайнь зорилго батална, хүн шанарынь элинлэлнэ.

Владислав Тугутович! Түрэнхэн үдэрөөртнай үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, зоринхон хэрэгүүдтэй бүтэсэтэй, зохёохы ажалдатнай зали бадараажа байг лэ гэжэ үрэнэбди.

Владислав ТУГДЭМЭЙ

СЭДЬХЭЛЭЙМ ШҮРЭНҮҮД – ДУУНАЙ ШҮЛЭГҮҮД

ИЛАЛТЫН МАНДАЛ (Алтарь Победы) Амгалан ажалаар нэргэмэ Арюун Эхэ орондомнай Арьятан дайсан довтолоод, Аюул түймэрөөр дошхороо, Эрэлхэг нүхэд бултадаа, Эбтэй арад хамтадаа Исалһан дайсантай тэмсээ, Илалтын Мандал энхэрээ. Хүндхэн дажараар туршажэ, Хүсөөр бата сэргээднай Хүрэлэн бузар хамхалаад, Хүбөө дайдаа аршалаа. Эрэлхэг нүхэд бултадаа, Эбтэй арад хамтадаа Исалһан дайсани дэбһээ Илалтын Мандал дэнээлээ. Үрхэтэн нютагаа тэдхэжэ, Үлзы нангин илагшаднай Үрэлэн жаргал дабталаад, Үеын найдамаар алхалаа. Эрэлхэг нүхэд бултадаа, Эбтэй арад хамтадаа	Имагтал байдалаа үргөө, Илалтын Мандал мүнхэлөө. Эбтэй арад хамтадаа Илалтын Мандал мүнхэлөө. Хэжэнгэ. ИЛАЛТЫН СЭРЭГШЭД ТАХИГДАА Дайн дажар үүдхэн Дайсэдыс дарагша Илалтын габыята сэрегшэд, Илгаагүй солото баатарнууд Ирган хүртэйгөөр харатдаа. Дүхэриг жэлнүүд үнгэрнэ, Дүлэтэ сагууд мүнхэрнэ. Пүбэ шарханууд яншана, Пүлдэ тугууд даллана. Зай газар хээрлэн Зайдамыс тэсэгшэ Илалтын габыята сэрегшэд, Илгаагүй солото баатарнууд Илдам зунгыгаар ханагдаа. Дүхэриг жэлнүүд үнгэрнэ,	Дүлэтэ сагууд мүнхэрнэ. Пүбэ шарханууд яншана, Пүлдэ тугууд даллана. Найр хабар суурхана Найдальсэ залагша Илалтын габыята сэрегшэд, Илгаагүй солото баатарнууд Идам нангинаар тахигдаа. Дүхэриг жэлнүүд үнгэрнэ, Дүлэтэ сагууд мүнхэрнэ. Пүбэ шарханууд яншана, Пүлдэ тугууд даллана. Дүлэтэ сагууд мүнхэрнэ. Пүлдэ тугууд даллана. 2010 оной мартын 20. Хэжэнгэ ГУЛАМТЫН СОЛО Хангай дайдын энгэр дээрээ Хамаг манаа угтан хүлээжэ, Хайрын түрэл гуламта Харихал ерхымнай үрээдэг. Түрэнхэн, үндьхэн нютагаа, Түгэлдэр заяаһан гуламтаа	Түбин эрьсээр магтая, Түбшэн энхэрээд дурлая, Золтой үйлэн болзор сооһоо Зориг ханаа урлан тэнхээжэ, Байрын түшэг гуламта Баясан ябахымнай хэсээдэг. Түрэнхэн, үндьхэн нютагаа, Түгэлдэр заяаһан гуламтаа Түбин эрьсээр магтая, Түбшэн энхэрээд дурлая. Согтой дуунай хүгжэм дээжээр Соёл үлзы жаргал нэмээжэ, Найрайнар наран гуламта Наһалан зорихымнай дээсээдэг. Түрэнхэн, үндьхэн нютагаа, Түгэлдэр заяаһан гуламтаа Түбин эрьсээр магтая, Түбшэн энхэрээд дурлая. 2010 оной январин 28 Хэжэнгэ АГУУ ИЛАЛТА Дайн дажар, дарин утан Дабаан бурма түймэр хунаа,	Дахин, дахин үхэл шуһаар Дабхар нэрбээд хюдаа. Илгарма арюун сагта Хэзээш нэгэ мандаха Илалта, агуу Илалта Хэтын хэтэ ялбахэ. Гай түбэг хатуу байлдаан Гасаа хүндэ үйлэн заяа, Гаһар хүдэр сэрег шлаад, Газар дайдаа тахья. Илгарма арюун сагта Хэзээш нэгэ мандаха Илалта, агуу Илалта Хэтын хэтэ ялбахэ. Пайн үдэр зоной шэгээр Паруул энхэ найдал нэмээ, Панан, нанан сэдьхэл дэгжээд, Пара, нара шэмээ. Илгарма арюун сагта Хэзээш нэгэ мандаха Илалта, агуу Илалта Хэтын хэтэ ялбахэ. Илалта, агуу Илалта Хэтын хэтэ мандаха. 2010 оной апрелин 2 Хэжэнгэ

РОССИЙН ЭРХИМ ЭМШЭДЭЙ ТООДО ОРОБО

Российн Федераци дотор эрхим эмшэдэ тодорүүлха конкурс 30 ондо ондоо мэргэжэлнүүдээр юһэдэхэ жэлэ үнгэргэгдөө. Росси гүрэнэй эгээл эрхим педиатр, терапевт, хирург болон бусад мэргэжэлтэд 2009 оной дүнгүүдээр тодорюулагдаба гэшэ. Конкурсно илажа, дээдэ гарай эрхим эмшэдэй тоодо манай республикын шүдэ эмнэдэг поликлиникын ахамад врачай орлогшо Оюун Одоновна СПАСОВАГАЙ ороһониень ехэтэ баясамаар.

Хэбэд номхон Хэжэнгэ нотагта түрэнхэн, дунда хургуули дүүргэн Оюун эмшэн болохо гэжэ зорьбод, Красноярскын гүрэнэй медицинскэ институт 1987 ондо «стоматологи» гэнэн мэргэжэлээр дүүргэнхэн байна. Тийгээд 1994 ондо Н.А.Семашкын нэрэмжэтэ Москва хотын медицинскэ стоматологическа институттай дэргэдэ клиническэ ординатура дүүргээ. Тэрэнэй үүлдэ 2005 он болотор стоматолог-терапевт мэргэжэлээрээ, Улаан-Үдэ хотын шүдэ эмнэдэг 1-дэхи поли-

клиникын отделение даагшаар хүдэлнэ.

Тэрэ харюусалгатай тушаалда хүдэлхэдөө, зоной хайшаал магтаалда ходо хүртэдэг байгаа. Хэдэн дахин захиргаанай грамотануудаар шагнагдаа. Пүбэлгэн хурса ухаатай эмшэн Оюун Одоновна туйлаһанаараа наһаагаа амарангүй, Эрхүү хотын гүрэнэй медицинскэ университетэй аспирантурада орожо, ажалһаа таһалгаряагүй жуража дүүргээ. 2008 ондо кандидатай диссертаци амжалтатай хамгаалаа. Мүнөө үедэ гушаад шахуу хүдэлмэринүүдэй автор, тэрэ тоодо эрдэм шэнжэлэлгын 18 статьянуудыс хэблүүлэнхэй. Аспирантура дүүргээд, Элүүрыс хамгаалгын министерствын зууршалгаар республикын стоматологическа поликлиникын эмхидхэлэй методическа хүдэлмэрин талаар ахамад врачай орлогшоор томилогдоһон байна.

Тэрэ хүдэлжэ байһан эмхи зургаандаа информатикын онь-

һон аргуудыс нэбтэрүүлхэ ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Эмхидхэлшын

бэлиг шадабаритай, урагшаа наһатай О.О.Спасовагай хүтэлбэри дотор талаан бэлигтэй залуу мэргэжэлтэднай ама шүдэнэй, үргэнэй элдэб янзын үбшэнүүдыс, онсолбол, пародонт эртэ элирүүлжэ, комплексноор эмшэлхэ арга бэлдэрнэ.

Хүнэй шүдэ аргалха гол ажалһаа гадуур тэрэ нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадана. Залуу эмшэдтэй дүй дүршлөөрөө хубаалдаха мастер-классуудыс үнгэргэнэ, тэдэндэ эрдэмтэй туйлалтануудта үндэһэлэн, ажаллаа ябуулаха тухай элдэб шүдэ уншадаг, стоматолог мэргэжэлтэдэй эблэлэй ажал эрхилдэг юм.

О.О.Спасова алдар соло ажалайнгаа габыагаар оложо, эрхим эмшэн боложо тодорһондонь гэр бүлын дэмжэлгэ тон ехэ үүргэ дүүргээ. Оюун Одоновнагай наһанайнь нүхэр болохо Баир Михайлович Спасов

тон харюусалгатай ажалтай, Буриадгай габыята экономист, экономическа эрдэмтэй кандидат нэрэ зэргэтэй юм. Тэдэ дүрбэн үхибүүтэй.

- Российн эрхим эмшэдэй нэгэн болоһон Оюун Одоновна хамта хүдэлдэг нүхэдэнь хани халуунаар амаршалаад, үшөө олон жэлдэ наһаанаа хүсэжэ, харбайһанаа абажа, гэр бүлэдөө жаргалтай, ажалдаа амжалтатай, гүрэн түрэн дээдын шагналнуудта хүртэжэ ябахатнай болтогой гэжэ үрэнэбди. Омгорхонобди! Энэ ехэ амжалта туйлаһандань тон ехээр баясанабди, - гэжэ Буриад Республикын габыята врач, Российн Федерациин элүүрыс хамгаалгын отличник Валентина Булутова хэлэнэ хэн.

КОРРЕСПОНДЕНТНЭЭ:
Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг нютагаархидынь Оюун басаганайнгаа амжалтаар даган баясажа, золтой, азатай ябыш даа гэжэ үрэнэ.

Энэ хуудаһа Эльвира ДАМБАЕВА бэлдэбэ.

Данная публикация поможет родителям выбрать подходящее имя ребенку, раскроет значение имен

БУРЯТСКИЕ ИМЕНА

(Начало в №№10 (671), 11 (672), 12 (673), 13 (674).)

УБАШИ (санскр.) - Мирянин, принявший обеты.
УДБАЛ (санскр.) - Голубой лотос.
УЕН - Горностай.
УЛЗЫ - Распространяющий счастье.
УЛЗЫЖАРГАЛ - Счастье.
УЛЭМЖЭ - Много чего-л., изобилие. Планета Меркурий, соответствует среде.
УНЭРМА - Счастливая.
УНЭРСАЙХАН - Красивое счастье.
УРЖАН (тиб.) - Головное украшение, корона.
УРЖИМА (тиб.) - Диадема.
УРИН - Нежная, ласковая, приветливая.
УРИНБАЯР - Нежная радость.
УРИНГЭРЭЛ - Нежный свет.
УРИНЖАРГАЛ - Нежное счастье.
УРИНСЭСЭГ - Нежный цветок.
УРИНТУЯ - Нежная заря.
УЯНГА - Гибкая, пластичная, мелодичная.

ХАДАН (тиб.) - Имеющий богов, эпитет Лхасы.
ХАЖИД (тиб.) - Небожитель, пребывающий на небесах.
ХАЖИДМА - Женская форма от Хажид.
ХАЙБЗАН (тиб.) - Духовное лицо, монах, ученый и праведный.

ХАЙДАБ, ХАЙДАП (тиб.) - Умный, святой.
ХАЙДАН (тиб.) - Мудрый, стойкий.
ХАЙМЧИГ (тиб.) - Выдающийся знаток, известный ученый.

ХАМАЦЫРЕН (тиб.) от Лхамацирен - Богиня долгой жизни.
ХАНДА (тиб.) - Шествующий по небу; эпитет солнца.
ХАНДАЖАП (тиб.) - Покровительствуемый небесной феей (дакиней).

ХАНДАМА (тиб.) - Дакия, небесная фея, женское божество, букв., шествующая по небу.

ХАШ - Халседон.
ХАШБААТАР - Халседоновый богатырь. Имя прославленного монгольского полководца во время создания Монгольской Народной Республики.

ХОНГОР - Милый, обаятельный, ласковый.
ХОРЛО (тиб.) - Круг, колесо.
ХУБДАЙ - Янтарный.
ХУБИСХАЛ - Изменение, перемена.
ХУБИТА - Имеющий судьбу.
ХУЛАН - Антилопа. Имя одной из жен Чингисхана.
ХУРЭЛ - Бронза.
ХУРЭЛБААТАР - Бронзовый богатырь.
ХУЯГ - Кольчуга, броня.
ХЭРМЭН - Белка.
ХЭШЭГТЭ - Счастье, благополучие, милость.

ЦОКТО - То же, что Сокто.
ЦЫБЕГМИТ - То же, что Сэбэгмид.
ЦЫБАН, ЦЭБЭН (тиб.) - Владыка жизни.
ЦЫБИК, ЦЭБЭГ (тиб.) - Бессмертный.
ЦЫБИКЖАБ, ЦЭБЭГЖАБ (тиб.) - Защищенный бессмертием, вечностью.

ЦЫДЕН, ЦЭДЭН (тиб.) - Крепкая жизнь.
ЦЫДЕНБАЛ, ЦЭДЭНБАЛ (тиб.) - Увеличивающий крепкую жизнь.

ЦЫДЕНЖАБ, ЦЭДЭНЖАБ (тиб.) - Защищенный крепкой жизнью.

ЦЫДЕНДАМБА, ЦЭДЭНДАМБА (тиб.) - Святая крепкая жизнь.

ЦЫДЕНЕШИ, ЦЭДЭНЕШИ (тиб.) - Всеведение крепкой жизни.

ЦЫДЫП, ЦЭДЭБ (тиб.) - Жизнедатель.
ЦЫМБАЛ (тиб.) - Процветание. Также встречается часто как — Сымбэл.

ЦЫПЕЛМА (тиб.) - Умножающая жизнь.
ЦЫРЕМЖИТ, ЦЭРЭМЖИТ (тиб.) - Счастье, благополучие, долгой жизни.

ЦЫРЕН, ЦЭРЭН (тиб.) - Долгая жизнь.
ЦЫРЕНДАШИ, ЦЭРЭНДАША (тиб.) - Благодеяние долгой жизни.

ЦЫРЕНДОРЖО, ЦЭРЭНДОРЖО (тиб.) - Алмаз долгой жизни.

ЦЫРЕНДУЛМА, ЦЭРЭНДУЛМА (тиб.) - Долгая жизнь освободительницы, т.е. Белой Тары.

ЦЫРЕНДЫЖИД, ЦЭРЭНДЭЖЭД (тиб.) - Благополучная долгая жизнь.

ЦЫРЕНЖАБ, ЦЭРЭНЖАБ (тиб.) - Защищенный долгой жизнью.

ЦЫРЕТОР (тиб.) - Сокровищница долгой жизни.

ЦЫРМА - Женская форма от Цырен, хотя существует и форма Цыренма.

ЦЭПЭЛ (тиб.) - Продлевающий жизнь.

ЦЭРИГМА (тиб.) - Целительница.

ЦЭРЭМПИЛ (тиб.) - Умножающий долгую жизнь.

ЧАГДАР (тиб.) - С ваджрой в руке. Имя Ваджрапани (Ошорвани), гневного божества, символизирующего силу, уничтожающего неведение.

ЧИМБЭ - Форма от Жимбэ.

ЧИМИТ (тиб.) - Бессмертный.

ЧИМИТДОРЖИ (тиб.) - Алмаз бессмертия.

ЧИМИТЦУ - женская форма от Чимит.

ЧИНГИС - Имя человека тысячелетия, основателя Великого Монгольского государства.

ЧОЙБАЛСАН (тиб.) - Прекрасно процветающее учение.

ЧОЙБОН - То же, что Шойбон.

ЧОЙЖОЛ, ЧОЙЖИЛ (тиб.) - Царь, правящий согласно учению. Служит эпитетом Ямы, владыки царства мертвых.

ЧОЙЖОН (тиб.) - Защитник религии.

ЧОЙМПЭЛ (тиб.) - Распространяющий Учение.

ЧОЙНЖИН (тиб.) - Религиозное подношение, милость.

ЧОЙНХОР - тибетский перевод санскритского слова «дхармачакра», т.е. колесо учения Будды. Это один из широко распространенных атрибутов, символизирующий проповедь буддийского учения. Символ Чойнхор (Хорло) устанавливается на фронтоне буддийских храмов в сопровождении лежащих лани и оленя, что связывается с первой проповедью Будды в «Оленьем парке» в Бенаресе. Восемь спиц колеса символизируют «благородный восьмеричный путь», заповеданный в этой проповеди: — праведное воззрение; праведное поведение; праведная решимость; праведная речь; праведный образ жизни; праведное усилие; праведное осознание; праведное созерцание. Также называется путь, по которому паломники совершают обход вокруг Лхасы, столицы Тибета и молитвенное колесо.

ЧОНСРУН (тиб.) - Охраняющий учение.

ШАГДАР - см. Чагдар.

ШАГЖИ (тиб.) - Буддийский термин, означающий мистический жест - мудра, определенное положение» руки и пальцев буддийских святых и лам. Буквально, знак пальцев руки.

ШИРАБ, ШИРАП (тиб.) - Интуиция; мудрость.

ШИРАБСЭНГЭ (санскр., тиб.) - Лев мудрости.

ШИРИДАРМА (санскр.) - Великолепное Учение.
ШОДОН (тиб.) - Бурятская форма от тибетского «чортен». Чортен (санскр. ступа) - буддийское ритуальное сооружение определенных пропорций, воздвигаемое над могилами Будды, великих святых лам и т.п. Нам же больше известен под названием «субурган».

ШОЕН (тиб.) - Сфера религии.
ШОЙБОН (тиб.) - Подданный Учения, последователь буддийского Учения.

ШОЙДАГБА (тиб.) - Проповедник.

ШОЙЖОН - То же, что Чойжон.

ШОЙЖИНИМА (тиб.) - Солнце Учения.

ШОЙНХОР - То же, что Чойнхор.

ШОНО - Волк.
ШУЛУУН - Камень.

ШУЛУУНБАТА - Крепкий камень.

ШУЛУУНБААТАР - Каменный богатырь.

ШУЛУУНСЭСЭГ - Каменный цветок.

ЭДИР - Юный, молодой.

ЭЕЛДЭР - Любезный, деликатный, учтивый.

ЭЛБЭГ - Обильный, изобилующий.

ЭЛДЭБ-ОЧИР (санскр., монг.) - Монгольский вариант имени Нацагдоржи, употребляющийся наравне с ним.

ЭНХЭ - Спокойный, благополучный.

ЭНХЭАМГАЛАН - Благополучное спокойствие. Имя Маньчжурского императора Каной XVII века.

ЭНХЭБАТА - Крепкое благополучие.

ЭНХЭБААТАР - Мирный богатырь.

ЭНХЭБАЯР - Радостное благополучие.

ЭНХЭБУЛАД - Мирная сталь.

ЭНХЭЖАРГАЛ - Счастливое благополучие.

ЭНХЭТАЙБАЦ - Благополучный мир.

ЭНХЭРЭЛ - Нежность.

ЭРДЭМ - Наука, знание.

ЭРДЭМБАЯР - Радостное знание.

ЭРДЭМЖАРГАЛ - Счастливое знание.

ЭРДЭНИ - Драгоценность, сокровище.

ЭРДЭНИБАТА - Твердая драгоценность.

ЭРЖЕНА - Стилизованная форма от бурятского «эр-жэн» — перламутр.

ЭРХЭТЭ - Полноправный.

ЭТИГЭЛ - Вера.

Юм (тиб.) - Имеет несколько значений: во-первых - мать, во-вторых - шакти, божественная сила (творческий женский аспект высшего божества - Шивы), в-третьих - как буддийский термин - высшее знание, интуиция всеохватывающий женский источник, из которого все происходит и куда все возвращается). Наконец, в-четвертых, Юм — название третьей части «Ганжур». Имя Юм редко встречается отдельно, в основном в сложных композициях.

ЮМДОЛГОР (тиб.) - Мать - Белая спасительница, т.е. Белая Тара (бур. Сагаан Дара Эхэ).

ЮМДОРЖИ (тиб.) - Алмаз (ваджра) интуиции.

ЮМДЫЛЫК (тиб.) - Счастье, благополучие матери.

ЮМЖАНА (тиб.) - Украшение матери, или око интуиции.

ЮМЖАП (тиб.) - Покровительствуемый высшим знанием.

ЮМЖИД (тиб.) - Счастье матери.

ЮМСУН, ЮМСУМ (тиб.) - Королева - мать.

ЮНДУН (тиб.) - Первое его значение - мистический крест, свастика, которая является одним из древнейших индийских символов благоденствия); второе - неизменный, нерушимый.

ЯБЖАН (тиб.) - Украшение отца.

ЯМПИЛ (тиб.) - Умножающий мелодию.

ЯНДАН (тиб.) - Мелодичный, звучный.

ЯНЖИМА (тиб.) - Владычица мелодии, обладающая мелодичным голосом. Эпитет Сарасвати, богини красноречия, песнопения, покровительницы искусств и наук.

ЯНЖИН - То же, что Янжима.

ЯНЖАЙ (тиб.) - Чудесная мелодия.

Из книги «Бурятские имена».
Издательство Буддийского университета
«Даши Чойнхорлин» им.Д.Д.Заяева.